ČABIANSKY KALENDÁR

na rok 2020

Ročník
päťdesiaty ôsmy,
od znovuvydania tridsiaty

Békešská Čaba

Zodpovedná redaktorka:
Hajnalka Krajčovičová
Na redigovaní Čabianskeho kalendára spolupracovali:
Zuzana Benková

Šéfredaktori:

Ročník 2017–2019	**Hajnalka Krajčovičová**
Ročník 2016	**Zuzana Benková**
Ročníky 2013–2015	**Alžbeta Hollerová Račková**
Ročníky 2006–2012	**Tünde Tušková**
Ročníky 2001–2005	**Anna Ištvánová**
Ročníky 1992–2000	**Helena Somogyiová**
Ročník 1991	**Helena Somogyiová** a **Anna Ištvánová**
Ročníky 1947–1948	**Michal Rohály**
Ročníky 1937–1946	**Michal Francisci**
Ročníky 1920–1936	**Ľudovít Žigmund Szeberényi**

Vydavateľ:
Čabianska organizácia Slovákov

Za vydanie zodpovedá:
Michal Lásik, predseda

Podporovatelia:
Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí

Készült a Magyar Kormány Támogatásával

Minisztelnökség Egyházi és Nemzetiségi Kapcsolatokért Felelős Államtitkárság

NEMZ-KUL-19-0047

Tlačiareň:
Progresszív Nyomda Kft.
Békešská Čaba, ul. Erkela č. 8
Tel.: +36-66-328-360
Zodpovedný vedúci:
I. Zoltán Kovács

Počet strán: 152
Náklad: 500 výtlačkov
HU ISSN 0866-1219

Hviezda na oblohe žiari
a tma sneh dlaňou pohládza.
Nech sa Vám v novom roku darí
a nech Vás len šťastie sprevádza.

redakcia Čabianskeho kalendára

dielo Ruženy Oláhovej

Kalendárna časť

(s fotkami čabianskych slovenských stôp)

Január

2020	Podľa slovenského kalendára	Podľa maďarského kalendára	Slnko	
			východ	západ
1. Streda	Nový rok, Štátny sviatok	Nový rok, Fruzsina	07:31	16:03
2. Štvrtok	Alexandra, Karina	Ábel	07:31	16:04
3. Piatok	Daniela	Genovéva, Benjámin	07:31	16:05
4. Sobota	Drahoslav	Titusz, Leóna	07:31	16:06
5. Nedeľa	Andrea	Simon	07:30	16:07
6. Pondelok	Traja králi, Antónia	Traja králi, Boldizsár	07:30	16:08
7. Utorok	Bohuslava	Attila, Ramóna	07:30	16:09
8. Streda	Severín	Gyöngyvér	07:30	16:10
9. Štvrtok	Alexej	Marcell	07:29	16:11
10. Piatok	Dáša	Melánia	07:29	16:13
11. Sobota	Malvína	Ágota	07:28	16:14
12. Nedeľa	Ernest	Ernő	07:28	16:15
13. Pondelok	Rastislav	Veronika	07:27	16:16
14. Utorok	Radovan	Bódog	07:27	16:18
15. Streda	Dobroslav	Lóránd, Lóránt	07:26	16:19
16. Štvrtok	Kristína	Gusztáv	07:26	16:20
17. Piatok	Nataša	Antal, Antónia	07:25	16:22
18. Sobota	Bohdana	Piroska	07:24	16:23
19. Nedeľa	Drahomíra, Mário	Sára, Mário	07:23	16:25
20. Pondelok	Dalibor	Fábián, Sebestyén	07:22	16:26
21. Utorok	Vincent	Ágnes	07:22	16:28
22. Streda	Zora	Vince, Artúr	07:21	16:29
23. Štvrtok	Miloš	Zelma, Rajmund	07:20	16:30
24. Piatok	Timotej	Timót	07:19	16:32
25. Sobota	Gejza	Pál	07:18	16:33
26. Nedeľa	Tamara	Vanda, Paula	07:17	16:35
27. Pondelok	Bohuš	Angelika	07:15	16:36
28. Utorok	Alfonz	Károly, Karola	07:14	16:38
29. Streda	Gašpar	Adél	07:13	16:40
30. Štvrtok	Ema	Martina	07:12	16:41
31. Piatok	Emil	Marcella, Gerda	07:11	16:43

Čabiansky sálaš v chotári – Csabai tanya a határban

Február

2020	Podľa slovenského kalendára	Podľa maďarského kalendára	Slnko	
			východ	západ
1. Sobota	Tatiana	Ignác	07:09	16:44
2. Nedeľa	Hromnice, Erik, Erika	Hromnice, Karolina, Aida, ev. Mária	07:08	16:46
3. Pondelok	Blažej	Balázs	07:07	16:47
4. Utorok	Veronika	Ráhel, Csenge	07:05	16:49
5. Streda	Agáta	Ágota, Ingrid	07:04	16:50
6. Štvrtok	Dorota	Dorottya, Dóra	07:03	16:52
7. Piatok	Vanda	Tódor, Rómeo	07:01	16:54
8. Sobota	Zoja	Aranka	07:00	16:55
9. Nedeľa	Zdenko	Abigél, Alex	06:58	16:57
10. Pondelok	Gabriela	Elvira	06:57	16:58
11. Utorok	Dezider	Bertold, Marietta	06:55	17:00
12. Streda	Perla	Lívia, Lídia	06:53	17:01
13. Štvrtok	Arpád	Ella, Linda	06:52	17:03
14. Piatok	Deň zaľúbených, Valentín	Deň zaľúbených, Bálint, Valentin	06:50	17:05
15. Sobota	Pravoslav	Kolos, Georgina	06:49	17:06
16. Nedeľa	Ida, Liana	Julianna, Lilla	06:47	17:08
17. Pondelok	Miloslava	Donát	06:45	17:09
18. Utorok	Jaromír	Bernadett	06:44	17:11
19. Streda	Vlasta	Zsuzsanna	06:42	17:12
20. Štvrtok	Lívia	Aladár, Álmos	06:40	17:14
21. Piatok	Eleonóra	Eleonóra	06:38	17:15
22. Sobota	Etela	Gerzson	06:36	17:17
23. Nedeľa	Roman, Romana	Alfréd	06:35	17:18
24. Pondelok	Matej	Elemér	06:33	17:20
25. Utorok	Frederik, Frederika	Mátyás	06:31	17:22
26. Streda	Popolcová streda, Viktor	Popolcová streda, Géza	06:29	17:23
27. Štvrtok	Alexander	Edina	06:27	17:25
28. Piatok	Zlatica	Ákos, Bátor	06:25	17:26
29. Sobota	Radomír	Elemér	06:24	17:28

Čabajka: suchá, údená a pečená – Csabai kolbász: száraz-füstölt és sült

Marec

2020	Podľa slovenského kalendára	Podľa maďarského kalendára	Slnko	
			východ	západ
1. Nedeľa	Albín	Albin	06:23	17:28
2. Pondelok	Anežka	Lujza	06:21	17:29
3. Utorok	Bohumil, Bohumila	Kornélia	06:19	17:31
4. Streda	Kazimír	Kázmér	06:17	17:32
5. Štvrtok	Fridrich	Adorján, Adrián	06:15	17:34
6. Piatok	Radoslav, Radoslava	Leonóra, Inez	06:14	17:35
7. Sobota	Tomáš	Tamás	06:12	17:37
8. Nedeľa	MDŽ, Alan, Alana	MDŽ, Zoltán	06:10	17:38
9. Pondelok	Františka	Franciska, Fanni	06:08	17:40
10. Utorok	Bruno, Branislav	Ildikó	06:06	17:41
11. Streda	Angela, Angelika	Szilárd	06:04	17:43
12. Štvrtok	Gregor	Gergely	06:02	17:44
13. Piatok	Vlastimil	Krisztián, Ajtony	06:00	17:46
14. Sobota	Matilda	Matild	05:58	17:47
15. Nedeľa	Svetlana	Štátny sviatok, Kristóf	05:56	17:49
16. Pondelok	Boleslav	Henrietta	05:54	17:50
17. Utorok	Ľubica	Gertrúd, Patrik	05:52	17:51
18. Streda	Eduard	Sándor, Ede	05:50	17:53
19. Štvrtok	Jozef	József, Bánk	05:48	17:54
20. Piatok	Víťazoslav, Klaudius	Klaudia	05:46	17:56
21. Sobota	Blahoslav	Benedek	05:44	17:57
22. Nedeľa	Beňadik	Beáta, Izolda	05:42	17:59
23. Pondelok	Adrián	Emőke	05:40	18:00
24. Utorok	Gabriel	Gábor, Karina	05:38	18:01
25. Streda	Marian	Irén, Irisz	05:36	18:03
26. Štvrtok	Emanuel	Emánuel	05:34	18:04
27. Piatok	Alena	Hajnalka	05:32	18:06
28. Sobota	Soňa	Gedeon, Johanna	05:29	18:07
29. Nedeľa	Miroslav	Auguszta	05:27	18:08
30. Pondelok	Vieroslava	Zalán	05:25	18:10
31. Utorok	Benjamín	Árpád	06:24	19:11

Pamätný kameň slovenských usadlíkov v Čabe – A várost újratelepítő szlovákok emlékköve

Apríl

2020	Podľa slovenského kalendára	Podľa maďarského kalendára	Slnko	
			východ	západ
1. Streda	Hugo	Hugó	06:20	19:14
2. Štvrtok	Zita	Áron	06:18	19:15
3. Piatok	Richard	Buda, Richárd	06:16	19:17
4. Sobota	Izidor	Izidor	06:14	19:18
5. Nedeľa	Kvetná nedeľa, Miroslava	Kvetná nedeľa, Vince	06:12	19:19
6. Pondelok	Irena	Vilmos, Bíborka	06:10	19:21
7. Utorok	Zoltán	Herman	06:08	19:22
8. Streda	Albert	Dénes	06:06	19:24
9. Štvrtok	Zelený štvrtok, Milena	Zelený štvrtok, Erhard	06:04	19:25
10. Piatok	Veľký piatok, Igor	Veľký piatok, Zsolt	06:02	19:26
11. Sobota	Biela (Veľká) sobota, Július	Biela (Veľká) sobota, Leó, Szaniszló	06:00	19:28
12. Nedeľa	Veľkonočná nedeľa, Estera	Veľkonočná nedeľa, Gyula	05:58	19:29
13. Pondelok	Veľkonočný pondelok, Aleš	Veľkonočný pondelok, Ida	05:57	19:31
14. Utorok	Justína	Tibor	05:55	19:32
15. Streda	Fedor	Anasztázia, Tas	05:53	19:33
16. Štvrtok	Dana, Danica	Csongor	05:51	19:35
17. Piatok	Rudolf	Rudolf	05:49	19:36
18. Sobota	Valér	Andrea, Ilma	05:47	19:38
19. Nedeľa	Jela	Emma	05:45	19:39
20. Pondelok	Marcel	Tivadar	05:44	19:40
21. Utorok	Ervín	Konrád	05:42	19:42
22. Streda	Slavomír	Csilla, Noémi	05:40	19:43
23. Štvrtok	Vojtech	Béla	05:38	19:45
24. Piatok	Juraj	György	05:37	19:46
25. Sobota	Marek	Márk	05:36	19:47
26. Nedeľa	Jaroslava	Ervin	05:33	19:49
27. Pondelok	Jaroslav	Zita	05:31	19:50
28. Utorok	Jarmila	Valéria	05:30	19:52
29. Streda	Lea, Leo	Péter	05:28	19:53
30. Štvrtok	Anastázia	Katalin, Kitti	05:26	19:54

Veľký a Malý evanjelický kostol – A nagy- és kis Evangélikus templom

Máj

2020	Podľa slovenského kalendára	Podľa maďarského kalendára	Slnko	
			východ	západ
1. Piatok	Sviatok práce	Sviatok práce, Fülöp, Jakab	05:25	19:56
2. Sobota	Žigmund	Zsigmond	05:23	19:57
3. Nedeľa	Galina	Deň matiek, Timea, Irma	05:22	19:58
4. Pondelok	Florián	Mónika, Flórián	05:20	20:00
5. Utorok	Lesia, Lesana	Györgyi, Adrián	05:19	20:01
6. Streda	Hermína	Ivett, Frida	05:17	20:02
7. Štvrtok	Monika	Gizella	05:16	20:04
8. Piatok	Deň víťazstva, Ingrida	Mihály	05:14	20:05
9. Sobota	Roland	Gergely	05:13	20:07
10. Nedeľa	Deň matiek, Viktória	Ármin,Pálma	05:11	20:08
11. Pondelok	Blažena	Ferenc	05:10	20:09
12. Utorok	Pankrác	Pongrác	05:09	20:10
13. Streda	Servác	Szervác, Imola	05:07	20:12
14. Štvrtok	Bonifác	Bonifác	05:06	20:13
15. Piatok	Žofia, Sofia	Zsófia, Szonja	05:05	20:14
16. Sobota	Svetozár	Mózes, Botond	05:04	20:16
17. Nedeľa	Gizela	Paszkál	05:03	20:17
18. Pondelok	Viola	Alexandra, Erik	05:01	20:18
19. Utorok	Gertrúda	Ivó, Milán	05:00	20:19
20. Streda	Bernard	Bernát, Felícia	04:59	20:20
21. Štvrtok	Zina	Konstantin	04:58	20:22
22. Piatok	Júlia, Juliana	Júlia, Rita	04:57	20:23
23. Sobota	Želmíra	Dezső	04:56	20:24
24. Nedeľa	Ela	Eszter, Eliza	04:55	20:25
25. Pondelok	Urban	Orbán	04:55	20:26
26. Utorok	Dušan	Fülöp, Evelín	04:54	20:27
27. Streda	Iveta	Hella	04:53	20:28
28. Štvrtok	Viliam	Emil, Csanád	04:52	20:29
29. Piatok	Vilma	Magdolna	04:51	20:30
30. Sobota	Ferdinand	Janka, Zsanett	04:51	20:31
31. Nedeľa	Turíce, Petra, Petronela	Deň detí, Turíce, Angéla, Petronella	04:50	20:32

Tranoscius

Jún

2020	Podľa slovenského kalendára	Podľa maďarského kalendára	Slnko	
			východ	západ
1. Pondelok	Turíce, MDD, Žaneta	Turíce, Tünde	04:49	20:33
2. Utorok	Xénia, Oxana	Kármen, Anita	04:49	20:34
3. Streda	Karolína	Klotild	04:48	20:35
4. Štvrtok	Lenka	Bulcsú	04:48	20:36
5. Piatok	Laura	Fatime	04:47	20:36
6. Sobota	Norbert	Norbert, Cintia	04:47	20:37
7. Nedeľa	Róbert	Róbert	04:47	20:38
8. Pondelok	Medard	Medárd	04:46	20:39
9. Utorok	Stanislava	Félix	04:46	20:39
10. Streda	Margaréta	Margit, Gréta	04:46	20:40
11. Štvrtok	Dobroslava	Barnabás	04:46	20:41
12. Piatok	Zlatko	Villő	04:46	20:41
13. Sobota	Anton	Antal, Anett	04:45	20:42
14. Nedeľa	Vasil	Vazul	04:45	20:42
15. Pondelok	Vít	Jolán, Vid	04:45	20:43
16. Utorok	Blanka, Bianka	Jusztín	04:45	20:43
17. Streda	Adolf	Laura, Alida	04:45	20:43
18. Štvrtok	Vratislav	Arnold, Levente	04:46	20:44
19. Piatok	Alfréd	Gyárfás	04:46	20:44
20. Sobota	Valéria	Rafael	04:46	20:44
21. Nedeľa	Deň otcov, Alojz	Deň otcov, Alajos, Leila	04:46	20:44
22. Pondelok	Paulína	Paulína	04:46	20:44
23. Utorok	Sidónia	Zoltán	04:47	20:45
24. Streda	Ján	Iván	04:47	20:45
25. Štvrtok	Olívia, Tadeáš	Vilmos	04:47	20:45
26. Piatok	Adriána	János, Pál	04:48	20:45
27. Sobota	Ladislav, Ladislava	László	04:48	20:45
28. Nedeľa	Beáta	Levente, Irén	04:49	20:45
29. Pondelok	Peter, Pavol, Petra	Péter, Pál	04:49	20:44
30. Utorok	Melánia	Pál	04:50	20:44
31. Piatok	Petra, Petronela	Angéla, Petronella	04:51	20:31

Gágorčeky/brdovce do svadobnej polievky – Csigatészta lakodalmas levesbe

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Júl

2020	Podľa slovenského kalendára	Podľa maďarského kalendára	Slnko	
			východ	západ
1. Streda	Diana	Tihamér, Annamária	04:51	20:44
2. Štvrtok	Berta	Ottó	04:51	20:44
3. Piatok	Miloslav	Kornél, Soma	04:52	20:43
4. Sobota	Prokop	Ulrik	04:53	20:43
5. Nedeľa	Sviatok svätého Cyrila a Metoda, Cyril, Metod	Deň Slovákov v Maďarsku, Emese, Sarolta	04:53	20:43
6. Pondelok	Patrik, Patrícia	Csaba	04:54	20:42
7. Utorok	Oliver	Apollónia	04:55	20:42
8. Streda	Ivan	Ellák	04:56	20:41
9. Štvrtok	Lujza	Lukrécia	04:57	20:41
10. Piatok	Amália	Amália	04:58	20:40
11. Sobota	Milota	Nóra, Lili	04:59	20:39
12. Nedeľa	Nina	Izabella, Dalma	04:59	20:39
13. Pondelok	Margita	Jenő	05:00	20:38
14. Utorok	Kamil	Őrs, Stella	05:01	20:37
15. Streda	Henrich	Henrik, Roland	05:02	20:36
16. Štvrtok	Drahomír	Valter	05:04	20:35
17. Piatok	Bohuslav	Endre, Elek	05:05	20:34
18. Sobota	Kamila	Frigyes	05:06	20:34
19. Nedeľa	Dušana	Emília	05:07	20:33
20. Pondelok	Ilja, Eliáš	Illés	05:08	20:32
21. Utorok	Daniel	Dániel, Daniella	05:09	20:30
22. Streda	Magdaléna	Magdolna	05:10	20:29
23. Štvrtok	Oľga	Lenke	05:11	20:28
24. Piatok	Vladimír	Kinga, Kincső	05:12	20:27
25. Sobota	Jakub	Kristóf, Jakab	05:14	20:26
26. Nedeľa	Anna, Hana	Anna, Anikó	05:15	20:25
27. Pondelok	Božena	Olga, Liliána	05:16	20:23
28. Utorok	Krištof	Szabolcs	05:17	20:22
29. Streda	Marta	Márta, Flóra	05:19	20:21
30. Štvrtok	Libuša	Judit, Xénia	05:20	20:20
31. Piatok	Ignác	Oszkár	05:21	20:18

Čabiansky kožuch a moderná aplikácia – Csabai ködmön és újkeletű motívumaplikálása

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

August

2020	Podľa slovenského kalendára	Podľa maďarského kalendára	Slnko		
			východ	západ	
1. Štvrtok	Božidara	Boglárka	05:21	20:18	
2. Piatok	Gustáv	Lehel	05:23	20:16	
3. Sobota	Jerguš	Hermína	05:24	20:15	
4. Nedeľa	Dominika, Dominik	Domonkos, Dominika	05:25	20:14	
5. Pondelok	Hortenzia	Krisztina	05:26	20:12	
6. Utorok	Jozefína	Berta, Bettina	05:28	20:11	
7. Streda	Štefánia	Ibolya	05:29	20:09	
8. Štvrtok	Oskar	László	05:30	20:07	◐
9. Piatok	Ľubomíra	Emőd	05:32	20:06	
10. Sobota	Vavrinec	Lőrinc	05:33	20:04	
11. Nedeľa	Zuzana	Zsuzsanna, Tiborc	05:34	20:03	
12. Pondelok	Darina	Klára	05:36	20:01	
13. Utorok	Ľubomír	Ipoly	05:37	19:59	
14. Streda	Mojmír	Marcell	05:38	19:58	
15. Štvrtok	Marcela	Mária	05:40	19:56	○
16. Piatok	Leonard	Ábrahám	05:41	19:54	
17. Sobota	Milica	Jácint	05:42	19:52	
18. Nedeľa	Elena, Helena	Ilona	05:44	19:51	
19. Pondelok	Lýdia	Huba	05:45	19:49	
20. Utorok	Anabela	Sviatok sv. Štefana, István	05:46	19:47	
21. Streda	Jana	Sámuel, Hajna	05:48	19:45	
22. Štvrtok	Tichomír	Menyhért, Mirjam	05:49	19:43	
23. Piatok	Filip	Bence	05:50	19:42	◑
24. Sobota	Bartolomej	Bertalan	05:52	19:40	
25. Nedeľa	Ľudovít	Lajos, Patrícia	05:53	19:38	
26. Pondelok	Samuel	Izsó	05:54	19:36	
27. Utorok	Silvia	Gáspár	05:56	19:34	
28. Streda	Augustín	Ágoston	05:57	19:32	
29. Štvrtok	Výročie SNP, Nikola, Nikolaj	Beatrix, Erna	05:58	19:30	
30. Piatok	Ružena	Rózsa	06:00	19:28	●
31. Sobota	Nora	Erika, Bella	06:01	19:26	

Citara – citera

September

2020	Podľa slovenského kalendára	Podľa maďarského kalendára	Slnko	
			východ	západ
1. Utorok	Deň Ústavy SR, Drahoslava	Egyed, Egon	06:03	19:23
2. Streda	Linda	Rebeka, Dorina	06:05	19:21
3. Štvrtok	Belo	Hilda	06:06	19:19
4. Piatok	Rozália	Rozália	06:07	19:17
5. Sobota	Regina	Viktor, Lőrinc	06:08	19:15
6. Nedeľa	Alica	Zakariás	06:10	19:13
7. Pondelok	Marianna	Regina	06:11	19:11
8. Utorok	Miriama	Mária, Adrienn	06:12	19:09
9. Streda	Martina	Ádám	06:14	19:07
10. Štvrtok	Oleg	Nikolett, Hunor	06:15	19:05
11. Piatok	Bystrík	Teodóra	06:16	19:03
12. Sobota	Mária	Mária	06:18	19:01
13. Nedeľa	Ctibor	Kornél	06:19	18:59
14. Pondelok	Ľudomil	Szeréna, Roxána	06:20	18:57
15. Utorok	Sedembolestná Panna Mária, Jolana	Sedembolestná Panna Mária, Enikő, Melitta	06:22	18:55
16. Streda	Ľudmila	Edit	06:23	18:52
17. Štvrtok	Olympia	Zsófia	06:24	18:50
18. Piatok	Eugénia	Diana	06:26	18:48
19. Sobota	Konštantín	Vilhelmina	06:27	18:46
20. Nedeľa	Ľuboslav, Ľuboslava	Friderika	06:28	18:44
21. Pondelok	Matúš	Máté, Mirella	06:30	18:42
22. Utorok	Móric	Móric	06:31	18:40
23. Streda	Zdenka	Tekla	06:33	18:38
24. Štvrtok	Ľuboš, Lubor	Gellért, Mercédesz	06:34	18:36
25. Piatok	Vladislav	Eufrozina, Kende	06:35	18:34
26. Sobota	Edita	Jusztina	06:37	18:32
27. Nedeľa	Cyprián	Adalbert	06:38	18:30
28. Pondelok	Václav	Vencel	06:39	18:28
29. Utorok	Michal, Michaela	Mihály	06:41	18:26
30. Streda	Jarolím	Jeromos	06:42	18:24
31. Pondelok	Nora	Erika, Bella	06:02	19:25

Jánošík vo dvore Domu slovenskej kultúry – Janošík a Szlovák Kultúra Háza udvarán
(dar od Jozefa Barcaja-bývalého riaditeľa Termálneho kúpaliska v Podhájskej – Jozef Barcaj, a Podhájska-i Termálfürdö volt Igazgatója ajándéka 2018)

Október

2020	Podľa slovenského kalendára	Podľa maďarského kalendára	Slnko	
			východ	západ
1. Štvrtok	Arnold	Malvin	06:43	18:22
2. Piatok	Levoslav	Petra	06:45	18:20
3. Sobota	Stela	Helga	06:46	18:18
4. Nedeľa	František	Ferenc	06:48	18:16
5. Pondelok	Viera	Aurél	06:49	18:14
6. Utorok	Natália	Brúnó, Renáta	06:50	18:12
7. Streda	Eliška	Amália	06:52	18:10
8. Štvrtok	Brigita	Koppány	06:53	18:08
9. Piatok	Dionýz	Dénes	06:55	18:06
10. Sobota	Slavomíra	Gedeon	06:56	18:04
11. Nedeľa	Valentína	Brigitta	06:57	18:02
12. Pondelok	Maximilián	Miksa	06:59	18:00
13. Utorok	Koloman	Kálmán, Ede	07:00	17:58
14. Streda	Boris	Helén	07:02	17:56
15. Štvrtok	Terézia	Teréz	07:03	17:55
16. Piatok	Vladimíra	Gál	07:05	17:53
17. Sobota	Hedviga	Hedvig	07:06	17:51
18. Nedeľa	Lukáš	Lukács	07:07	17:49
19. Pondelok	Kristián	Nándor	07:09	17:47
20. Utorok	Vendelín	Vendel	07:10	17:45
21. Streda	Uršuľa	Orsolya	07:12	17:44
22. Štvrtok	Sergej	Előd	07:13	17:42
23. Piatok	Alojza	Štátny sviatok, Gyöngyi	07:15	17:40
24. Sobota	Kvetoslava	Salamon	07:16	17:38
25. Nedeľa	Aurel	Blanka, Bianka	06:18	16:37
26. Pondelok	Demeter	Dömötör	06:19	16:35
27. Utorok	Sabína	Szabina	06:21	16:33
28. Streda	Dobromila	Simon, Szimonetta	06:22	16:32
29. Štvrtok	Klára	Nárcisz	06:24	16:30
30. Piatok	Šimon, Simona	Alfonz	06:25	16:28
31. Sobota	Aurélia	Farkas	06:27	16:27

Cigánka – Cigányka (foto: bekeswiki.bmk.hu)

November

2020	Podľa slovenského kalendára	Podľa maďarského kalendára	Slnko	
			východ	západ
1. Nedeľa	Sviatok všetkých svätých, Denis, Denisa	Sviatok všetkých svätých, Marianna	06:28	16:25
2. Pondelok	Pamiatka zosnulých	Pamiatka zosnulých, Achilles	06:30	16:24
3. Utorok	Hubert	Győző	06:31	16:22
4. Streda	Karol	Károly	06:33	16:21
5. Štvrtok	Imrich	Imre	06:34	16:19
6. Piatok	Renáta	Lénárd	06:36	16:18
7. Sobota	René	Rezső	06:37	16:17
8. Nedeľa	Bohumír	Zsombor	06:39	16:15
9. Pondelok	Teodor	Tivadar	06:40	16:14
10. Utorok	Tibor	Réka	06:42	16:13
11. Streda	Martin, Maroš	Márton	06:43	16:11
12. Štvrtok	Svätopluk	Jónás, Renátó	06:45	16:10
13. Piatok	Stanislav	Szilvia	06:46	16:09
14. Sobota	Irma	Aliz	06:48	16:08
15. Nedeľa	Leopold	Albert, Lipót	06:49	16:07
16. Pondelok	Agnesa	Ödön	06:51	16:06
17. Utorok	Štátny sviatok, Klaudia	Hortenzia, Gergő	06:52	16:05
18. Streda	Eugen	Jenő	06:54	16:04
19. Štvrtok	Alžbeta	Erzsébet	06:55	16:03
20. Piatok	Félix	Jolán	06:57	16:02
21. Sobota	Elvíra	Olivér	06:58	16:01
22. Nedeľa	Cecília	Cecília	06:59	16:00
23. Pondelok	Klement	Kelemen, Klementína	07:01	15:59
24. Utorok	Emília	Emma	07:02	15:58
25. Streda	Katarína	Katalin	07:03	15:58
26. Štvrtok	Kornel	Virág	07:05	15:57
27. Piatok	Milan	Virgil	07:06	15:56
28. Sobota	Henrieta	Stefánia	07:07	15:56
29. Nedeľa	Vratko	Taksony	07:09	15:55
30. Pondelok	Ondrej, Andrej	András, Andor	07:10	15:55

Mozgočka – Kiszely leves (foto-mindmegette.hu)

December

2020	Podľa slovenského kalendára	Podľa maďarského kalendára	Slnko	
			východ	západ
1. Utorok	Edmund	Elza	07:11	15:54
2. Streda	Bibiána	Melinda, Vivien	07:12	15:54
3. Štvrtok	Oldrich	Ferenc, Olivia	07:13	15:53
4. Piatok	Barbora, Barbara	Borbála, Barbara	07:14	15:53
5. Sobota	Oto	Vilma	07:16	15:53
6. Nedeľa	Mikuláš	Miklós	07:17	15:53
7. Pondelok	Ambróz	Ambrus	07:18	15:52
8. Utorok	Marína	Mária	07:19	15:52
9. Streda	Izabela	Natália	07:20	15:52
10. Štvrtok	Radúz	Judit	07:21	15:52
11. Piatok	Hilda	Árpád	07:22	15:52
12. Sobota	Otília	Gabriella	07:22	15:52
13. Nedeľa	Lucia	Luca, Otilia	07:23	15:52
14. Pondelok	Branislava, Bronislava	Szilárda	07:24	15:53
15. Utorok	Ivica	Valér	07:25	15:53
16. Streda	Albína	Etelka, Aletta	07:25	15:53
17. Štvrtok	Kornélia	Lázár, Olimpia	07:26	15:53
18. Piatok	Sláva	Deň národností, Auguszta	07:27	15:54
19. Sobota	Judita	Viola	07:27	15:54
20. Nedeľa	Dagmara	Teofil	07:28	15:55
21. Pondelok	Bohdan	Tamás	07:28	15:55
22. Utorok	Adela	Zénó	07:29	15:56
23. Streda	Nadežda	Viktória	07:29	15:56
24. Štvrtok	Štedrý deň, Adam a Eva	Štedrý deň, Ádám, Éva	07:30	15:57
25. Piatok	1. sviatok vianočný	1. sviatok vianočný, Eugénia	07:30	15:58
26. Sobota	2. sviatok vianočný, Štefan	2. sviatok vianočný, István	07:30	15:58
27. Nedeľa	Filoména	János	07:30	15:59
28. Pondelok	Ivana, Ivona	Kamilla	07:31	16:00
29. Utorok	Milada	Tamás, Tamara	07:31	16:01
30. Streda	Dávid	Dávid	07:31	16:02
31. Štvrtok	Silvester	Szilveszter	07:31	16:02

Marikov zvon – Marik harang
(umiestnený malom evanjelickom kostole- a kis evangélikus templomban elhelyezve)

Salute lektorem, pozdrav čitateľovi!

Na bránu už klope rok 2020, neúprosne nám pripomínajúc míňajúce sa naše dni v tejto časnosti. Ponúka nám však aj možnosť spomenúť si na osudové udalosti a osobnosti, ktoré hýbali kolesami dejín alebo preslávili našu dolnozemskú komunitu. V roku 2020 by som chcel upriamiť vašu pozornosť na dve dôležité výročia.

Pred sto rokmi, v roku 1920, vyšiel prvý ročník Čabianskeho kalendára, ktorý popri Tranosciu a Funebráli zohrával nenahraditeľnú úlohu v živote Čabänov, bol vyhľadávaným čítaním dolnozemských Slovákov. Trošku s nadsádzkou môžeme konštatovať, že sa stal ich kultúrnym kódom, skutočnou súčasťou ich každodenného života. Jednou z jeho hlavných úloh bolo vzbudiť záujem o čítanie, otvárať okno do sveta, vzdelávať v materinskom jazyku, zabaviť, oboznámiť čitateľov s inými národmi a krajinami predovšetkým luteránskeho sveta, životopismi osobností rozširovať obzor o svete. Samozrejme, kalendár si za cieľ považoval nielen duchovné, ale aj materiálne pozdvihnutie nášho ľudu, staral sa o jeho zdravie, snažil sa formovať jeho spôsob života v protestantskom duchu. Samozrejme – i keď v podmienkach horthyovského režimu vo veľmi utlmenej forme, predovšetkým národopisnými článkami, upevňoval ich úctu k tradíciám, zvykom a prispel tak k uvedomeniu si hodnôt čabänskosti.

Bol jedinou ročenkou (neskôr pribudli aj Evanjelický hlásnik a Slovenská rodina), ktorá okrem článkov v nárečí sa snažila udomácniť na Dolnej zemi spisovnú slovenčinu. Najdôležitejším spoznaním kalendára však bolo to, že v tomto regióne nevznikla (a dodnes absentuje) hovorová slovenčina. Okolo kalendára sa vytvorila skupina ľudových pismákov, ktorá sa stala hodnoverným zrkadlom života ľudu.

Čabiansky kalendár slúžil aj ako „notebook" gazdovstiev. Do kalendárnej časti si gazdovia zapisovali všetky dôležité fragmenty hospodárskeho života. Rodinné udalosti boli majetkom Tranoscia, uvedené v slávnostnej forme na predných a zadných stránkach spevníka.

Oslavujeme vydanie prvého ročníka na priestupný rok 1920. V roku 1919 ho zostavil senior Ľ. Ž. Szeberényi. Bol to od neho veľmi úctyhodný a riskantný počin. Po rozpade Rakúsko-Uhorska, po občiansko-demokratickej revolúcii a Republike rád rumunská vláda (Dohodové mocnosti okupáciou békešsko-čanádskej oblasti poverili rumunskú armádu.) v záujme získania obyvateľstva

v okresoch, ktoré si nárokovala, zmiernila rekvirácie. Sľubovala práva súvisiace so samosprávou, používaním materinského jazyka v inštitúciách a školách, slobodou prejavu a politického organizovania sa, samostatnosťou evanjelickej cirkvi a. v. Politickí vodcovia dolnozemských Slovákov sa 31. decembra 1918 rozhodli pripojiť najprv k Národnej rade dolnozemských Slovákov za účelom vytvorenia tzv. Wilsonovej župy, spojiť všetky dolnozemské obce pod medzinárodnou kontrolou.

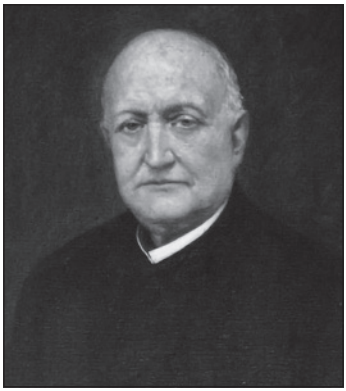

Ľudovít Žigmund Szeberényi

Počas rumunskej okupácie sa 13. júla 1919 zišlo veľké ľudové zhromaždenie v Čabe, zúčastnili sa ho delegáti z Čaby, Komlóša, Pitvaroša, Ambróza a Nadlacu. Žiadali pripojenie regiónu k Rumunsku. Za takýchto okolností , keď boli vystupňované šovinistické vášne proti národnostiam a nástupníckym štátom, sa vystupňoval antisemitizmus a biely teror. Čaba a okolie boli ešte na jeseň pod rumunskou mocou, kým inde už zúril biely teror. Slovenská dolnozemská národnosť bola rozdelená do troch štátov. Slováci na Dolnej zemi ostali bez čítania. Ľ. Ž. Szeberényi v týchto neprajných časoch zredigoval v roku 1919 Čabiansky kalendár a dal ho vytlačiť v židovskej tlačiarni! Potreboval potvrdenie a dostal ho od rumunského cenzora.

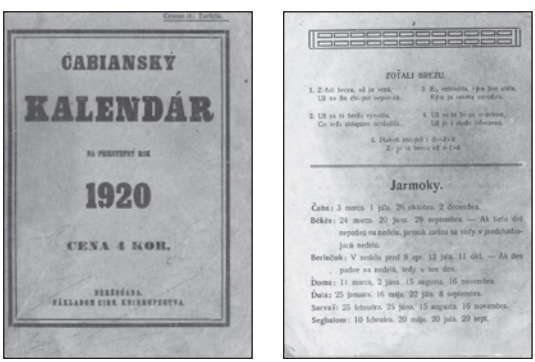
ČABIANSKY
KALENDÁR
NA PRIJSTOPNÝ ROK
1920
CENA 4 KOR.

ZOŤALI BREZU.

Jarmoky.

Čaba: 3 marca. 1 júla. 26 októbra. 2 decembra.
Békés: 24 marca. 20 júna. 29 septembra. — Ak tieto dni nepadnú na nedeľu, jarmok začína na vrchy v predchádzajúcu nedeľu.
Berinčok: V nedeľu pred 8 apr. 12 júla. 11 okt. — Ak deň padne na nedeľu, tedy v ten deň.
Doma: 11 marca. 2 júna. 15 augusta. 16 novembra.
Ďula: 25 januara. 16 mája. 22 júla. 8 septembra.
Sarvaš: 25 februára. 25 júna. 15 augusta. 16 novembra.
Seghalom: 10 februára. 20 mája. 20 júla. 20 sept.

Prvý Čabiansky kalendár z r. 1920

Čabiansky kalendár vychádzal do roku 1948. Za šéfredaktorstva M. Francistyho bol ročník 1946 podriadený cieľu výmeny obyvateľstva, vyšiel pod názvom Kalendár, ročenka, čítanka. V roku 1991 bol Čabiansky kalendár obnovený vďaka H. Somogyiovej a A. Istvánovej. Dnes ho vydáva Čabianska organizácia Slovákov.

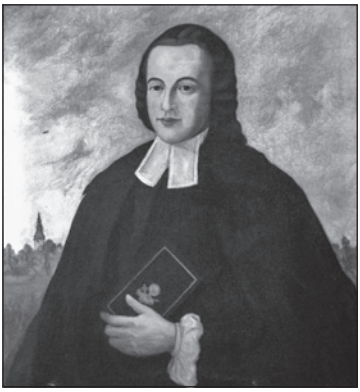

Samuel Teššedík ml. (1742-1820)

Ježišovo podobenstvo o neplodnom figovníku

Pred 200 rokmi, tesne pred Vianocami, bolo sychravé zimné počasie. Samuel Tešedík pri vykonávaní kňazského povolania prechladol a o niekoľko dní ho Hospodin povolal do večnosti.

V starom evanjelickom kostole v Sarvaši, výstavbu ktorého riadil osobne Samuel Tešedík mladší, je na kazateľnici znázornený vyjav z Ježišovho podobenstva o neplodnom figovníku. Strom už tri roky neprinášal ovocie, preto ho chcel majiteľ dať vyťať. Vinohradník sa obrátil na neho: „Pane, nechaj ho ešte tento rok. Okopem ho a pohnojím. Možno nabudúce prinesie ovocie".

Týmto podobenstvom Tešedík vyjadril svoje životné krédo, podstatu svojho postoja k svetu a poslaniu človeka v ňom. V súvislosti s vlastnou záhradou píše tiež o poslaní človeka:

„Človek, ako privilegizovaný šafár Boha na zemi, ak svoju dôstojnosť spozná a zužitkuje, svojou usilovnosťou je schopný zmierniť aj podnebie."

„Hlavnou otázkou môjho snaženia a pokusov nebolo to, či niečo získam, alebo stratím, mojím cieľom bolo hľadanie pravdy a napomáhanie pracovitosti a mravnosti."

V znamení týchto osvietenských myšlienok vzniklo jeho životné dielo, ktoré môžeme pokladať za syntézu a symbiózu rodinnej a mravnej výchovy, osobných skúseností, európskych myšlienkových prúdov a dolnozemského slovenského prostredia. Stal sa osobnosťou európskeho formátu, patril k elite osvietenských mysliteľov v Uhorsku. 53 rokov slúžil slovenskej societe v Sarvaši, pričiniac sa o to, že sa Sarvaš stal prvým kultúrnym centrom dolnozemských Slovákov.

Korene jeho rodu siahajú do Tešína, jeho predkovia ako protestantskí exulanti našli útočište v Uhorsku. On sa narodil počas pôsobenia otca, ev. farára Slovákov, v osade Alberti, potom sa presťahovali do Békešskej Čaby, kde jeho otec pôsobil do svojej skorej smrti.

V jeho rodinnom prostredí prevládali protestantské mravné zásady, podľa ktorých má život protestanta prebiehať v racionálnych rámcoch, pravidelná a užitočná práca človeka odvádza od hriechu a pokušenia. Márnenie času je hriech, človek má žiť užitočne, v usporiadanom živote.

Jeho sociálna citlivosť a mravná pevnosť sa prejavili už počas štúdií v Prešporku na evanjelickom lýceu. V týchto ťažkých rokoch života pomáhal ako vychovávateľ detí meštianskych rodín živiť rodinu. Žil tu v nemeckom prostredí, preto s cieľom naučiť sa po maďarsky odišiel na kalvínske kolégium do Debrecína.

Po štúdiu v Debrecíne sa prejavila jeho náruž cestovať pešo a takýmto spôsobom bezprostredne poznávať spoločensko-ekonomické pomery v súdobom Uhorsku. Do Prešporku sa vrátil veľkou okružnou cestou cez Horné Uhorsko (Sárospatak, Tokaj, Košice, Prešov, Levoča, Kežmarok, B. Bystrica, Kremnica, Štiavnica).

Ako 20-ročný sa rozhodol študovať v Nemecku, kde pre mladého človeka bol sám život veľkou univerzitou, pretože v tej dobe sa tam začínal rozvíjať kapitalistický spôsob výroby.

Počas univerzitných štúdií okrem miest, v ktorých študoval – samozrejme pešo ponavštevoval významné severonemecké mestá. Skúsil a videl taký svet hospodárskeho a sociálneho pokroku, ktorý sa stal inšpiráciou, ideálom jeho všestrannej praktickej činnosti v Uhorsku. V Erlangene obdivoval remeslá, manufaktúry, umenie, v „meste povodní", v Jene, sústavu kanálov a hrádze, slúžiace na odvodňovanie, ochranu proti povodniam, dopravu a zavlažovanie, lesy, sady, háje vysadené na pohyblivom piesku. Priam ho očarili záhrady a sady v Charlottenburgu pri Berlíne. Spoznal pestovanie priadky morušovej, výrobu hodvábu.

Podrobne preštudoval obsahovú náplň vo vyspelých školských inštitúciách. Inšpirovali ho hlavne výchovné ústavy, predovšetkým sirotinec nemeckého filantropa – pedagóga v Halle A. E. Franckeho, ktorý uprednostňoval vo výchovnom procese prírodné a reálne vedy, slúžiace praktickým potrebám.

Študoval najprv na Univerzite v Erlangene teológiu, pripravoval sa na kňazské povolanie v novom duchu, v duchu luteránskeho pietizmu. Tento smer bol zameraný proti ustrnutiu protestantizmu na paragrafoch, dogmách, zdôrazňoval osobné prežívanie viery, vstúpenia do vlastného Ja, potrebu vedieť, v čo veríme, aktívny život, osvojovanie si poznatkov o svete, činnosť má vyplývať z osobne prežitej viery.

Pietizmus zdôrazňoval osobný vzťah k Bohu, osobnú vieru. Zdôrazňoval potrebu znovuzrodenia a posvätenia sa, pestovanie osobnej zbožnosti, všeobecné kňazstvo a misiu. Myšlienky Philipa Jakoba Spenera a Augusta Hermanna Franckeho ho ovplyvnili už na univerzitách v Jene a Halle.

V Uhorsku sa s nimi stretol u J. A. Komenského a v neposlednom rade bol pietizmus aj jeho rodinným dedičstvom: Na Dolnej zemi vznikli štyri centrá pietizmu, to štvrté na Dolnej zemi, v Sarvaši (M. Markovitz) a v Čabe (S. Tešedík st.).

Ako dôkaz pietistického myslenia Tešedíka staršieho nech tu stojí jeho kázeň pri posvätení Malého evanjelického kostola v roku 1745: „Veriaci sú Božím chrámom, v nich prebýva Boží Duch". (Prvý list Korinťanom 3. 16 – 17)

Na základe biblického textu pietistické dôkazy na znovuzrodenie a posvätenie sa človeka vysvetlí načrtnutím paralely medzi stavbou kamenného a duchovného chrámu: „aj kresťania, pretože od prirodzenia sú nespôsobní k Božiemu domu, ako ten drsný kameň najprv musia byť mocou slova Božieho a sviatosťou znovuzrodení, akoby kladivom pripravení, a tak sa stať živými kameňmi, z ktorých Boh buduje dom. Vy ste tie živé kamene...". Po znovuzrodení veriaceho je jeho telo chrámom, v ktorom Duch prebýva a koná: „Duch Boží v nás prebýva... s naším duchom sa tesne spája a v nás nie je lenivý... náš rozum osvecuje... Keď hovoríme o kresťanoch, že musia byť svätí... to neznamená, že by boli bez hriechu, ale ich svätosť záleží v tom, aby mocou Ducha svätého a mocou svojej viery svätosť života na seba brali, oddeľovali sa od zlého, očisťovali sa od hriechu, a tak stratený Boží obraz na sebe obnovovali."

Samuel Tešedík ml. však bol inšpirovaný mnohými myšlienkovými prúdmi svojej doby, jeho veľkosť spočíva práve v tom, že ich bol schopný syntetizovať. Inšpirovaný pietizmom považoval osobnú úprimnú vieru za najdôležitejšiu, avšak prejavom je usilovnosť a byť v živote užitočným.

S. Tešedík hlásal, že farár pôsobiaci na vidieku, sa nemá venovať iba pastoračnej činnosti, ale má byť aj učiteľom ľudu, lekárom, poľnohospodárskym odborníkom, osvetárom, aby mohol čo najviac pomáhať svojim veriacim.

Sám Tešedík o tom píše neskôr takto:

„Nadišiel čas toho, aby sme sa namiesto veľkých modlitieb postarali o rozjímanie o vhodnejších cieľoch života. Užitočnosť života nech sa prejavuje v skutočnej úcte Boha."

V Erlangene, Jene, Drážďanoch, Berlíne, v Halle študoval aj filozofiu, prírodné vedy, medicínu a právo. Jeho vedychtivosť bola nekonečná, zaujímali ho aj prírodné vedy.

Veľký vplyv na jeho myslenie a rast mala osvietenská filozofia, hlavne J. J. Rousseau. Zaujala ho filozofická teória výchovy, jeho myšlienka, že každý výchovný systém, metóda má považovať dieťa primerane jeho veku za autonómnu, aktívnu samostatnú bytosť. Tvrdí, že dieťa je schopné vynášať samostatné rozhodnutia, stanoviť si ciele a vykonávať ich. Výchova má vytvoriť situácie, v ktorých získa skúsenosť na celý život, v ktorých vychované dieťa s radosťou vykonáva činnosť, ktorá je zároveň aj motiváciou.

Študoval pedagogiku nemeckých filantropov (Bassedow, Pestalozzi, Salzmann), cieľom ktorých bolo zreformovať výchovu, spojiť ju s potrebami života. Najväčší vplyv naňho mal J. A. Komenský, menovite jeho reč o vzdelávaní občanov, ktorú vydal Tešedík aj knižne.

„Nie škole, životu sa učíš."

Ovplyvnilo ho aj ekonomické učenie fyziokratov, ktoré za základné hospodárske odvetvie pokladalo poľnohospodárstvo a za základ spoločnosti roľníkov. „Dedina je schopná udržať svoj blahobyt sama, a to na základe pozdvihnutia vzdelanostnej úrovne."

Tieto myšlienkové prúdy pomohli Tešedíkovi pochopiť potrebu vzdelávania ľudu, hlavne roľníkov.

Po návrate domov prišiel do Sarvaša za kaplána, aby si znovu osvojil slovenčinu a v r. 1767 bol inštalovaný za riadneho farára.

„Tu som sa skúmavo rozhliadol okolo seba, hľadal som prostotu dedinského života, ktorú básnici opisovali takými uchvacujúcimi farbami, ale nachádzal som len naivitu, hlúposť, tvrdohlavosť aj v najnutnejších veciach. Hľadal som čírorodé kresťanstvo, ale našiel som pod maskou viery strašne zmätenú a falošnú poveru, poverčivosť, predsudky a falošné náboženské predstavy, ktoré v duši roľníckeho ľudu upevňujú tmárstvo, v srdciach rozširujú úzkostlivosť a v živote biedu."

Toto nové prostredie podnietilo v ňom snahu uskutočniť svoje ideály a začal realizovať reformy, pre ktoré pôdu pripravili tereziánske a jozefínske osvietenské nariadenia.

Tešedík pôsobil ako člen Kráľovskej školskej komisie v Prešporku a bol aj dekanom evanjelických škôl v Békešskej stolici. Cieľom komisie bolo uskutočniť revíziu reformy Ratio educationis, reformu školstva. Tešedík podal svoj návrh „Dvanásť paragrafov o uhorskom školstve." Vo vlastnom životopise podal zdrvujúcu kritiku súdobého školstva:

„Bifľovanie nezmyselných a pre život neužitočných vecí boli najväčšími mukami pre moju hlavu a srdce. Nemožnosť samostatne myslieť, skúmať, to bolo pre mňa druhým utrpením. A tretie, že v škole s čerstvou hlavou a zdravým telom som musel 3 – 4 hodiny sedieť."

Už v Nemecku ho inšpiroval Franckeho sirotinec a tam prebiehajúca výchova, ktorá mala na zreteli prírodné a reálne vedy, slúžiace praktickým potrebám.

V Blatnom Potoku sa stretol s učením Komenského, začal uplatňovať jeho princípy.

„Nie pre školu, ale pre život sa učíš" a zásadu, že výučba má byť názorná a spôsobom primeraná veku vyučovaných. (Orbis Pictus)

Vo svojom životopise vyzdvihol aj význam telesnej výchovy: „Aký šťastný by bol školák, ako rád by išiel do školy, ako rád by sa mladý dedinčan postavil k pluhu... keby sa mohol trochu osviežiť po dlhom vysedávaní."

Toto všetko mal na zreteli osvietenec, keď sa rozhodol založiť modelovú školu v Sarvaši, školu, v ktorej sa má učiť pre život.

Na základe skúseností v zahraničí založil školu, vypracoval jej učebné osnovy a zostavil pre ňu aj učebný materiál. Pre potreby školy napísal učebnicu Knižečka k čítáni a k prvním začátkum vzdeláni školských dítek, zahrnul do nej aj vedomosti z reálií.

V roku 1780 začalo vyučovanie na Cvičnej hospodárskej a priemyselnej škole, o desať rokov tu už študovalo 991 detí, od roku 1791 v novej jednoposchodovej budove. Bola to dvojstupňová škola. Na nižšom stupni, v ľudovej škole, vyučovali dedinskú mládež čítanie, písanie, počítanie a náboženstvo v slovenskom jazyku.

Vyšším stupňom bola škola poľnohospodárska a priemyselná pre prípravu remeselníkov, obchodníkov, úradníkov a učiteľov, učili sa tu aj v nemeckom jazyku prírodopis, chémiu, staviteľstvo, obchod, peňažníctvo, telesnú výchovu, fyziku, zemepis, zdravovedu, poľnohospodárstvo, matematiku a náboženstvo.

„Slovensky a nemecky bude potrebné vedieť tým mládencom a dievkam, ktoré sa sem prihlásia: po slovensky, aby lekciám rozumeli, nemecky, aby pre nich určené knihy boli schopní čítať ... Ak fundácia dostane dúfanú pomoc, vyučovanie bude prebiehať aj v maďarčine a iných jazykoch ... (Magyar Hírmondó, Viedeň 1793)"

V Tešedíkovom chápaní výučba nemôže prebiehať iba v laviciach školy. Na pozemkoch – Tešedíkov sálaš – sa deti učili orať, pestovať obilie a ovocie, štepiť stromy, dochovávať včely. Pod vedením vzdelaných učiteľov súťažia v predvádzaní svojich zručností a schopností (kompetencií).

Samuel Tešedík svojimi vyučovacími metódami celým storočím predbehol teoretického zakladateľa metódy projektového vyučovania, zástancu filozofie pragmatizmu J. Deweyho. Tento pedagogický smer považuje za vonkajšiu nutnosť (násilie) každý taký prípad, keď vôľa dieťaťa sa nestretáva s iniciatívou učiteľa.

„Dovtedy, kým mladých ľudí v škole mučia učením takých predmetov, ktoré v živote nepotrebujú, a kým strpíme, aby školská mládež ľahostajne, lenivo, nečinne žila svoje dni a roky, nemôžeme hovoriť o žiadnej školskej reforme."

Podobné „revolučné" názory vyznával aj v súvislosti so školskou disciplínou „Školská disciplína má prameniť zo života školy a nie z osoby učiteľa. Učiteľ sa má snažiť o to, aby ho deti milovali."

O vyučovacej metóde píše takto:

„Zatiaľ čo žiaci prvej triedy sú v učebni, žiaci ďalších tried sú zamestnaní v kabinetoch... Potom prvú triedu vystriedala druhá, tretia a tak ďalej. Chodba bola zariadená na také práce, s ktorými je spojený väčší hluk, alebo ktoré si vyžadujú viac miesta, napríklad sústruženie, čistenie a triedenie vlny"

„Napríklad zadanie o výrobe hodvábu som splnil prostredníctvom detí tak, že celá činnosť od pestovania moruší ... cez chovanie priadky morušovej... až po tkanie hodvábu ... prešla rukami detí, takže všetko ľahko pochopili a prakticky si osvojili."

Tešedík sa vyjadril aj o postavení učiteľov. Ich efektivita závisí od pripravenosti, žiadal zlepšenie ich materiálneho zabezpečenia a zlepšenie spoločenského postavenia, navrhoval, aby boli platení štátom.

V jeho ponímaní je učiteľ aj vychovávateľ ľudu, osvetár,„soľou krajiny", má sa aktívne zúčastňovať osvetovej činnosti na vidieku a v mestách.

Bezpochyby môžeme tvrdiť, že hlavný prínos Tešedíka, učiteľa, dekana 14 škôl a člena Kráľovskej školskej komisie, bolo obnovenie ľudového školstva a založenie odborného školstva v Uhorsku. Svoju školskú reformu však spojil so snahou vybudovať regulovanú dedinu, sociálne pozdvihnúť roľnícku vrstvu.

V posledných rokoch svojho života sa dožil aj slávy, aj trpkosti.

V rokoch 1789 – 1794 budovu školy rozšíri o poschodie, dostáva zlatú medailu od cisára Jozefa II., František I. vyznamenal aj školu, stane sa predsedom Georgikona v Keszthelyi, zúčastní sa projektu založení školy v Petrohrade, získa ocenenie Mineralogickej spoločnosti v Jene...

Od konca 18. storočia prežíval sklamanie, trpkosť, opustenosť.

Jeho nástojčivá povaha, vyúsťujúca občas do netrpezlivosti, jeho činnosť a úspechy vyvolávali nepochopenie a závisť, stali sa tŕňom v oku miestnej honorácie. Zemepán sa spočiatku s pochopením pozeral na jeho záslužnú činnosť, pochopil, že z lepšie pripravených sedliakov bude mať väčší úžitok. Koncom storočia však prestal podporovať školu, výchovu samostatných, osvietených roľníkov, dokonca podnikateľov, nepokladal za žiaduce.

Nepochopenie a osočovanie vyvolala Tešedíkova činnosť u kolegu, farára Daniela Bocka, ktorý chápal poslanie farára v konzervatívnom duchu. Nepochopil osvietensko-racionalistické chápanie poslania človeka snažiaceho sa o blaho v tuzemskom živote, pokladali to za nezlučiteľné s kresťanskou morálkou, zameranou na posmrtný život a blaženosť.

V kázňach osočoval svojho kolegu, ktorý „zanedbáva svoj úrad", „radšej sa ryje v zemi ako krť", prehrabáva sa v knihách, prijíma na školu aj katolíkov, nechodí na svadby, krstiny, hostiny, deti nevedie k svätému životu, radšej ich učí všelijaké ručné práce...

Tisíckrát opakovaná lož a sťažnosti na úrady mali svoj účinok: V roku 1795 Praktická poľnohospodársko-priemyselná škola pre nedostatok financií prerušila svoju činnosť. Neskôr bola znovuotvorená, ale upustila od praktických zamestnaní, zamerala sa len na výchovu evanjelických učiteľov a úradníkov.

V roku 1806 škola zanikla, jej protivníci založili Seniorálne evanjelické gymnázium v Poľnom Berinčoku, klasické humanitné gymnázium.

Svoju farársku činnosť vykonával do poslednej chvíle života, aj ako autor kníh bol plodný. Vo svojom vlastnom životopise trpko, ale zároveň predvídajúc budúcnosť s vierou fanatika, píše:

„S radosťou a plný nádeje som zasial semená pilnosti, aby zajtra, alebo o niekoľko olympiád neskoršie vzišli, ale či sa ich ovocia dožijem, to je pre mňa všetko jedno, ale sa celkom nesmú zadusiť a nemôžu prísť navnivoč...

Na mojom hrobe rozkvitnú tie kvety, ktorých semená som s dobrou nádejou možno predčasne, možno do neúrodnej pôdy zasial..."

Na jeho náhrobníku je nápis: Žil nie natoľko pre seba a svojich milovaných, ale radšej stálo a úplne svojmu ľudu"

Epilóg: Náš spomienkový článok na 200. výročie úmrtia Samuela Tešedíka ml. sme uviedli Ježišovým podobenstvom o neplodnom figovníku, ktoré môžeme chápať aj ako jeho životné krédo.

Spomienku na Velikána Dolnej zeme dovoľte ukončiť a dať do rámca ďalším obrazom. V Sarvaši na hlavnom námestí stojí zaujímavý pamätník zo zelene, tzv. Tešedíkov agát. Pamätná tabuľa nám zachytáva legendu o tom, že strom (Robinia pseudoacacia) zasadil sám Tešedík okolo roku 1790. Legenda hovorí i o tom, že tento druh stromu priviezol a zasadil ako prvý v celej Karpatskej kotline sám pán farár. Legendy sú však (potrebné) legendy... Legenda nehovorí o tom, že agát z Ameriky priviezol istý Robin do Versailles a v Karpatskej kotline bol zasadený už pred Sarvašom.

Legenda nehovorí ani o tom, ako sa z parochie Tešedíka, z jeho záhrady dostal na hlavné námestie. Je však pravdou, že agát zohral v Zátisí nesmierne dôležitú úlohu v živote roľníkov, na salášoch popri moruši bol najvzácnejším stromom. Tešedík prispel v Zátisí k hospodárskemu pozdvihnutiu ľudu. Ten agát na námestí už dávno nie je živý, neženie mladú ratolesť. Očiam bežného chodca je to už iba skrytý spráchnivený zlomok agátového pňa obrastený, ovinutý brečtanom, akoby smútočnou plachtou...ak tam vôbec je.

Nikto sa ani nepokúsi odkryť tajomstvo, pozrieť sa zoči-voči na skutočnosť. Lebo tieto legendy nás budú posilňovať a nenechajú nás klesnúť na duchu, kým v nich veríme. A budú žiť večne.

Večná sláva Samuelovi Tešedíkovi ml. (1742 – 1820).

Michal Lászik

Teššedíkov agát v Sarvaši

Juraj Dolnozemský

Na počesť Čabianskeho kalendára k stým narodeninám

Pred sto rokmi
myšlienka sa
zrodila
a uskutočnila!

Slová zunia, cvendžia,
ruky píšu dejiny,
dokazujú schopnosť,
ukazujú smery kam,
kam kráčať treba!

Nádej si,
v bratstve ctí sa veda!

Len aby bolo nadostač,
to prácou vymodlím
každodenného chleba!

V diaľave v lese sa
zelená jedľa!

Človeče ži, ži dlho
a buď silou a radosťami
obdarený
a požehnávaj sám seba?!

Ó, Bože!
Čabiansky kalendár
doži ešte
rokov veľa, veľa.
To ti čitateľ každý,
zo srdca želá...

O jubilejnom Čabianskom kalendári

V roku 1920 sa v Békešskej Čabe zrodila predstava o výstavbe nových kúpeľov oproti Mlynu Štefana (István Malom) na mieste bývalého koryta rieky Kereš (Körös), terajšieho Széchényiho malého hája (Széchényi liget). Taktiež sa v tom roku ukončila výstavba normálneho rozchodu trate (normál nyomtávú iparvágány) medzi mlynom a železničnou stanicou.

Valné zhromaždenie čabianskej evanjelickej cirkvi dňa 12. októbra 1920 s podporou tamojšieho zboru vyhlásilo, že za nástupcu Karola Lindera bol do farárskeho úradu zvolený jeho syn Ladislav Linder. V tom istom roku vyšlo aj prvé číslo Čabianskeho kalendára.

V dôsledku vzniku nových hraníc po prvej svetovej vojne čabianski, resp. dolnozemskí Slováci zostali bez slovenskej tlače. Túto stratu sa snažil nahradiť evanjelický farár Ľudovít Žigmund Szeberényi (Szeberényi Zsigmond Lajos), ktorý zostavil, resp. napísal prvé číslo Čabianskeho kalendára. Prvé pokusy spomínaného ročníka boli veľmi začiatočnícke tak z obsahovej, ako aj z formálnej stránky. Táto skromnosť a jednoduchosť sa odrážala aj na titulnej stránke ročenky. V počiatočnej fáze si kalendár ešte nenašiel svoju tvár a až od roku 1925 začal mať stálu väzbu. I keď najväčším prínosom prvého čísla ročenky bol jej zrod a vznik, predsa už hneď v počiatkoch sa šéfredaktorom darilo plniť tú najdôležitejšiu úlohu kalendára, poskytnúť čitateľskému zázemiu stále čítanie a zábavu v slovenčine.

Po formálnej stránke je kalendár rozdelený na úvodnú – kalendárnu časť, a na textovú časť. V samotnej kalendárnej časti je výklad kalendárnych znakov (zatmenie slnka a mesiaca, panujúca planéta). Čabiansky kalendár – ako aj podobné kalendáre – pravidelne prinášal astronomické údaje, presné pohyby planét. V prvom čísle kalendára je každý mesiac uvádzaný na samostatnej strane. Hore je pomenovanie mesiaca a pod ním sa nachádzajú dni mesiaca spolu s meninami. V ročníku 1920 sú vymenované zatiaľ iba evanjelické a katolícke meniny, až v neskorších číslach sú uvádzané aj pravoslávne meniny. Na tej istej strane sú aj hvezdárske poznámky, ako napríklad dĺžka dňa a pri každom dni je uvedený východ a zatmenie slnka i mesiaca. Cieľom bolo poskytnúť praktické informácie k jednotlivým dňom a orientovať sa v časových obdobiach. Ľudia sa v každej dobe snažili vyznať v čase, sledovali nebeské telesá, aby mali prehľad o prírodných cykloch. Nebolo to inak ani u Slovákov v Maďarsku.

Pre textovú časť prvého čísla ročenky bola tiež charakteristická nenáročnosť a jednoduchosť. Textová zložka pozostáva iba zo šiestich strán. Začína sa *novoročnými perličkami*, za ktorými nasleduje článok historického charakteru s nadpisom *„Pád a naspätvydobitie zámku Ďulianskeho (1566 – 1696)"*. Okrem histórie je predstavená aj literatúra. Szeberényi uverejnil slovenskú ľudovú pieseň s názvom *„Zoťali brezy"*, a taktiež slovenský preklad ruského autora Ivana Andrejeviča Krylova. V prvom ročníku kalendára je publikovaná ruská bájka *„Orol a včela"*, avšak aj v neskorších číslach ročenky sú často uverejnené bájky menovaného ruského autora. Redaktor kalendára rád uvádza Krylova, keďže prostredníctvom spomínaného epického žánru má možnosť kritizovať ľudskú spoločnosť a odkrývať reálne vzťahy medzi ľuďmi. Aj takýmto spôsobom plní kalendár svoju výchovno-vzdelávaciu funkciu. Ako je známe, Čabiansky kalendár sa vo veľkej miere pričinil aj o rozvoj kultúrnych nárokov Slovákov na Dolnej zemi, ktorého prvé znaky badať už aj v prvom čísle kalendára. Prvý ročník spomínaného kalendára sa končí vymenovaním jarmokov, čím poskytuje pomoc a praktické informácie potrebné pre každodenný život. Vymenované osady sú nasledovné: Békés (Békés), Berinčok (Mezőberény), Ďoma (Gyoma), Ďula (Gyula), Sarvaš (Szarvas), Seghalom (Szeghlom).

Počas uplynulých sto rokov prešiel kalendár dlhou náročnou cestou, čo sa odzrkadľuje na jeho úspechoch. Kalendár má aj v súčasnosti historicko-dokumentárnu a pramennú hodnotu. Je svedectvom nielen činnosti jeho tvorcov, ale aj svedectvom záujmu jeho čitateľov. Toto všetko prispelo, a aj dnes prispieva k upevňovaniu fenoménu „čabänskosti".

Príspevkom si chceme pripomenúť storočné jubileum vzniku Čabianskeho kalendára a zároveň si uctiť prácu šéfredaktorov, prispievateľov a vydavateľov tak pôvodného, ako aj znovuvydaného kalendára.

Tünde Tušková

ROHU 271 Problém slovenskej menšiny v rumunsko-maďarskom cezhraničnom regióne: kultúra, tradície a história bez hraníc (01. 12. 2018 – 31. 11. 2019)

Čabianska organizácia Slovákov v rámci svojho fungovania vybudovala mnohé zahraničné kontakty, napríklad z jej iniciatívy znovu ožila takzvaná Dolnozemská dohoda – uzavretá medzi Slovákmi v Maďarsku, Rumunsku a Vojvodine; ktorá každoročne obsahuje 18 – 20 grantov v rotačnom systéme gestorského a partnerského postavenia. Ale plodný vzťah sa vytvoril aj so spolkami v materskej krajine, môžeme z nich spomenúť napríklad spoločný projekt Grundtvig v rokoch 2009 – 2011, ku ktorému sa pridružili i Slováci z Čiech a z Francúzska. ČOS organizovala jedinečné akcie aj v Maďarsku, ako napríklad Celoštátne stretnutie národnostných vedúcich, Národnostný festival v Pokoji a mieri, ktorý v komplexnosti prezentuje hodnotu národností, Stretnutie rodákov Čaby (aj s obcami na Slovensku zasiahnutými výmenou obyvateľstva), ale i veľké gastronomické akcie – Etnogastronomické tradície Slovákov (trikrát na Slovensku a raz v Maďarsku), klobasiády Slovákov (štyrikrát spojené so svetoznámym festivalom čabianskej klobásy). Medzitým sa pravidelne zúčastňuje na zahraničných festivaloch so svojimi odbornými skupinami tak na javisku – spevokol a citaristi – napr. v Čechách na Jánošíkovom dukáte, alebo v Báčskom Petrovci na Národných slávnostiach, ako aj s prácami výšivkárskeho krúžku napríklad na Bratislavskom hrade. Do svojho sídla priviedla mnohých zahraničných Slovákov – umelcov, zberateľov, autorov, spoločenských zástupcov, folklórne skupiny.

Koncom roka 2017 nás vyhľadali Slováci z rumunského Bihoru, či by sme sa s nimi nespojili do partnerstva v rámci projektu Interreg na poli kultúry. Predsedníctvo to prerokovalo a pustili sme sa do práce. Čabianska organizácia Slovákov pod vedením svojho predsedu Michala Lászika – ktorý do projektu vložil vlastné prostriedky – nadviazala spoluprácu s Komunitou Novej Huty (Sinteu) pod vedením starostu Benedeka Lašáka. V čom spočívajú výhody projektu pre organizáciu?

Stretnutie Slovákov z rôznych krajín späté s prezentáciou života a kultúry privedie účastníkov k tomu, že slovenské komunity napriek roztrúsenosti spája-

jú ich korene, jazyk, kultúra a vzťah k európskemu občianstvu. Keďže u nás bola asimilácia počas 300 rokov ozaj veľká, pocit spolupatričnosti Slovákov je veľmi silný, i keď žijeme ďaleko od materskej krajiny. Pritom sa nám otvára možnosť posilniť ju a vytvoriť nový styčný kapitál, tak z neformálnej ľudskej strany, ako aj z oficiálnej, úradnej. Naša komunita berie silu k ďalšiemu pokroku.

Mali sme workshopy a festivaly tak u našich partnerov v Novej Hute, ako aj u nás v Békešskej Čabe. Teraz vám sprostredkujem zaujímavú prezentáciu dvoch našich hosťujúcich prednášateľov: Benedeka Lašáka o komunite Slovákov v Rumunsku a pána parlamentného hovorcu Slovákov v Maďarsku Antona Paulika o systéme politického zastúpenia národnostných práv v Maďarsku z workshopu usporiadanom dňa 10. 05. 2019 v Dome slovenskej kultúry.

kh

Prednáška Benedeka Lašáka, starostu obce Sinteu (Nová Huta), leader projektu

Viac ako dve storočia žije menšina Slovákov na území dnešného Rumunska. Ich migrácia prebiehala v niekoľkých vlnách do oblasti Aradu a Banatu, do hornatej oblasti Bihoru, Salaju alebo Maramuresu, do Satu Mare alebo severovýchodnej Bukoviny.

Migrácia Slovákov na územie Rumunska prebiehala koncom XVII. storočia a v druhej polovici XVIII. storočia, no predovšetkým v prvej polovici XIX. storočia.

- Prví Slováci, ktorí sa usadili na tejto pôde v roku 1747, bývali v lokalite Mocrea v okrese Arad.
- V roku 1803 sa veľká skupina Slovákov najmä z Komloša, Békešskej Čaby a Sarvaša (Maďarsko) usadila v meste Nadlak.
- V rokoch 1830 – 1918 sa uskutočnil veľký vnútorný kolonizačný proces so založením slovenských lokalít.

Slováci v oblasti pohoria Bihor (župy Bihor a Sălaj) predstavujú v súčasnosti väčšinu obyvateľstva tohto etnika v Rumunsku.

Slováci prišli do oblasti s nádejou lepšieho života, pretože v regiónoch Slovenska, z ktorých odišli (najmä z okolia Tatier), boli veľké suchá a časté požiare.

Podmienky kolonizácie v oblasti boli veľmi ťažké, museli vyrúbať lesy, aby získali ornú pôdu.

Ich usadenie bolo organizované postupne grófmi : **Bárányi (1790 – 1803), Bánffy (1811 – 1817) a Batthyány (1830 – 1835).**

V roku **1790** umiestnili prvých **50** slovenských rodín zo Zemplínskej župy z **Bárányiho** majetkov do lesov v okolí slovenských miest **Bodonoš, Borumlaca (Baromlak) a Vărzari (Varzaľ).**

Gróf Bánffy začal vyrábať sklo a na to potreboval okrem drevorubačov aj odborníkov v sklárskom priemysle.

Gróf Bánffy usadil nových prisťahovalcoch na kopce v okolí Gemelčičky (Valea-Ungurului), najmä na západe. Na jeho území boli vybudované nasledujúce sídla : **Gemelčička (Valea-Ungurului), Židáreň (Valea-Tîrnei) a Nová Huta (Șinteu).**

Po roku **1820** sa na chvíľu zastavila migrácia Slovákov do týchto krajov, ale po roku **1830**, keď **Batthyány** začal s kolonizáciou, migrácia opäť stúpla. Založili sa osady **Huta Voivozi (Stará Huta) a Socet (Sočet).**

Z Bodonoša až do údolia Gemelčičky na vzdialenosť 40 km sa rozprestierali domy slovenských kolonistov, ktoré tvorili veľkú, ale neúplnú obec.

Slováci založili prvú skláreň na území Rumunska v Starej Hute (Huta-Voivozi) a v roku 1900 bola presunutá do Bystrej (Padurea Neagra).

O viac ako 200 rokov Slováci z Novej Huty zmenili územie na prosperujúcu lokalitu. Pozemky, ktoré boli vyčistené, sa zmenili na poľnohospodársku pôdu, ktorá sa stála ideálnou pôdou pre kultúru zemiakov.

Rumunskí Slováci si uvedomovali, že potrebujú školské vzdelávanie vo svojom materinskom jazyku, preto vybudovali kostoly a cirkevné školy. Toto pomohlo zachovať jazykovú, etnickú, kultúrnu a duchovnú identitu.

Po zlej dobe komunizmu **v roku 1989** národný život Slovákov v tejto oblasti nadobudol nové rozmery.

Slováci si rozširujú nielen kultúrne aktivity, ale podieľajú sa aj na spoločenskom živote a politike priamo, ale i prostredníctvom vlastných zástupcov.

V súčasnosti hlavným **problémom komunity** je pokles počtu **obyvateľstva, spôsobený najmä emigráciou mládeže, ktorá odchádza za prácou do zahraničia, prevažne na Slovensko. Preto je potrebné zasiahnuť proaktívnymi, kultúrnymi a sociálno-ekonomickými opatreniami.**

- Slováci reprezentujú **0,1 %** celej rumunskej populácie.
- Väčšina z nich žije v západnej časti krajiny, najväčšie slovenské komunity sa stretávajú v župe **Bihor a v župe Arad**, kde tvoria **1,22 %**, respektíve **1,25 %** celej populácie.
- Slovenské komunity sa tu vyznačujú národným vedomím, jednotou jazyka, kultúrnou špecifickosťou, spôsobom života, vyznaním alebo mentalitou.

- Najpočetnejšia komunita Slovákov v Rumunsku sa nachádza v meste Nadlak, župa Arad, kde je sústredená skoro polovica z celého slovenského obyvateľstva Rumunska (približne 47 %, čiže viac ako 3800 slovenských obyvateľov).
- Obec s najväčším podielom Slovákov z Rumunska je obec Nová Huta (cez 95 %).
- Väčšina Slovákov z Rumunska žije vo vidieckych oblastiach.
- Z hľadiska cirkevného sú Slováci zo župy Bihor väčšinou katolíci rímskokatolíckej cirkvi a v župe Arad sú luteráni.

- Prvá škola na území Rumunska bola založená v Mocrea, župa Arad, v roku 1776, 29 rokov po príchode Slovákov do lokality.
- V roku 1804 bola postavená škola v Nadlaku a do konca storočia už bolo osem cirkevných škôl.
- Prvé školy sa objavujú v komunitách v oblasti Bihoru až v roku 1830 na Židarni a Gemelčičke. V ďalších komunitách sa objavili neskoršie: v Starej Hute v roku 1890, v Novej Hute v roku 1876 a v Bodonoši až v roku 1935.
- V roku 1930 existovalo iba 11 slovenských škôl a v roku 1940 sa zaregistrovalo už 26.
- Viaceré slovenské školy prestali fungovať a v roku 1949 existovalo už iba 16 škôl.

- V roku 1945 sa založila v Nadlaku stredná škola s vyučovaním slovenského jazyka a reprezentovala rozhodujúci okamih vo vývoji slovenského vzdelávania v Rumunsku (Teoretické lýceum ,, Jozef Gregor Tajovský ").
- V roku 1955-1956 existovalo v Rumunsku 32 škôl s vyučovacím jazykom slovenským a v šk. roku 1978-1979 počet stúpol na 37 škôl.
- V lokalite Bodonoš, župa Bihor, je Teoretické lýceum ,,Jozef Kozáček" s vyučovaním slovenského jazyka, ktoré bolo vybudované v roku 1995.
- Po revolúcii má vzdelávanie v slovenskom jazyku novú hranicu: v roku 2003 okrem týchto dvoch stredných škôl bolo 10 škôlok, 16 škôl s triedami I-IV a 6 gymnázií, všetky s vyučovaním slovenského jazyka.

Čo sa týka kultúrnej a vedeckej oblasti, bola založená spoločnosť ,,Ivan Krasko", ktorá si zriadila vlastné vydavateľstvo, ktoré publikovalo štyri časopisy:

- mesačník, ktorý vydával Demokratický zväz Slovákov a Čechov z Rumunska, **Naše snahy**,
- dvojjazyčný časopis (**Rovnobežné zrkadlá**),
- **My** (Recenzia slovenskej mládeže v Rumunsku)
- **Dolnozemský Slovak**, spoločný slovenský časopis Slovákov z Rumunska, Maďarska, Srbska a Čiernej Hory.

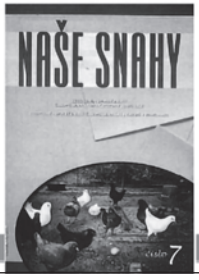

- Na zachovanie slovenskej kultúry a tradícií slúžia:

- folklórne súbory
- lokálne iniciatívy zamerané na organizovanie festivalov
- kostoly
- knižnice
- vzdelávacie centrá

K týmto sa pripája:

- Honorárny konzulát Slovenskej republiky v Rumunsku (so sídlom v Oradei a Salonte);
-Slovenské kultúrne centrum (so sídlom v Oradei);
-Demokratický zväz Slovákov a Čechov z Rumunska (založený v roku 1990, so sídlom v Nadlaku).

- **Demokratický zväz Slovákov a Čechov z Rumunska** má za cieľ zachovanie a rozvíjanie kultúry, slobodné vyjadrovanie vo svojej materinskej reči a ochranu svojich tradícií.
- V Bihore má Demokratický zväz Slovákov a Čechov z Rumunska starostu a deviatich miestnych poslancov z celkového počtu 23.
- Demokratický zväz Slovákov a Čechov z Rumunska má päť nových mandátov na posty miestnych poslancov: dva mandáty v Popešti, jeden v Madarase, jeden v Borode a dva v Novej Hute. Taktiež sú dvaja miestni poslanci v Suplacu de Barcau a jeden na Dernej.
- Demokratický zväz Slovákov a Čechov z Rumunska má 14 miestnych poslancov v župe Arad v Nadlaku, Timis, Salaj, Satu-Mare, Caras-Severin a Mehedinti.

Najvýznamnejšie múzeum Slovákov z Rumunska je v **Nadlaku**, Múzeum slovenských tradícií, založené v roku **1995** Demokratickým zväzom Slovákov a Čechov z Rumunska

Dôležitou zaujímavosťou je **„Casa Slovaca"** (Slovenský dom), ktorá sa nachádza v rámci múzea z Banátskej dediny **z Temešváru** (Timisoara).

- Slovenské folklórne súbory z Rumunska :

- Súbor Pramienok z Novej Huty;
- Súbor Lipka z Bodonoša ;
- Folklórny súbor Sálašan z Nadlaku ;
- Folklórny súbor Cerovina z Čerpotoku ;

- Príležitostné festivaly s tematikou :

- Zemiakový festival na Novej Hute ;
- Festival vinobrania v Bodonoši ;
- Nadlacký trh v Nadlaku ;
- Dni slovenskej kultúry v Oradei.

Prednáška Antona Paulika, parlamentného hovorcu slovenskej národnosti v Maďarsku:

Systém politického zastúpenia národnostných práv v Maďarsku

ČO NÁM PRINIESLI ZMENY V PRÍSTUPE „VEĽKEJ POLITIKY" K NÁRODNOSTIAM?

Zmeny v počte Slovákov v Maďarsku v období 1990 – 2011.

SČÍTANIE OBYVATEĽSTVA 1990	ŠTATISTICKÉ ÚDAJE Z ROKU 2011
národnosť – 12 745	národnosť – 16 222
slovenský materinský jazyk – 10 459	slovenský materinský jazyk – 998
znalosť slovenčiny – 68 852	znalosť slovenčiny – 43 078

Rozdiely medzi spoločenskými organizáciami a národnostnými samosprávami

Spoločenské organizácie
- vznikajú z vôle členstva
- sú financované z grantov, na základe podávaných žiadostí
- nemajú garantované právomoci
- chýba im právny základ k zastupovaniu národnostných záujmov vo všeobecnosti
- vykonávajú predovšetkým úlohy súvisiace s niektorou oblasťou kultúry

Menšinové samosprávy
- vznikajú voľbami
- základné fungovanie majú finančne garantované
- ich právomoci sú zakotvené v zákone o právach národností
- zastupujú záujmy národnostného obyvateľstva vo všeobecnosti
- sú partnermi samospráv a orgánov na svojej úrovni – miestnych, župných a vládnych

Zmeny v zastupovaní záujmov po prijatí prvého menšinového zákona

PO PRIJATÍ ZÁKONA O ZDRUŽOVANÍ

Registrované spoločenské organizácie
- miestne - 18
- celoštátne – 6
  - Zväz Slovákov v Maďarsku
  - Slobodná organizácia Slovákov
  - Organizácia slovenskej mládeže
  - Združenie slovenských spisovateľov
  - Prameň – Ústredný tanečný súbor
  - Kresťanský spolok Slovákov

PO PRVÝCH VOĽBÁCH NA ZÁKLADE MENŠINOVÉHO ZÁKONA

53 miestnych slovenských samospráv – na základe kandidovania troch celoštátnych organizácií

53-členná celoštátna samospráva

Kompletný systém zastupovania národnostných záujmov

Miestne slovenské národnostné samosprávy
- v obciach a mestách, kde podľa údajov štatistík najmenej 25 Slovákov bolo evidovaných pri sčítaní
- 3- alebo 5-členné, volené v deň komunálnych volieb

Župné slovenské národnostné samosprávy
- v župách, kde vznikne aspoň 10 miestnych slovenských samospráv
- 7-členné, volené v deň komunálnych volieb

Kompletný systém zastupovania národnostných záujmov 2.

Celoštátna slovenská samospráva
- volená v deň komunálnych volieb
- teraz – 23-členná
- partner vládnych orgánov – ministerstiev
- spolupracuje so všetkými slovenskými národnostnými organizáciami, samosprávami
- spolupracuje s parlamentným hovorcom Slovákov

Parlamentný hovorca Slovákov
- volia ho v deň parlamentných volieb
- spolupracuje s Celoštátnou slovenskou samosprávou

Nová úroveň zastupovania národnostných práv – národnostný hovorca v parlamente

Volený v parlamentných voľbách – z národnostnej listiny
- listinu zostavuje valné zhromaždenie celoštátnej samosprávy
- hlasujú registrovaní slovenskí voliči

Zúčastní sa na príprave zákonov – ako člen Národnostného výboru
- členom Národnostného výboru sú hovorcovia všetkých 13 národností

Má možnosť prihovoriť sa v parlamente, cez výbor iniciovať prijatie či modifikáciu zákona

Zmeny v systéme volieb do národnostných samospráv od prijatia prvého menšinového zákona

Menšinový zákon z r. 1993
- voľby sa konali na miestnej a celoštátnej úrovni
- voliť mohol každý (aj cudzinci s trvalým pobytom)
- kandidáti – nezávislí a „závislí"
- celoštátne voľby – elektorské, v inom termíne

Národnostný zákon z r. 2011
- miestne, regionálne a celoštátne voľby
- volia len maďarskí občania registrovaní na zozname slovenských voličov
- organizácie majú svojich kandidátov
- priame voľby na troch úrovniach v ten istý deň
- bolo zvolených 111 miestnych a 6 župných slovenských samospráv

Právomoci miestnych národnostných samospráv

Tri väčšie tematické okruhy:

- práva súvisiace so spolurozhodovaním, presadzovaním národnostných záujmov v obci, župe
- práva priamo súvisiace s vytvorením a prevádzkovaním národnostnej kultúrnej autonómie
- iné národnostné práva

Iné národnostné práva

Sociálna opatera starých, ľudí v núdzi

Spolupráca s ostatnými slovenskými samosprávami

Spolupráca so spoločenskými organizáciami

Náboženská činnosť, spolupráca s cirkvami

Práva v oblasti presadzovania národnostných záujmov

Typy zastupovanie národnostných záujmov

- iniciatívy jazykového charakteru – dvojjazyčné názvy, informácie po slovensky
- iniciatívy prevzatia verejných úloh – spravovanie škôlok, cintorínov, sociálnych zariadení
- zakladanie a udeľovanie národnostných cien, vyznamenaní
- vykonávanie práva spolurozhodovania – právo súhlasu pri školských záležitostiach, právo vyjadrenia sa v otázkach médií a kultúry

Kultúrna a školská autonómia

Úlohy, súvisiace s osvetou, kultúrou

- zakladanie a prevádzkovanie kultúrnych inštitúcií
- organizovanie podujatí
- publikačná, mediálna činnosť

Úlohy súvisiace s pestovaním kultúrneho, historického dedičstva

Úlohy súvisiace so vzdelávaním

Medzinárodná spolupráca

Špecifiká celoštátnej slovenskej samosprávy

Koordinuje slovenský národnostný život v krajine

Preberá školské a kultúrne zariadenia regionálneho či celoštátneho významu

Zakladá a spravuje vlastné inštitúcie

Pripomienkuje návrhy zákonov, pripravovaných ministerstvami

Značná finančná podpora – na vlastné fungovanie a na prevádzku vlastných inštitúcií, slovenskej národnostnej tlače

Zostavuje slovenskú národnostnú listinu pre parlamentné voľby

Prínos posledného obdobia pre národnosti

Nová úroveň zastupovania záujmov – hovorca
- priame napojenie na „veľkú politiku"

Rozvoj inštitucionálneho systému predovšetkým CSSM
- pritom aj prvé inštitúcie miestnych samospráv

Podstatný nárast finančnej podpory pre národnosti
- finančné rámce pre fungovanie, pre vykonávanie úloh, konkurzy na kultúrne podujatia, fungovanie spoločenských organizácií, na školské tábory a na doškoľovanie učiteľov, ako aj na nákup a obnovu budov pre svoje inštitúcie

Je tu národnostný raj?

Je nesporné:
- aspoň na vyššej, celoštátnej úrovni sme partnermi
- dlhoročný, akútny nedostatok financií je preč
- vieme ovplyvniť obsah právnych noriem, týkajúcich sa národností

Ale:
- medzičasom sme stratili značnú časť svojej identity a jazyk
- nezáujem mladých o národnostné dianie
- okrem priamo zainteresovaných inštitúcií treba bojovať za práva
- na miestnej úrovni práva samospráv neraz sú len teoretické

Generácie spolu – zapojenie najmladších

Čabianska organizácia Slovákov od svojho založenia dbala o to, aby zapojila strednú a mladšiu vekovú kategóriu do širšieho slovenského národnostného bytia. Pokúsila sa strednú vekovú kategóriu zapojiť do skupiny Večierky v utorok, ktorá mala za cieľ strednú vekovú generáciu – najmä z pedagogického pola – zapojiť do slovenského krvného obehu aj mimo profesiu vykonávanú na slovenskom poli, ako aj do Slovenského filmového klubu, ale žiaľ, nepretrvalo to dlhodobo pre zaťaženie dotyčných návštevníkov a možnosť zaobstarať si filmy bez väčších problémov aj na DVD. Pritom naše odborné skupiny organizovali mimoriadne hodiny a dielne pre mladšiu generáciu, tak pre deti a žiakov slovenskej školy a škôlky, ako aj pre väčšinovú národnosť, aby v tzv. metropole Slovákov v Maďarsku sa slovenskosť vštepila už v mladom veku mimo pola povinností v uvoľnenom prostredí. Školy a škôlky samozrejme aj vo svojich inštitúciách dbajú o mimoškolské zamestnávanie, ale niečo iné je, ak sa aktivity realizujú v novom prostredí nezvyčajným spôsobom a s neznámymi ľuďmi. Efektívnosť a zážitok sú znásobené a zakotvené v takej hĺbke, že pretrvajú aj do budúcna.

Vychádzajúc z tejto tradície, pokračuje naša organizácia v príprave mimoriadnych hodín novým metodickým spôsobom v rámci projektu – Generácie spolu, kde sa naše skupiny, ako aj deti napĺňajú zážitkom a prežitím hodnôt, pričom hodnota sa prejavuje prostredníctvom zamestnaní, v odovzdaní a prijatí tradičných materiálnych a duchovných hodnôt našich predkov. Ohlasy nášho projektu boli ozaj pozitívne. Od vedúcich, ako aj od pedagógov, detí a našich členov. Dúfame, že tento projekt zapojí všetky generácie do rozvoja slovenskej národnostnej kultúry, angažuje ich k slovenskosti vďaka zážitkom hlboko vrytým do ich pamäti.

Prečítajte si hodnotenie Alžbety Liptákovej, koordinátorky projektu.

kh

Generácie spolu!

V jedno ráno na jeseň roka 2018 začala riaditeľka Domu slovenskej kultúry Hajnalka Krajcsovicsová pracovný deň rozprávaním o tom, čo sa jej snívalo. Spolu sa zahrali generácie staršej a mladšej vekovej kategórie, a tak načrtla svoju predstavu nového projektu. „Je to veľmi dobrý nápad," povedala som jej. Premysli si to, napíš podrobne svoje predstavy a ja tvoj sen zrealizujem! Koncom jesene 2018 bol vypísaný súbeh, na ktorom sme s projektom NEMZ-KUL-19-0198 získali financie na oživenie sna. Keďže náš Klub seniorov už dlhé roky hostí prváčikov miestnej slovenskej školy pri príležitosti Dňa detí, rozhodla som sa, že to rozšírime! Podľa plánov riaditeľky sme stretnutia rozdelili podľa štyroch najvýznamnejších osláv. Aj našim skupinám sa zapáčila táto predstava, videli v nej novú príležitosť.

Prvé stretnutie bolo späté so sviatkom Veľkej noci. Náš spevokol Orgován, skoro najstaršia skupina, vybral za miesto akcie čabiansky Slovenský oblastný dom. Bolo tam tradičné zdobenie kraslíc, výroba držiaka, kam si deti mohli uložiť vyhotovené kraslice, a napokon si mohli vyhotoviť perličkami ozdobené kraslice. Samozrejme ženy pritom porozprávali, ako to bolo v ich detstve, prečo sú vajíčka znakom jari a aké symboly v sebe nesie ich zdobenie. Počas akcie sa každý cítil vynikajúco Dôkazom toho bolo aj to, keď po jedno dievča prišla mama, aby ho odniesla do hudobnej školy, to ju uprosilo, aby mohlo ostať: „Hudobnú školu navštevujem pravidelne, ale takáto možnosť sa mi naskytne len občas!" povedalo dievčatko. Keď sa už deti dozvedeli všetko a pripravili si svoje kraslice, prekvapili sme ich olovrantom, ktorý sa viazal k sviatku. Ponúkli sme im klobásu, šunku, koláč a čaj. S veľkou radosťou sa s nami rozlúčili s taškami naplnenými kraslicami - krásavicami.

Pre druhú akciu sme vybrali Deň matiek. Organizácie sa ujal náš výšivkársky krúžok Rozmarín. Ústredným námetom bol motív čabianskeho kožucha. Privítali sme štvrtáčikov na dvore Domu slovenskej kultúry. Drevené platy srdcovej formy temperou okrášlili motívmi čabianskeho kožucha. Potom na biely ručník si našili červené srdce a monogram, resp. krstné meno svojej matky. Nezabudli ani na staré mamy, pre ne vyhotovili voňavé vankúšiky s levanduľou na ihly. Deti nás po práci obdarili prednesom dvoch rozprávok. Hajnalka Krajcsovicsová im poďakovala za spoločne strávené popoludnie. Potom som rozdávala cestovné balíky a rozlúčili sme sa s úsmevom.

Ďalšia akcia sa uskutočnila koncom mája pri príležitosti Dňa detí. Náš Klub seniorov sa stretol s prváčikmi. Témou bola dôležitá zložka zdravého životného štýlu – šport. Žiaľ, počasie nebolo milosrdné, preto sme akciu nemohli uskutočniť podľa plánov v miestom parku. Ale nijaký problém, nasmerovali sme si to do Áchimovej siene čabianskeho Slovenského oblastného domu. Hneď po príchode Hajnalka Krajcsovicsová pozdravila prítomných a rozdala jednotné čabianske tričká na športové preteky. A začali sa preteky, do ktorých boli zakomponované zábavné prvky! Nakoniec nám deti ako poďakovanie predniesli kultúrny program. Aj ich sme pustili na cestu s maličkým balíkom.

A vtedy vyplával na povrch problém! Rozšíril sa chýr, na akých úžasných tvorivých dielňach sa žiaci nižšieho stupňa slovenskej školy zúčastnili, a zareagovala materská škôlka, či by sa tiež nemohla zapojiť. Keďže oni neboli do projektu zaradení, členovia Klubu seniorov sa rozhodli, že 25. októbra im pripravia kukuričnú akciu v Dome slovenskej kultúry. A tak sa aj stalo! Boli prichystané dve vrecia kukurice, ktorú mali najprv ošúpať, potom zbaviť zŕn a zo šúľkov i šúpolia vyhotoviť hračku. „A už idú deti materskej škôlky", privítal ich Ján Tuška a vyjadril potešenie z blahodarného počasia. Pritom sa zakúrilo do pece a chystala sa kukuričná kaša – po čabiansky troška opražená – a potom lekvárom ochutená.

A nakoniec sme sa dostali k poslednej akcii, ktorá sa uskutočnila v znamení Vianoc 16. decembra v Dome slovenskej kultúry. Tretiakov privítali členovia speváckeho zboru Čabianska ružička. Vyhotovili vianočné ozdoby z rôzneho materiálu, ako aj adventný veniec. Priestor ovládla ozajstná vianočná nálada. Do kapsičiek sme im dali koláč, jablko, orechy, oriešky a salónky.

Alžbeta Liptáková

Csabai Szlovákok Szervezete
Čabianska organizácia Slovákov (ČOS)

Kultúra, Osveta

Csabai Szlovákok Kft
Čabianski Slováci s.r.o.

Penzión, Reštaurácia

5600 Békéscsaba, Kossuth tér 10.

szlovakhaz@gmail.com szlovakpanzio@gmail.com
+36 30 74 23 421; +36 441 750
www.slovak.hu
www.facebook.com/CsabaiSzlovakokSzervezete

Lászik Mihály, *predseda*
Krajcsovics Hajnalka, *konateľka* ***Vozár Márton,*** *konateľ*

Kiszely András, člen predsedníctva ***Balázs Bécsi Helga****, vedúca podnikania*
Lipták Zsolt, člen predsedníctva
Molnárné Pribojszki Judit, členka predsedníctva
Tóth András, člen predsedníctva
Tóth Mihály, člen predsedníctva
Vozár Márton, člen predsedníctva

Kontrolný výbor ČOS
Csaponé Mesnikov Melinda, predsedníčka
Lopusnyi Natália, členka
Tuska János, člen

DOM SLOVENSKEJ KULTÚRY
SZLOVÁK KULTÚRA HÁZA

je vo vlastníctve ČOS, ktorá vlastní s. r. o., je jej sídlom

je ***regionálnym centrom Ústavu kultúry Slovákov v Maďarsku***
Krajcsovics Hajnalka, vedúca čabianskeho regiónu

Csabai Szlovákok Szervezete
Čabianska organizácia Slovákov (ČOS)

Kultúra, Közművelődés

Csabai Szlovákok Kft
Čabianski Slováci s.r.o.

Panzió, Étterem

5600 Békéscsaba, Kossuth tér 10.

szlovakhaz@gmail.com szlovakpanzio@gmail.com
+36 30 74 23 421; +36 441 750
www.slovak.hu
www.facebook.com/CsabaiSzlovakokSzervezete

Lászik Mihály *elnök*
Krajcsovics Hajnalka *ügyvezető* ***Vozár Márton*** *ügyvezető*

Kiszely András elnökségi tag
Lipták Zsolt elnökségi tag
Molnárné Pribojszki Judit elnökségi tag
Tóth András elnökségi tag
Tóth Mihály elnökségi tag
Vozár Márton elnökségi tag

Balázs Bécsi Helga *üzletvezető*

Ellenőrző ČOS
Csaponé Mesnikov Melinda elnök
Lopusnyi Natália tag
Tuska János tag

DOM SLOVENSKEJ KULTÚRY
SZLOVÁK KULTÚRA HÁZA

a ČOS tulajdona és székhelye, amely Kft.-t alapított

Magyarországi Szlovákok Kulturális Intézete régiós központja
Krajcsovics Hajnalka csabai régió vezetője

Slovenské gymnázium, základná škola, materská škola a kolégium

5600 Békéscsaba, Dedinszky Gyula utca 1.
szlovak@szlovak-bcs.sulinet.hu
Telefón: 06-66-453-530
Telefón do kancelárie riaditeľky: 06-66-453-577
Fax.: 06-66-453-577
www.szlovak-bcs.sulinet.hu

Riaditeľka: ***Pecsenya Edit***
Zástupca riaditeľky (gymnázium): ***Lászik Mihály***
Zástupkyňa riaditeľky (*základná* škola): ***Fábián Mariann***
Vedúca internátu: ***Czégény Gyuláné***
Vedúca pedagogička škôlky: ***Eperjesiné Cséffai Csilla***
Výchovná poradkyňa: ***Kissné Szabó Ildikó***
Špeciálna pedagogička***: Szarvas Éva***

V budove sídli
Pedagogické metodické centrum Slovákov v Maďarsku

Riaditeľka: ***Czégény Gyuláné***

Telefón: 06-30/453-3140,06-20/596-5606
Fax: 06-66/453-530
E-mail: modkozpont@freemail.hu

Prevádzkovateľ: Celoštátna slovenská samospráva v Maďarsku

Szlovák Gimnázium, Általános Iskola, Óvoda és Kollégium

5600 Békéscsaba, Dedinszky Gyula utca 1.
szlovak@szlovak-bcs.sulinet.hu
Telefon: 06-66/453-530
Telefon az igazgatói irodába: 06-66/453-577
Fax.: 06-66/453-577
www.szlovak-bcs.sulinet.hu

Igazgató: ***Pecsenya Edit***
Igazgatóhelyettes (gimnázium): ***Lászik Mihály***
Igazgatóhelyettes (általános iskola): ***Fábián Mariann***
Kollégium vezetõ: ***Czégény Gyuláné***
Óvoda vezetőpedagógusa: ***Eperjesiné Cséffai Csilla***
Pályaválasztási felelõs: ***Kissné Szabó Ildikó***
Gyógypedagógus: ***Szarvas Éva***

Az épületben székel a
Magyarországi Szlovákok Pedagógiai Módszertani Központja

Igazgatónő: ***Czégény Gyuláné***

Telefon: 06-30/453-3140,06-20/ 596-5606
Fax: 06-66/453-530
E-mail: modkozpont@freemail.hu

Fenntartó: Országos Szlovák Önkormányzat

Výskumný ústav Slovákov v Maďarsku

5600 Békéscsaba, Szabó Dezső utca 42.

vusm@alfold.net

telefón: 00-36-66/527/390 *Mobil: 00-36-30/450-1733*

vusm.slovaci.hu/sk/

www.facebook.com/VUSM.MSZKI/

Riaditeľka: ***doc. PhDr. Tuska Tünde, PhD.***

Pracovníci:

Demmel József, PhD., historik

Mgr. Szuda Krisztina Eszter, historička, odborná spolupracovníčka

Referentky:

Laczó Magdolna, vedecká tajomníčka, referentka
Kunovacné Gulyás Zsuzsanna, knihovníčka, technická redaktorka a výskumná referentka

Vedecká rada:

Predseda: **Dr. Sipiczki Mátyás, DrSc.,**predseda Vedeckej rady VÚSM, univerzitný profesor, Debrecínska univerzita
Doc. Dagmar Mária Anoca, Dr., literárna vedkyňa, univerzitná docentka, Univerzita Bukurešť
Prof. Gyivicsán Anna, Dr. hab. CSc., hlavná odborná poradkyňa Výskumného ústavu Slovákov v Maďarsku, univerzitná profesorka, Budapešť
Dr. Hamberger Judit, historička – politologička
Doc. PaedDr. Miroslav Kmeť, PhD., historik, univerzitný docent, UMB Banská Bystrica
Prof. doc. PhDr. Ladislav Lenovský, PhD., kulturológ, univerzitný profesor, UMC, Trnava
Szabo Orsolya, PhD., hlavná právnická referentka Úradu ombudsmana pre zachovanie základných práv
Prof. PaedDr. Štefan Šutaj, DrSc., historik, univerzitný profesor, vedecký pracovník SAV, Košice
Doc. Zsilák Mária, Dr. hab. PhD., univerzitná docentka, ELTE Budapešť

Prevádzkovateľ: Celoštátna slovenská samospráva v Maďarsku

Magyarországi Szlovákok Kutatóintézete

5600 Békéscsaba, Szabó Dezső utca 42.

vusm@alfold.net

telefon: 00 36 66 527 390 *Mobil: 00 36 30 450 1733*

vusm.slovaci.hu/sk/

www.facebook.com/VUSM.MSZKI/

Igazgató: ***doc. PhDr. Tuska Tünde, PhD.***

Munkatársak:

Demmel József, PhD. *történész*

Mgr. Szuda Krisztina Eszter, *történész, szakmunkatárs*

Referensek:

Laczó Magdolna, kutatói titkár, referens

Kunovacné Gulyás Zsuzsanna, könyvtáros, technikai munkatárs kutatási referens

Tudományos Tanács:

Elnök: **Dr. Sipiczki Mátyás, DrSc.** a MSZKI Tudományos Tanácsának elnöke, egyetemi tanár, Debreceni Tudományegyetem

Doc. Dagmar Mária Anoca, Dr. irodalmár, egyetemi docens, Bukaresti Egyetem

Prof. Gyivicsán Anna, Dr. hab. CSc. a MSZKI tudományos főtanácsadója, egyetemi tanár, Budapest

Dr. Hamberger Judit történész-politológus szlovák-magyar kapcsolatok Magyar Külügyi Intézet volt munkatársa

Doc. PaedDr. Miroslav Kmeť, PhD. történész, egyetemi docens, UMB Besztercebánya

Prof. doc. PhDr. Ladislav Lenovský, PhD. kulturológus, egyetemi tanár, UMC, Trnava

Szabo Orsolya, PhD. jogi főreferens, Alapvető Jogok Biztosának Hivatala Ombudsmani Hivatal

Prof. PaedDr. Štefan Šutaj, DrSc. történész, egyetemi tanár, a Szlovák Tudományos Akadémia tudományos munkatársa, Kassa

Doc. Zsilák Mária, Dr. hab. PhD. egyetemi docens, ELTE Budapest

Fenntartó: Országos Szlovák Önkormányzat

Slovenská samospráva župného mesta Békešskej Čaby

5600 Békéscsaba, Szent István tér 10.
ondris.kiszely@gmail.com, kesjari@bekescsaba.hu
telefón: +36 66 452-252, 0036 30 925 58 32 (predseda)

Kiszely András, predseda
Tóth Mihály, podpredseda

Hankó János, člen
Krajcsovics Hajnalka, členka
Lopusnyi Mária Natália, členka

Slovenská samospráva prevádzkuje **Slovenský oblastný dom so spoločenským priestorom - Áchimova sieň**

5600 Békéscsaba, Garay ul. č. 21
telefón: +36-66/327-038
údržbár: Lészkó Attila +36-30/350-4423

Slovenská samospráva Békešskej župy

5600 Békéscsaba, Áprád sor 13.
krajczovicza@gmail.com, kurucz.marta@bekesmegye.hu
telefón: +36-20/392-9066 (predsedníčka)

- ***Krajcsovicz Andrásné,*** *predsedníčka*
- ***Klementné Zelman Ildikó,*** *podpredsedníčka*

- Cservenák János, člen
- Fábri Judit, členka
- Feledi János, člen
- Kiszely András, člen
- Strbik Mihályné, členka

Békéscsaba MJV Szlovák Önkormányzata

5600 Békéscsaba, Szent István tér 10.
ondris.kiszely@gmail.com, kesjari@bekescsaba.hu
telefon: +36 66 452-252, 0036 30 925 58 32 (elnök)

Kiszely András elnök
Tóth Mihály alelnök

- -

Hankó János tag
Krajcsovics Hajnalka tag
Lopusnyi Mária Natália tag

a szlovák önkormányzat működteti a **Szlovák tájházat Áchim teremmel, mely közösségi szín-térként működik**

5600 Békéscsaba, Garay u. 21.
tel./+36-66/327-038
gondnok: Lészkó Attila +36-30/350-4423

Békés Megye Szlovák Önkormányzata

5600 Békéscsaba, Árpád Sor 13.
krajczovicza@gmail.com, kurucz.marta@bekesmegye.hu
telefon: +36-20/3929-066 (elnök)

- ***Krajcsovicz Andrásné*** *elnök*
- ***Klementné Zelman Ildikó*** *alelnök*

- -

- Cservenák János tag
- Fábri Judit tag
- Feledi János tag
- Kiszely András tag
- Strbik Mihályné tag

Rok 2019 prebiehal v Maďarsku v znamení komunálnych volieb, vrátane volieb do národnostných samospráv. Dňa 13. októbra sme volili kandidátov do miestnych, regionálnych a celoštátnych národnostných samospráv. Naša organizácia, Čabianska organizácia Slovákov, zohrala rolu aj ako kandidačná organizácia. V tomto roku sa Slovač Maďarska spojila a na celoštátnej a teritoriálnej úrovni zostavila jednu listinu. O podaných a navrhnutých menách na kandidačnú listinu na miestnej úrovni sa rozhodlo podľa právnych predpisov na spoločnom zasadnutí v Slovenskom Komlóši.

My na Čabe sme mali ustanovujúce stretnutie 24. októbra 2019 na Radnici župného mesta Békešská Čaba. Svoju prísahu sme zložili v oboch jazykoch, uvedieme slovenský variant:

Ja ..... (meno), ako člen/ka kolektívu ..... (názov národnosti) národnosti v zmysle zákona o právach národných a etnických menšín prisahám, že počas vykonávania svojej poslaneckej funkcie budem verný svojej národnostnej pospolitosti,

Ústavu a právne normy dodržím, dopočuté tajomstvá uchovám, počas svojej práce postupujem svedomite a verne k svojim voličom, všetkým svojím úsilím sa budem snažiť o zachovanie a rozvoj materinského jazyka, tradícií a kultúry ..... (názov národnosti) národnosti.

(Podľa presvedčenia prísahu skladajúcej osoby): Nech mi v tom Pán Boh pomáha.

Zloženie Slovenskej samosprávy župného mesta Békešskej Čaby/ Békéscsaba MJV Szlovák Önkormányzata sa omladilo:

Slovenská samospráva župného mesta Békešskej Čaby
5600 Békéscsaba, Szent I. tér 10.

Telefón: *+36-66/452-252, +36-30/925-5832* (predseda)
E-mail: *ondris.kiszely@gmail.com, kesjari@bekescsaba.hu*

Kiszely András, predseda
Tóth Mihály, podpredseda
Ďalší členovia:
Hankó János
Krajcsovics Hajnalka
Lopusnyi Natália

Keďže sídlo Čabianskej organizácie Slovákov funguje aj ako regionálne centrum Ústavu kultúry Slovákov v Maďarsku, uvedieme aj zloženie slovenských samospráv čabianskeho regiónu ÚKSM

Békési Szlovák Nemzetiségiönkormányzat
5630 Békés, Petőfi Sándor utca 4.

Telefón: *+36-70/330-3904 (predseda)*
E-mail: *feledi47@gmail.com; civilhaz@gmail.com*

Feledi János, predseda
Pribojszki Jánosné, podpredsedníčka
Členka: Korcsok Jánosné

Csabaszabadi Szlovák Önkormányzat
5609 Csabaszabadi, Gerendási út 4.

Telefón: *+36-66/248-017, +36-30/621-6632*
E-mail: *slovaci.szabadi@gmail.com, matyas.kesjar@gmail.com (predseda)*

Kesjár Mátyás, predseda
Gajgács György, podpredseda
Členka: Zubánné Kocsis Margit

Csorvási Szlovák Önkormányzat
5920 Csorvás, Rákóczi utca 17.

Telefón: *+36-30/372-9705*
E-mail: *gyimesine.hugyikerzsebet@gmail.com*

Gyimesiné Hugyik Erzsébet, predsedníčka
Szél Kálmánné – Irma, podpredsedníčka
Členka: Hugyik Mihályné - Erzsébet

Eleki Szlovák Nemzetiségi Önkormányzat
5742 Elek Gyulai út 2.

Telefón: *+36-30/346-2511 (predseda)*
E-mail: *b.sz.betti@freemail.hu (podpredsedníčka), margit520804@freemail.hu* (členka)

Döme Tibor, predseda
Bledeáné Szilágyi Beáta, podpredsedníčka
Členka: Ficzere Istvánné

Gerendási Szlovák Önkormányzat
5925 Gerendás, Kossuth utca 22-24.

Telefón: *+36-30/238-1041 (predsedníčka)*
E-mail: *zahoranerka@gmail.com (podpredsedníčka)*

Priskin Jánosné, predsedníčka
Zahorán Erika, podpredsedníčka
Člen: Barta József

Kétsoprony Község Szlovák Önkormányzata
5674 Kétsoprony, Dózsa Gy. utca 11.

Telefón: *+36-66/246-045, +36-20/484-1125 (predsedníčka)*
E-mail: *erika.toth35@gmail.com (predsedníčka)*

Tóth Erika, predsedníčka
Strbik Mihályné, podpredsedníčka
Ďalší členovia:
Katarína Szabóová Szászová
Czirbuly Mátyásné
Katarína Szpisjaková

Szlovák Nemzetiségi Önkormányzat
5650 Mezőberény, Gyomai út 21.

Telefón: *+36-20/338-6686 resp. +36-70/334-3377 (predseda)*
E-mail: *berenyiszlovakok@szucsnet.hu*

Cservenák János, predseda
Borgula György, podpredseda
Ďalší členovia:
Drenyovszki Györgyné
Bartó Andrásné
Fazekas Endréné

Telekgerendási Szlovákok Nemzetiségi Önkormányzata
5675. Telekgerendás, Dózsa Gy. utca 13.

Telefón: *+36-30/406-2644* ***(predseda)***
E-mail: *evaorjestyik@freemail.hu, kosaagi76@freemail.hu (podpredsedníčka)*

Oryszcsák György, predseda
Kertészné Kósa Ágnes, podpredsedníčka
Členka: Orjestyik Éva

V Békešskej Čabe sídli Slovenská samospráva Békešskej župy. Uvedieme aj jej zloženie a kontakty.

Békés Megye Szlovák Önkormányzata
5600 Békéscsaba, Árpád sor 13.

Telefón: +36-20/392-9066(predsedníčka)
E-mail: *krajcsovicza@gmail.com, kurucz.marta@bekesmegye.hu*

Krajcsovicz Andrásné, predsedníčka (Kondoroš)
Klementné Zelman Ildikó, podpredsedníčka (Slovenský Komlóš)
Ďalší členovia:
Cservenák János (Poľný Berinčok)
Fábri Judit (Kardoš)
Feledi János (Békéš)
Kiszely András (Békešská Čaba)
Strbik Mihályné (Kétšoproň)

Slovenské civilné organizácie v čabianskom regióne

Csabai Szlovákok Szervezete
5600 Békéscsaba, Kossuth tér 10.

Telefón: +36-66/441-750, +36-70/610-9295 (ügyvezető)
E-mail: szlovakhaz@gmail.com
predseda: Lászik Mihály
manažérka: Krajcsovics Hajnalka

Telekgerendási Borouka Pávakör
5675 Telekgerendás, Dózsa Gy. 14.

E-mail: csapomesnikov@gmail.com
predsedníčka: Csaponé Mesnikov Melinda

Kétsopronyi Horenka Szlovák Hagyományőrző Egyesület
5674 Kétsoprony, Ady Endre utca 3.

Telefón: +36-66/246-134, +36-20/288-4341 (predsedníčka)
E-mail: janosne@zelenyanszki.hu
predsedníčka: Zelenyánszki Jánosné

Eleki Szlovákok Egyesülete
5742 Elek, Kossuth Lajos utca 13.

Telefón: +36-30/346-2511 (predseda)
predseda: Döme Tibor

Mezőberényi Szlovákok Szervezete
5650 Mezőberény Gyomai út 21.

Telefón: +36-20/222-2435 (predsedníčka)
E-mail: raffayj@gmail.com (predsedníčka)
predsedníčka: Borgula Györgyné

Csabaszabadiért Egyesület
5609 Csabaszabadi, Gerendási út 4.

E-mail: csabaszabadierte@freemail.hu, kesjarneeros@gmail.com (predsedníčka)
predsedníčka: Kesjárné Erős Erzsébet

Szlovák Gimnázium, Általános Iskola És Kollégiumért Alapítvány
5600 Békéscsaba, Dedinszky u. 1.

Telefón: +36-66/530-530
predsedníčka: Némethné Lopusni Zsuzsanna

Csaba 300 Alföldi Szlovák Gasztronómiai és Turisztikai Egylet
5600 Békéscsaba, Kossuth tér 10.

E-mail: ondris.kiszely@gmail.com
Telefón: +36-30/962-5832
predseda: Kiszely András

Magyarországi Szlovák Fiatalok Egyesülete
5600 Békéscsaba, Kossuth tér 10.

Telefón: +36-30/986-7494
E-mail: szeljak.bence@gmail.com
predseda: Szeljak Bence

Šťastný to národ, ktorý
má hojnosť dobrých škôl a dobrých kníh.
J. A. Komenský

Ani nemôžeme lepším citátom zaviesť vás do životného prostredia dolnozemskej Slovače v Maďarsku, veď národ/národnosť prežije desaťročia či stáročia vtedy, ak má pevný základ – školy. Absolventi sa po ich opustení zapoja do života, do ďalších spoločenských a inštitucionálnych foriem. Ale to sa zrealizuje iba vtedy, ak sa medzi spomenutými spoločensko-inštitucionálnymi elementmi vybudujú a sformujú kontakty a partnerstvo (hlavná tematika tohtoročnej ročenky) už počas študijných rokov. Máme šťastie, že na maďarskej Dolnej zemi máme tri slovenské vzdelávacie inštitúcie – v Békešskej Čabe komplexnú inštitúciu od materskej školy po gymnázium so žiackym domovom, v Sarvaši základnú školu so žiackym domovom a v Slovenskom Komlóši materskú škôlku so základnou školou.

Jedným zo svedkov slovenskej partnerskej siete je práve táto kapitola o našich dolnozemských slovenských školách, veď uverejnené informácie pochádzajú zo študentských odborných prác zo súťaže, ktorú vypisuje Výskumný ústav Slovákov v Maďarsku, a uverejňuje ich Čabianska organizácia Slovákov.

Aby to bolo nielen zaujímavé, ale aj poučné, vybrali sme z prác tie časti, ktoré poukazujú na to, aké podmienky a snahy viedli k dnešnej situácii, ako postúpila výučba, respektíve slovenská jazyková znalosť. Nasledujúci citát Judity Szudovej, ktorá svoje štúdiá začala v roku 1994, poukazuje na potrebu a dôležitosť používania jazyka vo všednom živote, aby sa prirodzene presadil aj mimo škôlky, resp. školského prostredia. Zároveň vás povedie k spomínaniu a prebudí vlastné zážitky a skúsenosti:

„Pamätám si, keď som bola malá, ešte som chodila do škôlky, porozumela som veľa slov, myšlienok, o ktorých doma hovorili. Niekedy aj tajné veci som pochopila, ktoré mi nechceli povedať."

kh

Békešská Čaba
(úryvok zo študentskej práce Rity Hornokovej – Mimi Mokránovej)

Po skončení II. svetovej vojny obhajoval záujmy slovenského obyvateľstva, aj v otázkach školstva, Antifašistický front Slovanov, založený v r. 1944, ktorý mal v programe aj založenie slovenských škôl. V memorande, poslanom Ministerstvu školstva a cirkevných vecí, súri založenie slovenskej základnej a strednej školy v Békešskej Čabe. V záujme začatia vyučovania podali dňa 3. sept. 1946 Župnému inšpektorátu petíciu, ktorú podpísalo 230 rodičov. Na základe povolenia vznikla **v septembri 1946 Štátna maďarská základná škola s vyučovacím jazykom slovenským**. Do ľudovej školy, čo zodpovedalo 1. – 6. ročníku, sa zapísalo 123 žiakov a do III. a IV. ročníka meštianky sa zapísali štyria žiaci. Počet žiakov rýchlo stúpal. Už v nasledujúcom r. 1947 sa do školy zapísalo 538 žiakov. Prvým povereným riaditeľom sa stal Štefan Garai, učiteľský zbor tvorilo 6 – 8 učiteľov.

Okresná školská správa v Segedíne na **jeseň r. 1945** založila v Békešskej Čabe aj **slovenské gymnázium**. Vymenovali aj riaditeľa, Štefana Garaiho (vedúceho ZŠ), a učiteľov gymnázia. Slovenské gymnázium však v r. 1945 – 1949 existovalo iba na papieri, nefungovalo, lebo nemalo žiakov.

Sľubné rozbehnutie školy zlomila dohoda o výmene obyvateľstva, na základe ktorej opustila Maďarsko významná časť Slovákov. Z Békešskej Čaby sa vysťahovalo na Slovensko 7408 osôb. V novembri r. 1947 poklesol počet žiakov slovenskej školy na 179. **1. decembra 1948 škola zanikla**, lebo sa do nej prihlásil iba jeden žiak.

Demokratický zväz Slovákov v Maďarsku a Ministerstvo školstva začalo v decembri r. 1948 spoločné plánovanie úplného systému slovenského školstva od škôlok až po vysoké školy. V r. **1949** vznikli v Maďarsku slovenské školy v šiestich lokalitách, v Békešskej Čabe, Budapešti, Novom Meste pod Šiatrom, Sarvaši, Slovenskom Komlóši a vo Veľkom Bánhedeši. Vyučovanie v čabianskej **slovenskej základnej škole spojenej s internátom** sa začalo (presnejšie pokračovalo po prerušení) 7. februára 1949. Prvým riaditeľom školy bol Juraj Hanko (1949 – 1953).

1. septembra 1949 **sa otvorila I. trieda slovenského gymnázia**. V prvom roku výučby pozostával pedagogicky zbor gymnázia z 10 učiteľov. Od vzniku školy až do rokov 1960/61 prebiehala výučba v slovenskom jazyku. Vedením samostatného slovenského gymnázia bol poverený riaditeľ ZŠ Juraj Hanko, po-

tom v roku 1950 – Tibor Pálinkás, v rokoch 1951– 1959 Tibor Erdélyi a po ňom v rokoch 1959 a 1960 Imrich Ocsovszki.

Školská inštitúcia pracovala podľa učebných plánov pre maďarské školy. V škole nemali slovenské knihy a pomôcky, ani slovník, učitelia prekladali učivo z maďarčiny. Učebnice pre reálne predmety sa získavali z Československa. Prvé slovenské učebnice sa objavili r. 1949. Boli to slovenské čítanky pre 1. - 8. ročník, slovenský dejepis a základy ústavy pre 7. a 8. ročník. V gymnáziu sa vyučovalo z rozmnožených skrípt.

Popri slovenskej základnej škole a gymnáziu vznikli v r. 1949 aj samostatne vedené *slovenské kolégiá*. Boli to prvé slovenské študentské domovy v krajine. Tieto domovy len minimálne spĺňali podmienky ubytovania a prídelové lístky na potraviny sťažovali zabezpečenie stravy.

Do r. 1960 všeobecná škola a gymnázium pracujú vedľa seba v jednej budove pod vedením dvoch riaditeľov. Dňa 15. októbra 1960 Župná školská správa spojila základnú školu a gymnázium pod jedno vedenie. Za riaditeľa **zlúčenej školy** vymenovala Jána Knyihára, ktorý túto funkciu zastával až do svojho odchodu do dôchodku r. 1972.

Roku **1961** vláda rozhodla o dvojjazyčnej výučbe, lebo podľa jej názoru v maďarských podmienkach je žiaduce dvojjazyčné národnostné školstvo. **Školy zmenili na slovensko-maďarské**, humanitné predmety sa vyučovali po slovensky a prírodovedné predmety po maďarsky s tým, že odborné výrazy sa žiaci majú učiť aj po slovensky.

V roku 1981 spojili školu a kolégium. Od roku 1983 v jednej budove pod jednou strechou žijú a pracujú žiaci obidvoch škôl a kolégia, ale aj deti **materskej školy**, ktorá bola založená v roku **1979**.

Od r. 1989/90 sa začali v škôlke diferencované zamestnania podľa veku, od troch rokov. V r. 1991 škola začala vydávať metodický časopis *Slovenčinár*. Časopis sa zaoberal praktickou metodikou vo vyučovaní slovenského jazyka a predmetov vyučovaných po slovensky. Hlavnými redaktorkami boli Edita Pečeňová a Daniela Horváthová. V r. 1992 pre finančné ťažkosti sa časopis prestal vydávať. (Vďaka Celoštátnej slovenskej samospráve od r. 2001 vychádza znovu.) V období 1986 – 1992 existuje aj študentský časopis *Náš hlas* a funguje aj školský rozhlas.

Od r. 1997 stojí na čele inštitúcie Edita Pečeňová. V r. **2005 sa novým prevádzkovateľom stala Celoštátna slovenská samospráva**. V roku 2003 Celoštátna slovenská samospráva založila tu Metodické centrum pre materské školy, ktoré od roku **2006** funguje ako Pedagogické a metodické centrum aj pre slovenské školy pod vedením Márie Czégényovej. Z iniciatívy tejto inštitúcie vypísal CSS súbeh *Nadáciu pre nadaných*, ktorá podporuje tých žiakov, ktorí by chceli pokračovať v štúdiu na slovenských gymnáziách.

Niekoľko momentov z histórie 70-ročnej békeščabianskej slovenskej školy

1.

Békešská Čaba bola založená pred 300 rokmi a v histórii prešla táto osada búrlivými premenami. Založilo sa mesto, postavili sa zvláštne budovy, založil sa cirkevný zbor, obyvatelia mesta pripravovali ozajstnú čabiansku klobásu, mali výnimočné úspechy v šľachtení pšenice a hrozna, vypracovali metódy pestovania ovocia a ryže, skonštruovali lietadlo, rodák z Čaby sa stal priekopníkom slovenského letectva, v tomto meste sa zostrojil prvý vrtuľník na svete a založila sa tlačiareň a nemocnica.[1] Historici píšu o špecifickom rozvoji mesta, veď do konca 19. storočia bola Békešská Čaba obývaná prevažne Slovákmi, ale 20. storočie je v dejinách tejto osady poznačené už silným asimilačným procesom. Meštianske premeny spôsobu života slovenského obyvateľstva sa spájajú s postupnou stratou slovenských prvkov kultúry.

Cieľom úradnej maďarskej kultúrnej a školskej politiky v medzivojnovom období bolo posilniť maďarskú kultúru a maďarský jazyk. Od druhej polovice 19. storočia sa nástrojom tejto politiky stalo pomaďarčovanie území obývaných slovenskou väčšinou. Cieľom pomaďarčovania boli najmä ľudové školy. V štátnych ľudových školách bola vyučovacím jazykom maďarčina aj v tých oblastiach, kde žilo slovenské obyvateľstvo. V cirkevných školách podľa učebných plánov vyučovali po slovensky čítanie a písanie z dôvodu úspešného zvládnutia náboženstva. Základom výučby náboženstva bola cirkevná literatúra písaná biblickou češtinou. Vedenie evanjelickej cirkvi sa obrátilo proti snahám zvýšiť účinnosť výučby materinského jazyka s tým odôvodnením, že rodičia pokladajú za dôležitejšiu výučbu maďarského jazyka. V tomto medzivojnovom období bojovalo školstvo s nedostatkom slovenských učiteľov. Neexistovalo slovenské stredné školstvo, vo vysokom školstve sa slovenský jazyk vyučoval dve hodiny týždenne len na učiteľských ústavoch a na teologickej fakulte. Vzdelaná a uvedomelá slovenská inteligencia bola oslabená a potlačená do úzadia. V medzivojnovom období nastalo vytlačenie slovenského jazyka zo spoločenského života, materinský jazyk bol na ústupe v domácnostiach i v cirkevnom živote, upadla jeho spoločenská prestíž. V meste chýbali kultúrne a vzdelávacie inštitúcie zamerané na rozvoj modernej hovorovej slovenčiny.

1 Csabensis,voľný preklad autorky z úvodu

2.

Po skončení 2. svetovej vojny záujmy slovenského obyvateľstva v Békešskej Čabe obhajoval Antifašistický front Slovanov, ktorý mal v programe založenie slovenských škôl. V memorande zaslanom Ministerstvu školstva a cirkevných záležitostí sa Antifašistický front Slovanov dožadoval založenia slovenskej základnej a strednej školy v Békešskej Čabe. Iniciatívu podporilo 230 rodičov petíciou, ktorú podali 3. septembra 1946 na Župný inšpektorát. Povolením Ministerstva školstva a cirkevných záležitostí vznikla v septembri 1946 v Békešskej Čabe Štátna maďarská základná škola s vyučovacím jazykom slovenským. Počet žiakov rýchlo stúpal. V roku 1947 sa do školy zapísalo 538 žiakov. Zodpovedajúcu úroveň výučby slovenského jazyka sa ministerstvo snažilo zabezpečiť maďarskými učiteľmi presídlenými z Československa, ktorí ovládali slovenský jazyk na primeranej úrovni. Sľubné rozbehnutie školy zlomila snaha Antifašistického frontu Slovanov presídliť Slovákov do Československa. Túto snahu spečatila medzivládna dohoda z rokov 1945/1946, na základe ktorej významná časť slovenského obyvateľstva, 70 000 ľudí, opustila Maďarsko. Z Békešskej Čaby sa do Československa vysťahovalo 7408 osôb. Väčšiu časť presídlencov tvorili uvedomelí Slováci. Počet žiakov v slovenskej škole postupne klesal v takej miere, ako sa stupňovala intenzita presídľovania. V novembri 1947 poklesol počet žiakov na 179, ale 1. decembra 1948 škola zanikla, lebo mala už iba jedného žiaka. Zánikom školy, ako aj poštátnením cirkevných škôl zostala Békešská Čaba bez významnejšieho počtu uvedomelej slovensky hovoriacej inteligencie. Veľká zodpovednosť ležala na pleciach tých, ktorí sa rozhodli ostať. Museli si odpovedať na osudové otázky: Podarí sa prekonať traumu, ktorú spôsobila propaganda a antipropaganda presídľovacej akcie? Podarí sa napriek obrovským stratám v duchovnej sfére ešte raz postaviť na nohy slovenské školstvo? Podarí sa vychovať vlastnú slovenskú inteligenciu v procese nastupujúcej diktatúry?

3.

Demokratický zväz Slovákov v Maďarsku, založený v decembri roku 1948, a Ministerstvo školstva začali spoločné plánovanie kompletného systému slovenského školstva v Maďarsku. Plánovali pokryť výučbu v slovenskom jazyku od škôlky až po vysoké školy pedagogické. Začiatok realizácie tohto projektu sa však stretol s mnohými ťažkosťami. Slováci v Maďarsku, a zvlášť Slováci v Békešskej Čabe, mali príliš veľa negatívnych skúseností z predchádzajúcich desaťročí: vytlačenie na okraj spoločnosti, politické represie, trauma z presídľovacej akcie, vplyv štátnej propagandy, strata prevažnej časti inteligencie. Zavádzanie

nového školského systému šlo len s vypätím všetkých síl. Prvý riaditeľ slovenskej školy v Békéšskej Čabe Juraj Hanko spomínal, že slovenskí učitelia, ktorí dobre poznali Békešskú Čabu s jej sálašským osídlením, na bicykli chodili po chotári a osobne navštívili každú rodinu, ktorá mala školopovinné deti, aby ich zapísala do slovenskej školy. Napriek heroickému pokusu sa znovu zaviesť slovenskú výučbu podarilo iba v šiestich obciach Maďarska, medziiným aj v Békešskej Čabe. Pre prevažnú väčšinu slovenských žiakov v Maďarsku sa zaviedol menej efektívny typ tzv. „jazykových škôl", ktoré boli v podstate maďarské, ale niekoľko hodín sa v nich vyučoval aj slovenský jazyk.

V roku 1949 sa založilo Slovenské gymnázium v Békešskej Čabe. Založenie gymnázia malo obrovský význam pre Slovákov v Maďarsku. Nikdy predtým nevyučovali v tomto regióne slovenčinu na strednej škole. Zvláštnosťou prvého pedagogického zboru gymnázia bolo to, že sa v ňom stretli učitelia bývalých cirkevných evanjelických škôl s maďarskými učiteľmi presídlenými z Československa. Slovenská škola v Békešskej Čabe nadobudla regionálny význam. Do školy prichádzali žiaci nielen z mesta, ale aj z okolitých sálašov, a obcí, a do gymnázia z celej krajiny, z oblastí, kde bývali Slováci. Väčšina žiakov bola maloroľníckeho pôvodu. Ich rodinná výchova, kultúrno-jazykové prostredie, nízky stupeň urbanizácie, jednoliatosť vrstvy maloroľníkov zabezpečovali primeraný základ pre jednojazyčné vyučovanie. V 50. rokoch začala pracovať na gymnáziu mladá generácia pedagógov, ktorá na základe československo-maďarskej medzištátnej dohody získala diplom na Univerzite Komenského v Bratislave.

Popri slovenskej základnej škole a gymnáziu vznikli v roku 1949 aj samostatne vedené dievčenské a chlapčenské slovenské kolégiá. Politika komunistickej strany silne ovplyvňovala aj výchovnú oblasť. Pozdvihnutie chudobnejšej vrstvy žiakov roľnícko-robotníckeho pôvodu i zachovávanie národnostnej kultúry sa dialo podľa komunistických princípov, do každodenného života žiakov sa dostávalo veľa ideológie a násilného formovania.

Štruktúrou a obsahom národnostného vyučovania, ktoré vzniklo v roku 1949, sa podľa straníckeho rozhodnutia z roku 1956 zaoberalo aj Ministerstvo školstva s cieľom ich kontroly a prehodnotenia. Demokratický zväz Slovákov v Maďarsku v roku 1958 vypracoval návrh plánu na rozšírenie jednojazyčnej slovenskej výučby. V Ľudových novinách sa okolo tejto otázky rozpútala verejná diskusia. Ozývali sa najmä hlasy, ktoré preferovali prechod na dvojjazyčnosť. V príspevkoch sa argumentovalo tým, že slovenský jazyk sa používa len v úzkom rodinnom kruhu a spoločenské požiadavky doby si vyžadujú, aby žiaci dostávali informácie v maďarskom jazyku a škola má byť meradlom účelnosti.

V roku 1961 vláda rozhodla o dvojjazyčnej výučbe. Školy sa zmenili na slovensko-maďarské, humanitné predmety sa vyučovali po slovensky a prírodovedné predmety po maďarsky.

4.

Výchovno-vzdelávacia činnosť čabianskej školy do dnešných dní prebieha v znamení dvojjazyčnosti. Toto obdobie po roku 1961 až dodnes nemôžeme pokladať za jednoliate. Osudy dvojjazyčnosti sú popretkávané rôznymi spoločensko-politickými zmenami, vplyvom silnej asimilácie Slovákov v Maďarsku, reformami školstva, zavedením normatívneho financovania školských inštitúcií, zlučovaním škôl, nedostatkom samostatných inštitúcií, chýbajúcou kultúrnou autonómiou, poklesom počtu žiakov či zmenou prevádzkovateľov. V 21. storočí prebieha tvrdý boj o zachovanie dvojjazyčnosti školy.

Anna Divičanová (2018, s. 22) vo svojej úvodnej štúdii monografie, vydanej pri príležitosti trojstého výročia znovuzaloženia Békešskej Čaby, píše: *„Napriek protikladnému a značne nevýhodnému etnickému procesu, ktorý prebiehal v Békešskej Čabe, musíme poznamenať aj to, že vďaka niektorým spoločenským vrstvám a slovenským osobnostiam mesta sa vždy našli isté šance pre záchranu, ba obnovu (inováciu) slovenskej kultúry. Im môžeme ďakovať za to, že Békešská Čaba bola nielen v minulosti, ale je aj v súčasnosti nositeľom slovenských kultúrnych hodnôt v pestrej palete slovenských osád na území dnešného Maďarska. Békešská Čaba patrí – práve z hľadiska etnického rozvoja – medzi najmarkantnejšie slovenské osídlenia.“*

Učiteľský zbor békeščabianskej školy vždy stál na čele boja za zachovanie a zveľaďovanie slovenského národnostného charakteru inštitúcie. Generácie učiteľov viedlo ich srdce, slovenské cítenie do boja o túto inštitúciu. Museli si však uvedomiť, že iba škola samotná nedokáže zastaviť postupujúcu asimiláciu aj s jej dôsledkami. To je proste nemožné!

Tento boj o prežitie priniesol množstvo inovácií v oblasti organizácie školy, ako aj v oblasti odborno-metodickej práce. Vybudovalo sa jazykové laboratórium, robili sa pokusy o rozšírenie dvojjazyčnej výučby na prírodovedné predmety, založil sa mandolínový i citarový orchester, vybudovali sa odborné učebne, boli pokusy o zreformovanie vyučovania slovenského jazyka, napísala sa nová učebnica slovenčiny pre vnútorné potreby so zvukovými nahrávkami a od 90. rokov škola znovu začala zamestnávať hosťujúcich učiteľov zo Slovenska. Členovia učiteľského zboru písali a prekladali učebnice pre potreby slovenského národnostného školstva v Maďarsku.

Začiatkom 80. rokov na príkaz zhora nastalo v inštitúcii viac štrukturálnych zmien. V kolégiu sa vďaka šikovnosti vtedajšieho vedenia založila tzv. prípravná skupina detí do základnej školy, z ktorej potom vyrástla materská škola. V roku 1981 sa škola a kolégium dostali pod jedno vedenie a vytvorila sa dnešná štruktúra inštitúcie: Slovenské gymnázium, základná škola, materská škola a kolégium. Škola stratila budovu v centre mesta, musela sa presťahovať do obnoveného kolégia. Inštitúcia sa dostala do periférnej oblasti mesta a stratila telocvičňu.

5.

S novými výzvami v histórii békeščabianskej školy začala zápasiť mladá dynamická generácia učiteľov, vychovaná staršou generáciou tejto školy. Ich heslami v každodennej práci sa stali: disciplína, kvalita a modernizácia. Učiteľský zbor inštitúcie pristúpil k vypracovaniu vlastného systému rozvoja kvality, ktorý funguje vďaka pozitívnym partnerským vzťahom s užším a širším spoločenským prostredím na základe vzájomnej komunikácie. Kým v Békešskej Čabe došlo k výraznému poklesu počtu žiakov v školách, slovenská škola vykazuje napriek nepriaznivým demografickým trendom vzostupnú tendenciu. Počet detí v materskej škole napríklad vzrástol štvornásobne, slovenská škôlka patrí k najpopulárnejším predškolským zariadeniam mesta.

Od 1. júla 2005 je prevádzkovateľom čabianskej inštitúcie Celoštátna slovenská samospráva v Maďarsku (CSSM), ktorá zabezpečuje vyvážený rozvoj inštitúcie. S pomocou CSSM sa uskutočnila celková obnova budovy. Peniaze na rekonštrukciu pochádzali z domácich a európskych zdrojov. Výsledkom obnovy boli moderné, pohodlné a zároveň náročné priestory, ktoré verne odzrkadľujú rodinnú atmosféru tejto inštitúcie. Vďaka modernizácii rozvodovej elektrickej siete sa ďalej zdokonalili prostriedky informatiky, vzniklo nové jazykové laboratórium, miestnosť výpočtovej techniky a internetové laboratórium kolégia. Žiakov vítajú vynovené izby internátu, estetické a všetky nároky spĺňajúce spoločenské priestory, obnovená kuchyňa a jedáleň, moderná telocvičňa.

70-ročná čabianska škola, verná svojim tradíciám, podnecuje a aktívne a vysoko odborne slúži slovenskému národnostnému vzdelávaniu v Maďarsku. Zmeny v maďarskom školskom systéme sa vždy citlivo dotýkali národnostných škôl, veď tie sa často ocitajú na periférii jeho záujmu. Békeščabianska inštitúcia sa snaží aktívne reagovať na zmeny, výsledkom čoho sú jej inovácie: založenie metodického časopisu Slovenčinár, iniciovanie založenia samostatného Pedagogického metodického centra Slovákov v Maďarsku, vypracovanie stanov Nadácie pre nadaných v záujme zaškoľovania do gymnázia, vypracovanie učebného

plánu predmetu slovenská vzdelanosť (Dejiny a kultúra Slovákov v Maďarsku), zavedenie jazykových kurzov slovenského jazyka pre dospelých. Čabianska škola stála na čele dvoch europrojektov, vďaka ktorým sa v Maďarsku vydalo a modernizovalo 79 učebníc a učebných pomôcok pre slovenské národnostné školstvo.

V roku 2016 uverejnili v Maďarsku poradie stredných škôl na základe pridanej pedagogickej hodnoty. Na celoštátnom zozname, ktorý obsahuje niekoľko stoviek škôl, je békeščabianske slovenské gymnázium na 34. mieste. Myslíme si, že tento výsledok odzrkadľuje zanietenosť a pracovitosť učiteľského zboru tejto inštitúcie.

Sme na prahu nových výziev, nových veľkých zmien. Dnešná generácia učiteľov, ktorá si slovenské tradície, kultúru a jazyk osvojila v prirodzenom, teda rodinnom, prostredí, odovzdáva osud školy do rúk tej mladej generácii učiteľov, ktorá svoju slovenskosť získala a obohacovala už len prostredníctvom školy. Veríme, že aj oni budú verní srdciam svojich predchodcov.

6.

V heroickom a neúnavnom boji o zachovanie a zveľadenie slovenskej národnostnej školy zohráva mimoriadne dôležitú úlohu dolnozemská spolupráca škôl. Spolupatričnosť vzdelávacích centier v Chorvátsku, Rumunsku a v Srbsku pridáva toľko energie a síl do našej práce, že aj priamo z nej pramení náš život. Sme pyšní potomkovia tej životaschopnej vetvy Slovákov, ktorá z pustatín vytvorila oázy, zakladala osady, postavila kostoly nielen v našom regióne, ale aj po celom svete.

Literatúra

DIVIČANOVÁ, A.: Békešská Čaba ako model etnickej (slovenskej) kultúry. In: *Kapitoly z minulosti a súčasnosti Slovákov v Békešskej Čabe*. Miroslav Kmeť- Tünde Tušková- Alžbeta Uhrinová et al. Békešská Čaba: Výskumný ústav Slovákov v Maďarsku 2018, s. 21 –37.

LÁSIK, M. – PEČEŇOVÁ, E.: Sedem desaťročí békeščabianskeho Slovenského gymnázia, základnej školy a kolégia. In: *Kapitoly z minulosti a súčasnosti Slovákov v Békešskej Čabe*. Miroslav Kmeť – Tünde Tušková –Alžbeta Uhrinová et al. Békešská Čaba: Výskumný ústav Slovákov v Maďarsku, 2018, s. 321 – 339.

PEČEŇOVÁ, E. red. *Pamätnica – 50 rokov békeščabianskej slovenskej školy a kolégia*. Békéscsaba 1999.

PEČEŇOVÁ, E. red. Z *pokolenia na pokolenie-Nemzedékről nemzedékre. 60 rokov békeščabianskej slovenskej školy v obrazoch- A békéscsabai Szlovák Iskola 60 éve képekben*. Békešská Čaba-Békéscsaba. 2009.

CSABENSIS. *„Ami csabai". Békéscsaba 300*. Reds. Ando Gy. – G. Békéscsaba: Munkácsy Mihály Múzeum 2017, s. 8.

Edita Pečeňová
Slovenské gymnázium, základná škola,
materská škola a kolégium Békešská Čaba

Sarvaš

(úryvok zo študentskej práce Barbory Kulíkovej)

K založeniu **Základnej školy a žiackeho domova s vyučovacím jazykom slovenským** došlo v Sarvaši na prelome rokov **1949/1950**. Väčšina predmetov sa vyučovala v slovenčine.

Prvé umiestnenie školy bolo v budove vtedajšej pošty, na prvom poschodí. Vyučovanie prebiehalo v dvoch skupinách, v 8 triedach s počtom žiakov 49. Prvým riaditeľom Slovenskej školy v Sarvaši bol Emil Bátori a žiackeho domova Alexander Váradi.

Odľahlé oblasti (sálaše), ktoré boli vzdialené mnoho desiatok kilometrov od školy, neumožňovali deťom každodenný príchod na vyučovanie, preto bolo potrebné vybudovať pri škole aj žiacky domov, ktorý pozostával z troch spální v dome Reviczkyovcov (ulica Szabadság č. 14).

V školskom roku 1950/51 stúpol počet žiakov na 130 a pracovalo s nimi 13 vychovávateľov. **Slovenčina bola vyučovacím jazykom od roku 1949 do roku 1960**. Nakoľko veľa učiteľov poznalo sarvašské nárečie a spisovnú slovenčinu si museli osvojiť slovom i písmom, tak sa vyučujúci zúčastnili celoštátneho jazykového kurzu slovenčiny. Žiaci sa v 1. ročníku učili čítať a písať po slovensky, v 2. ročníku nasledovalo učenie maďarského čítania a písania. Na prvom stupni sa učili gramatiku, sloh a čítanie súčasne v oboch jazykoch, čo spôsobovalo žiakom nemalé problémy. Odborné predmety: zemepis, matematika, biológia, chémia sa vyučovali po slovensky, po maďarsky sa žiaci učili len maďarský jazyk a literatúru.

V roku 1950 sa škola presídlila do budovy bývalej rímskokatolíckej školy. Tu prebiehalo dopoludňajšie vyučovanie a popoludňajšie silencium. Ku škole patrili aj obchodné miestnosti, ktoré sa využívali ako telocvičňa a kabinet. V roku 1950 žiacky domov presťahovali na ulicu Szabadság do budovy bývalej učňovskej školy do domu bývalého mäsiara Jozefa Fehéra, kde v roku 1952 robili prístavbu. Z vedľajšej budovy na dvore urobili kuchyňu a jedáleň. Od roku 1960 pôsobí škola na súčasnom mieste, kde začínala so 4 učebňami. Za desať rokov sa zvýšil počet učební na desať.

V rokoch 1968 až 1970 prebiehalo vyučovanie v 1. až 3. ročníku na mieste dnešného mestského úradu. 5. až 8. ročníky boli umiestnené v škole, ktorá bola jednoposchodová. Nachádzali sa tu aj kabinety fyziky, chémie, biológie, zemepisu a dejepisu. 4. trieda bola umiestnená v žiackom domove, kde boli spálne,

izby ošetrovateliek, kúpeľne a toalety. Pri žiackom domove bola aj tzv. izolačka, ktorá slúžila pre choré deti, ktoré sa tam liečili a nechodili domov počas choroby. V prízemnej časti žiackeho domova bola knižnica, ktorej súčasťou bolo divadelné javisko a slúžilo detskému dramatickému krúžku. V zadnej časti areálu školy sa nachádzala budova na kurivo (poldahoška). Kachle bývali v každej miestnosti, keďže ústredné kúrenie nebolo.

Od roku 1970 do 1990 sa 1. a 2. ročníky učili na ulici Jókai (v bývalej Dankóvej škole). Oproti minulým rokom nastala zmena v rozmiestnení učební. 3. až 8. ročník sa učil v škole, kde pribudli aj toalety. Do žiackeho domova bola umiestnená predškolská skupina, ktorej úlohou bolo zlepšiť jazykovú pripravenosť „sálašových" detí počas šiestich týždňov. To prebiehalo **od roku 1973 po rok 1977.** Od školského roku **1977/78** bola predškolská príprava detí organizovaná počas celého roka.

V rokoch 1990 až 2003 boli už všetky triedy v škole. Nad hlavným vchodom bola pristavaná knižnica, ktorej dominantou je kupola. Do bývalej časti žiackeho domova bola premiestnená škôlka. Posledná prestavba školy sa začala **v decembri 2002**. Zbúral sa starý žiacky domov, lebo jeho steny boli už prevlhnuté.

Skoršie ukončenie školského roka neubralo na kvalite vyučovania, pretože sa vyučovalo aj počas sobôt. Aj školská budova bola prebudovaná, boli osadené nové okná a dvere, chodba bola rozšírená, čím sa stala svetlejšou. **V prvej polovici septembra 2003** sa už začalo v novej škole vyučovať.

Školský rok 2019/2020

5540 Szarvas, Szabadság út 29
iroda@szlovak-szarvas.sulinet.hu
+36 66 312-104

počet detí v materskej škole: 100 detí
personál: 8 pedagógov materskej školy + 4 pestúnky +1 pedagogická asistentka
počet žiakov: 358 žiakov
personál: 48 pedagógov
hosťujúci pedagóg/-ovia zo Slovenska: nižší stupeň: Dana Lukáčiková + vyšší stupeň: Alena Kosc a Viera Krajčová

Slovenský Komlóš
(úryvok zo študentskej práce Judity Szudovej)

Na prelome 19. a 20. storočia sa budovanie základného školstva v Slovenskom Komlóši skončilo. Evanjelická cirkev mala 10 škôl, ale školu mala aj rímskokatolícka a židovská cirkevná obec. V roku 1909 bola postavená štátna elementárna škola, v budove ktorej v súčasnosti sídli Slovenská všeobecná škola. V evanjelickej cirkevnej škole 15. novembra 1945 pokračovalo vyučovanie. Vzhľadom na mimoriadnu situáciu, na nedostatok učiteľov, bolo možné žiakov zamestnávať len tak, že vyučovanie prebiehalo plynule, predpoludním a po obede. Na jedného vychovávateľa pripadlo 120 až 160 žiakov.

V januári roku **1946** je dátum založenia slovenskej školy. Inšpektorát rozhodol tak, že v slovenskej škole maďarský jazyk bude figurovať ako predmet, v maďarskej zase slovenský jazyk ako predmet...

11. septembra 1948 predseda na zasadnutí školskej stolice vyhlási fakt znárodnenia... Po znárodnení škola pokračuje vo svojej činnosti ako Všeobecná škola s vyučovacím jazykom slovenským...[2]

Riaditelia Slovenskej školy v Slovenskom Komlóši boli: Augustín Drahoš (1949 – 1951), pani Bozókyová (1951 – 1954), Matej Lugosi (1954 – 1977), Ján Majoros (1977 – 1991), Anna Lehoczká (1991 – 1999), Gabriella Mariková Fülöpová (1999 – 2008). Teraz je riaditeľkou Zuzana Lauková.

Moja mama sa volá Anna Melegová. Narodila sa v roku 1963.

Mama, prosím ťa, rozprávaj mi o škole trošku!

- Prečo si chodila do slovenskej školy?

- Ľebo naša rodina je slovenská a keď som išla do školy, ňevedeľa som po maďarsky, a ľen v škole som sa naučila po maďarsky. Tvoja krstná mama už vedeľa po maďarsky, keď išľa do školy.

- Aké predmety si sa učila po slovensky?

- Všecko sme sa učili po slovensky, a to je zaujímavé, že tvoja krstná mama, kto je mľadšia odo mňa 7 rokov, no ona len písať, čítať a rátať sa učila po slovensky, ostatné predmety sa učila po maďarsky.

Aj ja som chodila od prvej triedy až po ôsmy ročník do tejto slovenskej základnej školy. Začala som sa učiť v roku 1994. Keďže aj doma moji rodičia a starí rodičia sa rozprávali po slovensky, samozrejmé bolo, že ma zapísali do slovenskej školy.

2 Tamže 192-194. str.

Od prvej triedy sme sa učili po slovensky. Ešte predtým, ako by sme sa naučili písať, zo slovenčiny sme sa naučili podstatné mená mužského, ženského, stredného rodu tak, že mali sme obrázky vyfarbiť na modrú, červenú a na žltú.

Vtedy sme sa naučili to, že po slovensky "de" vyslovujeme mäkko "gye".

Tak sme sa naučili písať paralelne aj po maďarsky. Rozprávali sme sa, veľa sme opakovali a len potom sme písali. Naučili sme sa Slovenskú abecedu. Pri písmenách sme mali povedať také slovo, aby písmeno bolo na začiatku slova.

Vo štvrtej triede veľa sme prekladali zo slovenčiny do maďarčiny. Naučili sme sa písať, vysloviť lepšie písmeno: ch, dz, dž, ä. Robili sme veľa dialógov, aby sme sa čím viac rozprávali, aby sa naša slovná zásoba rozšírila.

Na vyššom stupni mali sme konkrétne učivo z gramatiky. Z literatúry sme sa učili o básnikoch a spisovateľoch a čítali sme ich básne, prozaické diela. Mali sme aj konverzáciu, kde sme sa rozprávali veľa, nielen o sebe, o rodine, ale aj o počasí, o doprave, o ročných obdobiach.

Nielen slovenčinu sme sa učili po slovensky, ale aj spev a hudbu dvojjazyčne, kde sme sa naučili slovenské piesne a piesne zo Slovenského Komlóša. Slovenskú slovnú zásobu sme si rozširovali na hodinách kreslenia, techniky, pohybovej kultúry, kde sme sa učili tanečné kroky, a ich názvy sme mali vedieť aj po slovensky. Na vyššom stupni sme si rozširovali slovnú zásobu na hodine zemepisu a biológie.

V roku 2006 bola rekonštrukcia školy. Urobili viac tried aj jazykové laboratórium. Slovenská základná škola v Slovenskom Komlóši má teraz aj väčšiu knižnicu, veľkú telocvičňu a aj jedáleň sa zväčšila.

Na nižšom stupni sa po slovensky učia predmety slovenčinu a slovnú zásobu si deti môžu rozširovať na hodinách: spev a hudba, kreslenie, technika, pohybová kultúra, prírodopis. Na vyššom stupni slovenčina sa rozdelí na literatúru, konverzáciu a jazyk. Slovenskú slovnú zásobu takisto si rozširujú žiaci na hodinách zemepisu, biológie a dejepisu.

Školský rok 2019/2020

5940, Tótkomlós Földvári u. 1
06-68/462-076
titkarsag@szlovakisk-tkomlos.sulinet.hu
www.tkszlovakiskola.sulinet.hu

počet detí v materskej škole: 62 detí
personál: 5 pedagógov + 2 pedagogické asistentky +3 pestúnky
počet žiakov: 162 (nižší stupeň 83, vyšší stupeň 79) žiakov
personál: 16 pedagógovia +2 učiteľky na materskej dovolenke + 1 pedagogická asistentka + 1 sekretárka + údržbár + 2 upratovačky
hosťujúci pedagóg/-ovia zo Slovenska: Mária Hanková

Ej, tí naši predkovia! Tie starodávne ozajstne dlhé zimné večery… iba sneh sa ligotal od lúčov mesiaca na širych poliach sálaša… po dennej práci v teplej izbe si naši milí predkovia sadli k peci a čítali slovenské slovo zo Slovenska pochádzajúcich zošitov slovenských povestí Aug. H. Škultétyho a Pavla Dobšinského, sériu, ktorú potom vydalo ev. cirkevné kníhkupectvo v Békéščabe (napr. VII. sošit) a samozrejme pri čítaní od roku 1920 nemohol chýbať ani Čabiansky kalendár. Uvedieme zo sošita 1. Slovenské Povesti vo vydaní kníhtlačiarne Karla Salvu v Ružomberku, nákladom vlastným v roku 1891 - Zakliatu horu. Povesť uvedieme, ako to v zošite je napísané. Môžete si všimnúť svojrázne slová a gramatiku. Prajeme vám príjemný zážitok.

SLOVENSKÉ
POVESTI
Matej veľký kráľ a Uliana veľká kráľovna. — Hadogašpar. — Sirota.
VII. SOŠIT
Vydáva ev. cirkevné kníhkupectvo v Békéščabe

SLOVENSKÉ
POVESTI
VII. SOŠIT.
VYDÁVA EV. CIRKEVNÉ KNIHKUPECTVO V BÉKÉŠČABE.

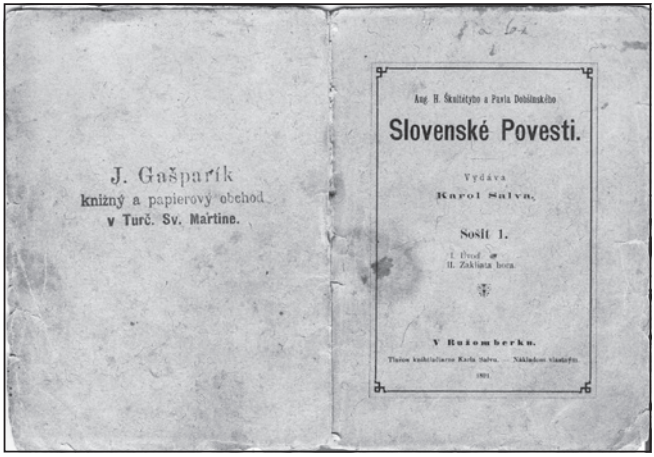
J. Gašparík
knižný a papierový obchod
v Turč. Sv. Martine.

Aug. H. Škultétyho a Pavla Dobšinského
Slovenské Povesti.
Vydáva
Karol Salva.
Sošit 1.
I. Prof.
II. Zakliata hora.
V Ružomberku.
Tlačou kníhtlačiarne Karla Salvu. — Nákladom vlastným.
1891.

Zakliata hora

Podali: z Gemera Sam. Ormis, Gust. Reuss; z Novohradu Ednard Škultéty; *Aur. Kellner a Dan. Bodický z Liptova*; *Štefanovič zo Zvolena. Vypravuje A. H. Škultéty.*

V neveľkom domčeku žila si jedna chudobná vdova so dvoma synmi, a tí boli akoby jeden druhému z oka vypadol; vlastnia matka jich ledva vedela rozoznať. Bratia títo vo všetkom pekne sa rovnali, a matka by jich nebola dala za šíry svet. Tak prechádzal rok za rokom a bolo všetkým dobre.

Ale ako šuhaji doriastli a videli, že druhí do sveta odchádzajú: začalo aj jich von z domu ťahať a povedali matke, že sa chcú do sveta podívať. Tej to nebolo po vôli: »Ach – povedá – či vám je nedobre doma, že sa chcete do sveta púšťať? Kto vie, čo by sa vám tam mohlo prihodiť, len vy radšej seďte doma na samú ma nenechajte!« Ale všetko prehováranie neosožilo nič; čo si raz do hlavy vzali, to si nedali vyraziť. Neborká matka plakala deň i noc a všetky kúty vyoblievala slzami.

»Ach mamo ľubá,« tešili ju synovia, už len toľko nenariekajte a nebojte sa tak za nás – veď azda neideme prví do sveta, a o tri roky nás máte tu; čo vám do tedy bude treba, - po predku vám opatríme. Tu hneď začali snášať žito, múku, strovu, omastu, drevo, aby všetkého na tri roky bolo dosť. Ako to matka videla, odľahlo jej trochu na srdci a ona jim tiež jedno druhé chystala na cestu. – Všetko bolo už pohotove, len ešte kus dobrej pečienky chybelo. »Deti moje, mohly by ste – povedá – vybehnúť dač zastreliť, - bez mäsa by som vás nerada pustila. – Chodia, blúďa po tej hore, od rána do poludnia; od poludnia do večera: ani len na dáky šľak neprišli. Zobrali sa že sa vráťa domov. Tu zo dvoch strán vybehnú vlci, a začnú sa medzi sebou ruvať. Bratia aj mali aj nemali vôľu do nich streliť: »Akby sme – povedá – oboch dobre nezlahodili, - mohol by sa nanpaprený vlk do nás oddať; ale sprobujme jim hodiť po kúsku slaniny s chlebom«. Ak jim to zahodili, vlci sa prestali ruvať, a ako psi šli ticho za bratmi, až jich pekne krásne ku samému domu sprevodili. Vlkov zatvorili do maštale a oni vošli do izby.

»No, čože ste strelili? « opýta sa matka. »Nič sme – povedá – nezastrelili, - ale sme doviedli vlkov a do maštale sme jich zatvorili.

»Jaj beda mne, zkríkla matka, - už je tam po mojej krave! Poďte, bežte ju obrániť. « - Bežali všetci do maštale; tu kravička stále pekne na svojom mieste, a vlci čušali v kúte; na pyskoch mali veľké zámky. Nemohli sa nad tým dosť prenačudovať.

Na druhé ráno poznovu sa vybrali na tú poľovačku, ale zas nestrelili nič, - len nazad idúc zazreli, ako sa dvaja medvedi medzi sebou trhajú. Hodili jim po kúsku slaniny s chlebom, - medvedi sa prestali trhať a šli za bratmi ku samému domu, kde jich do maštale zatvorili. – Matjka, keď počula o medveďoch, zase sa veľmi preľakla; ale ako ľli opáčiť, bolo všetko pri pokoji: ak medvedi mali na pyskoch zámky.

Na tretí deň pohotove nezabili nič, len dvoch levov, čo sa medzi sebou driapali, upokojili a doviedli domov.

»Ako vidím – povie matka – z vašej pečienky je nič! « A tak čo inšieho bolo, pokládli si do kapseľky, - od matky sa pekne odobrali a tie zvery vzali so sebou.

Tri dni, tri noci stúpali bratia spolu, až prišli na krížne cesty; a tam stála jedna lipa.

»Brat môj – povie starší – na medzi sme, - tu sa musíme rozlúčiť. Ty choď tamtou cestou, a ja sa obrátim touto. Ale vieš ty čo? Keď sa či jeden či druhý z nás bude ztadiaľto vracať, aby vedel, ako sa druhému vodí, vyrežme si tu do tejto lipy mená a pozapichujme nože*. Kto sa skorej vráti, nech vytiahne nôž z bratovho mena, a keď vynde krev, môže vedieť, ž emu je brat živý, ale ak potečie voda, istotne je mrtvý.«

Mladší brat na to pristal, hneď si povyrezávali mená a pozapichovali nože. Potom sa podelili so zvermi, podali si ruky a šiel každý svojou stranou.

(**Podľa druhých: pozatínajme valaškami do tejto lipy. Kto sa skorej vráti a uvidí, že zo zátinu bratovho ide krev atď.*)

***

Za veľa chodil starší brat sem a tam hustými horami, krásnymi poliami, kým sa dostal do jednoho mesta, a to bolo celkom čiernym súknom obtiahnuto.

Vnišiel do hostinca a opýtal sa hostinského: »čo tu dobrého slýchať?«

»Hia veru nič dobrého, ale zlého hej, - povie na to hostinský. Tu v meste máme len jednu studňu, z ktorej všeci pijeme: ale nám ta voda draho padne, lebo v jednej dierer za mestom býva drak s dvanástimi hlavami, ktorému každý deň jednu paničku musejú dať zožrať, lebo akby mu nedali, nikoho by na tú studňu nepustil a museli by sme od smädu pohynúť. Už z dom na dom podávali mešťania svoje dievčatá, a teraz je rad na kráľovej dcére. Za to rozkázal kráľ mesto čiernym súknom obtiahnúť, - ale aj to dal ohlásiť, že kto by sa taký

našiel, ktorý by toho draka zabil, že mu tú svojú dcéru s pol kráľovstvom dá za ženu a po kráľovej smrti že dostane celú krajinu – Ako to náš šuhaj počul, hneď dostal chuť na hrdé zaťovstvo a povedal, že on chce toho draka zabiť, ak len bude môcť.

Hostinský bežal naraz ku kráľovi, že u neho je taký a taký hosť so troma zvermi, ktorý sa dáva na to, zabiť toho hada; že je síce len prosto oblečený, ale pritom všetkom že musí byť mocný, keď take divé zvery vedel skrotiť.

Kráľ sa tej novine veľmi zaradoval; poslal mu hneď pekné šaty a odkázal, aby nemeškal prísť k nemu. Náš šuhaj sa poobliekal a šiel do paláca aj so svojimi zvermi. Tam mu všetci boli vďační, a kráľ mu prisľúvbil, že ak toho draka zmárni, istotne jeho dcéru dostane.

On ale pýtal, aby jeho zverom dali na každého po dva barany a jemu aby prichystali ostrú šabľu.

Ešte len svitať počalo, kráľova dcéra vysadla do koča. Koč sa pohnul, a za kočom kráčal šuhaj so svojimi zvermi, s ostrou šabľou v ruke. – Keď už boli neďaleko diery, kázal kočišovi zastať. Kráľova dcéra zišla z koča a sadla na koňa. - »Tak – povedá – len sa mocne držte, - a teraz prešvihnite popred dieru, aby sme draka vyklamali von; koč ostane tu.«

Kráľova dcéra preletela popred dieru ko guľa, drak to zaňuchal a vytrčil hlavu, - ale miesto peknej paničky zablyšťala sa mu v očach ostrá šabľa. Šuhaj nelenivý: odfrkol drakovi hlavu. Drak sa na tom nehneval a vytrčil tri druhé hlavy, z ktorých strašne plameň šibal. **

(** *Dajedni dokladajú: že idúci od krížnych ciest chcel zastreliť dva holúbky, ale tie ho, poprosili aby jim dal pokoj, ž emu budú na dobrej pomoci. Teraz tieto holúbky prileteli a odháňali krýdlama od jeho líc plameň)*

Tu priskočily zvery a začaly potvoru zo všetkých strán šklbať; pri tom milý šuhaj sekal, rúbal z celej sily a už štyri hlavy boly dolu. – Ale čože? Drak vytrčil naraz zase osem hláv a šibal strašným plameňom. Ukonaný, ledva že už držal šabľu; ak vlk s medveďom už nedovladovali a len tak s boku obskakovali. Tu sa milý lev rozbehne, vyskočí drakovi na chrbát a mocnými pazúrami všetkých osem hláv aj s krkom od hnusného tela odtrhol. Drak sa skydnul a tie hlavy sa po zemi za hodnú chvíľu metaly. Šuhaj vytiahol nôž, povyrezával jazyky drakove, odložil do kapsy a bežal l oslobodenej kráľovej dcére. Táto od veľkej radosti nemohla sa mu dosť naďakovať, objímala ho a láskala. Potom vzala svoj prste, na dvoje ho rozlomila a jednu polovicu jemu dala. – On ukonaný položil si hlavu na jej lono a zadriemal. Aj zvery si políhaly a zaspaly.

Ako to oplan kočiš videl, že tal všetci spia, - uchytil šabľu a milému šuhajovi odťal hlavu: princesku ale sedem ráz zaprisahal, že ho nesmie prezradiť. Hlavy z draka pobral na znak, akoby on bol potvoru zabil, a potom letel s princeznou ku kráľovi.

Keď sa zvery prebudily, - tu vidia zabitého pána. Od veľkého žiaľu zveraly a zavíjaly strašne. – Na to hneď lev rozkáže vlkovi: »Bež chytro totou cestou tam stretneš hada, ktorý v pysku zelinu nesie, aby vzkriesil svojho brata, ktorého vozy pridlávily. – Pýtaj od neho polovičku z tej zeliny, a ak by ti po dobrotky nechcel dať, vezmi mu na silu; vlk sa naraz zachytil cestou, ale tam stretol furmanské vozy; ako ho ľudia zazreli, pochytali drúky, a on v strachu zachytil sa nazad.

»No ty si sprosták – povie lev, bež ty medveď a dones tú zelinku.«

Medveď sa rozbehol, a trafil tiež na tie vozy; ale keď furmani videli medveďa, pokryli sa do vozov, ako myši do diery pred mačkou. Medveď prišiel ku hadu a prosil od neho polovicu zelinky; ale neprajník odmáhal a chcel medveďovi jed do tela pustiť. Tento sa namrzel, - milého hada dlabou pritisol a na silu mu polovicu zelinky odňal. Ako blyskavica doletel k levovi, a tento hneď potrel tou zelinkou hrdlo pánovo a hlavu priložil, ale nedobre; lebo mu tvár bola ku hrbtu obrátená. – Ako lev zbadal, že pán zle chodí a len sa tak potkýňa: voľky nevoľky prevalil pána na zem, - hlavu pánovu odtrhol, zelinkou potrel a teraz ju už dobre postavil, ktorá sa hneď pririastla. Šuhaj prišiel k sebe, skočil na nohy a vzdýchol si: »chuť! – povedá – ako sa mi dobre spalo.« - Akoby sa nič nebolo stalo, zachytil svoje zvery a šiel kde ho oči viedly.

O mesiac sa dostal zase do toho mesta, a teraz ho videl červeným súknom obtiahnuté. Obsadol na tom istom hostinci, kde predtým a zpýtal sa: čo tam majú za novinu? « Dobrú novinu, - povie na to hostinský, - už sa za naše dcéry nemáme čoho báť, lebo kočiš krášov zabil draka; práve teraz mu je sdávka a zajtra pôjde s kráľovou dcérou na sobáš.« Ako to náš šuhaj počul, zamyslel sa; veľmi mrzelo ho, že ho ten kočiš z takého šťastia odtisol. Ale len zrazu vyskočí a povie hostinskému: »Stavme sa, že ja z tej svadby budem jesť!« Hostinský to nechcel veriť, - nuž sa stavili. – Šuhaj si vypýtal jeden košík, - napísal lístok, do ktorého tú polovicu z prstena zavinul, list položil do košíka, - košík dal do pysku medveďovi a poslal ho do paláca.

Príde medveď do dvora, tu hneď všetci psi a kopovi začnú do neho brechať, ale on si len stúpal ticho ďalej; - len keď väčšmi do neho dodievali, složil košík a rozohnal havkáčov, vrátil sa pre košík a vošiel do tej samej izby, kde pri stole sedeli páni a hodovali. Medveď kráčal prosto ku kráľovej dcére a podal jej košík

z pyska. Ako kočiš medveďa zazrel, hneď tri hlavnice zpopod neho vypadly.

Princeska prečítala lístok, stala od stola, nakládla čo najlepšie kusy do košíka, položila aj plný pohár s vínom, do ktorého obe polovice z prstena pustila, a to všetko medveď odniesol pekne pánovi.

Hostinský prehral stávku, a šuhajovi dobre padlo, čo mu kráľova dcéra poslala. Keď sa do chuti najedol, vzal pohár a vypil ho na jeden dúšok. Tu vidí na zpodku prsten, lebo sa tie dve polovice boly pekne srástly. To bol šuhajovi znak, že mu dnes šťastie dobre praje; - hneď sa aj so zvermi pobral do paláca, - a rovno stúpal do tej izby, kde hodovali. Ako ho kráľova dcéra zazrela, naradovaná skočila mu v ústreti a pred všetkými ho objala. Kráľ a hostia sa dívali, že čo sa to robí, a oplan kočiš triasol sa ako osika; všetky hlavnice zpopod neho vyfrkly. Tu princeska musela vyrozprávať všetko, a šuhaj na dosvedčenie toho ukázal jazyky z draka. – So zlostníkom kočišom urobili krátke právo, dali ho tým zverom na márne kusy roztrhať. Kráľ bol veľmi vytešený a oddal dcéru svoju jej opravdivému osloboditeľovi. Náš šuhaj sa stal kráľovským zaťom, dostal pol kráľovstva a bolo mu dobre, že si ani sám lepšie nežiadal.

***

V jedno ráno, ako ho mládenec obliekal, - vyzrel von oblokom, - a tu na jednej strane videl krásne zelen hory, na druhom boku ale bola hora smutná ožlknutá, ako v jaseň. To sa mu veľmi divno videlo, lebo vtedy práve stála najkrajšia jar. »Čo je to – povedá, že všetky hory na okolí sú tak pekne rozvité, a len tá jedna je taká ožlknutá?« »Pane, povie na to mládenec, to je zakliata hora, - tam už veľa ľudí pohynulo, lebo kto sa raz do nej dostane, ten sa ztadiaľ viacej nevráti.« - On len počúva a nič na to nepovie, ale ho tá hora mrzela.

Dobre lebo nebárs, povie on raz svojej žene, že ide na poľovačku, - zachytil zvery a šiel.

Sotvaže bol za záhradou, kde sa vezme, tu sa vezme, vyskočí proti nemu jedna líška. Pustil sa za ňou aj so zvermi, ale ju niako nemohli dohoniť a na strelenie sa neslížila. – Tak to šlo za hodnú chvíľu: líška hneď trochu postála, hneď zas vopred utekala, a to len aby jich vždy ďalej a ďalej vábila. – Kráľovmu zaťovi bolo už do nestrpenia, - namrzel sa a zaklial, čo pred tým nikdy ešte nebol urobil. A líška len to čakala, lebo nad nevinnným nebola by mala moci. Tu mu zrazu zkape s očí a on sa videl v hustej hore: okolo neho tma, ako o pol noci. Počalo mu byť úzko, a rád by sa bol na slobodné dostať. Ale sa on veru len vždy hlbšie a hlbšie zamotával, lebo ho tá hora mámila.

Pod jedným dubom zastal a že bol lačný, nakládol si ohňa a začal si slaninku piecť. Tu počuje nad sebou volať: »Zima mi, zima mi!«On sa obzrie a vidí na strome jednu skrčenú starú babu sedieť. »Keď ti zima, poď sa zohriať!« - ten tu dolu povie, a na to ostalo ticho. Zase sa len po chvíli ohlási: »Zima mi, zima mi!« » Povedám ti, keď ti zima, poď sa zohriať.« - Bolo zase ticho – Po tetí raz sa ohlási: »Zima mi, zima mi!« a tento jej namrzený zavolá: »Poď sa zohriať lebo mlč!« »Veď by som sa išla, ale sa tých tvojich zverov bojím, na ty tento prátik, pošibaj jich, potom sídem.« - On pošibal zvery, a striga zišla dolu, odbehla na stranu, a čosi kamsi doniesla na drevci zopchnutú žabu a počala ju obracať nad ohňom. Ako tak tú žabu obracia, len ti ho počne prekárať: »Ty pečieš slaninu, ja pečiem žabu; mne bude slanina a tebe žaba, a pri tom hneď mu ju pres ústa preťahovala. – Keď mu to tak dakoľko ráz opakovala, - on sa nahnevá a zahucká svoje zvieratá do nej; ale tie sa nepohýnaly z miesta, lebo od toho prúta zkamenely; obráti sa k nim, ale v tom ho striga prítikom pošibala, a on naraz tiež skamenel. – Potom ho schytila a zavliekla do jednej jamy, kde už mnoho ľudí bola odmárnila.

V kráľovskom paláci ak čakájú tak čakajú mladého kráľa; ale prešiel deň, prešiel i druhý a on sa len nevracal. – Boli všetci smutní a nemysleli inak, len že musel do zakliatej hory poblúdiť a tam zahynúť.

***

Mladší brat sa vracal domov a prišiel na krížne cesty. »Akože sa – povedá – môjmu bratovi vedí?« Vytiahne zapichnutý nôž, a tu sa cedí jedným krajom krev, druhým krajom voda. - »No – myslí si – toto je nedobre: ten je aj živý aj mrtvý; musím ho ja ísť vyhľadať.« - A hneď sa pustil tou cestou, ktorú si brat jeho bol vyvolil.

Ide, ide aj so svojimi zvermi, ide hustými horami, krásnymi poliami, až sa dostal do toho paláca, kde sa jeho brat bol priženil.

Kráľova dcéra stála práve na dvore, a keď ho zazrela, naradovaná bežala mu v ústreti: »Ach – povedá – kdeže si mi tak dlho, ako ťažko za tebou čakám!« Poznávala hoz a svojho muža, lebo ako vieme, boli rovní, ako jeden. – On sa vyhovoril ako vedel, - lebo sa hneď zpamätal, že je u bratovej ženy.

Keď už bola noc a išli si políhať, - mladší brat medzi seba a bratovu ženu zabodnul do postele meč. Táto nevedela, čo si má myslieť, že jej muž pod tým časom od nej tak odstydnul, a pres celú noc plakala.

Ráno pozde stával, lebo bol veľmi ukonaný. Keď ho mládenec obliekal, zazrel i on tú smutnú oťlknutú horu a opýtal sa: »Čo je to, že všetky hory na okolí sú tak pekne rozvité, a len tá jedna taká ožlknutá?«

Mládenec vyvalil oči » Veď som vám – povedá – o tom už raz rozprával: či nepamätáte?

»Nepamätám, že by si mi o tom bol rozprával«, - povie na to mladší brat. A mládenec mu rozpoviedal, že je to taká a taká zakliata hora, a kto sa raz do nej dostane, ten ztadiaľ nevynde viacej.« - Nebolo mu treba viacej počuť, hneď si pomyslel, že jeho brat tam dakde musel zle pochodiť.

Vybral sa i on na poľovačku, a všetkým činom sa mu s tou líškou tak vodilo, ako jeho bratovi, - lenže tento mladší brat nezaklial. – Prišiel k tomu dubu, nakládol ohňa a začal si slaninku pražiť. Zvieratá stály na boku a lízaly svojich zkamenelých bratov.

»Zima mi!« ohlási sa stará striga z duba. »Keď ti zima, poď sa zohriať!«, zavolá ten s dola. - »Veď by som sa išla, ale sa tých tvojich zverov bojím; na ti tento prátik, pošibaj jich, potom sídem.«

Striga sišla dolu, - doniesla na drevci zapichnutú žabu a začala ju obracať. »Ty pečieš slaninu, ja pečiem žabu, - mne bude slanina a tebe žaba!« prekárala šuhaja, - a hneď mu na slaninu masť zo žaby kvapkala, hneď mu ju prez ústa preťahovala. Šuhaja to mrzelo, - dal jej zaucho; tu striga dfo neho: len zahrdúsiť a zahrdúsiť; ale on zavolal na zvery a tie sa oddaly do nej. – Tu striga v strachu začala sa prosiť, aby ju nedal roztrhať.

»Vzkries – povedá – tieto zvery, potom ťa pustím!« Ona vyzula svoje čižmy a dala mu jich obuť; aby sa vyškriabal na strom, že tam najde zlatý prátik, tým aby pošibal zvery. On uropbil všetko tak, - pošibal zlatým prútikom zvery a naraz ožily.

»Ulapte ju i vy. zavolá zase – a driapajte do živého, kým nepovie, kde mi brata podela.« Striga nemohla vydržať bolasť, dala mu jednu masť – aby tam a tam šiel do tej jamy a tou masťou bratovi hrdlo potrel, naraz ožil a prišli oba ku zverom.

Ale len počujte, čo sa vám tu teraz stalo. Zvery vbez všetkého huskania samú sa oddaly do strigy; čepiec jej odfrkol do ohňa a prašťal strašne: riztrhaly ju na franforce. Keď bolo po strige, - naskutku sa do okola rozvidnilo, a celá hora sa utešene vyzelenela.

A teraz len ešte bolo, čo bolo! – Tie prvé zvery, ktoré boly skamenely, - naraz sa na ozbrojených rytierov obrátily, a tie zvery, čo neboly skamenely, na drobné kúsky rozsekaly a na jednu hŕbku pokládly. Sotvaže jich tak pokládly, už stávali z toho posekaného mäsa traja tým podobní rytieri; tu sa všetci po bratsky pobozkali a viny svoje si odpustili.

Na všetko toto s divom hľadeli naši bratia a temer vlastným očiam neverili. – Tu sa ohlási jeden z tých šiestich: »Nedivte sa dobrodincovia naši, - ale počujte,

čo vám máme poviedať! – My sme šiesti bratia z kráľovského rodu, ale rodičia nás nechali nepodelených, - tak sme sa vždy medzi sebou vadili: kto z nás má byť kráľom? Za ton nás jedna z rodiny našej zakliala: že bohdaj sma sa ako vlci, medvedi a levi medzi sebou bili, - dokiaľ nás len dvaja nevinní bratia neupokoja a my si jeden druhému dobre neurobíme. – A takto už viete všetko, čo sa stalo, ako sa stalo, a ako malo a muselo stať. My ale vám darujeme všetko naše bohatstvo a pod vašou opatrnosťou chceme život náš dokončiť.«

Vrátili sa všetci do kráľovského paláca. – Tam bol rozoznaný muž od nemuža, brat od brata, a držali ešte sto ráz väčšiu slávnosť, ako bola skorej.

O malý čas doviedli dobrí synovia aj svoju matku. Starší brat ostal tu kráľom a mladší sa odobral s tými šiestimi do jich krajiny, kde mu z vďačnosti prepustili kráľovskú korunu a pomerení žili medzi sebou pokojne a šťastne.

Juraj Dolnozemský:

Všetka česť
roku 2020

...došiel si!
Vítame ťa,
ako nového hosťa,
ktorého čaká
úctou plná cesta!
Nesieš túžby sebou
mnoho, mnoho!-
nádej krúti kolo!

Pokolenia
na požehnanie čakajú
a láskou úcty holdy
dávajú,
budúcnosti spoľahlivosti
doprajú!

Nech bude aj pre ľudí
zo všetkého dosť!
Najmä tá radosť
a v živote
dostane miesta
i tajnosť!

V Slovenskom Komlóši
10. októbra 2019

Juraj Dolnozemský:

Hľadám slová

Hľadám pokoj,
hľadám slová
trápi ma tichosť,-
a neviem, kam ísť treba?

Ustáva osud,
nastáva bieda!
A čas do neznáma ide,
vlnami je plná
tá veľrieka!
Múdrosti potrebné je
šťastie
a ľuďom dôvera!

V Slovenskom Komlóši
10. októbra 2019

Spev nádeje

Túžbami sú otvorené
dvere dokorán,
dávno, dávno
odkvitol už
biely orgován!
Láska na svoj čas
čaká
a z výšky trpezlivosť
do náručí padá.
S ľúbosťou je plná duša
a s láskou hlava,
budúcnosť pred očami
pláva.

V Slovenskom Komlóši
10. októbra 2019

Pavol Rusko:

Nič to

Po každom
sklamaní
sa otras
Nič to
Život ide ďalej
Nalej
si čistého vína
Neskúšaj
z neho opiť sa
Poznám to
Aj z čistého vína
býva
mrzká opica

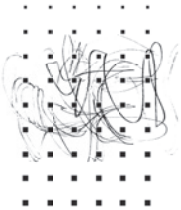

Levitácia

Noc plná vášní
chýba mi
Deň plný tvorby
chybami
sa človek učí
rozumieť

Noc plná spánku
dlhá je
Deň plný práce
vysaje
rozum a silu
bezvýhradne

Takto to
v mojom svete
chodí
Jedenkrát hore
viackrát na dne

Pavol Rusko:

Čistím si myseľ

Čistím si myseľ
ako vždy
Začínať musím
celým telom
najprv ho treba
hriechom zašpiniť
poraniť srdce
potom smelo
ho zovrieť v dlani
Pre vás už toľko
toľkokrát
som ho smel
ba musel vytlačiť
rovnako ako
šťavu z citróna
Za všetkým
stojí láska
to ona
a nie ja
mi čistí myseľ
nesmelo
cez oči, uši, ústa
cez telo

Poklad

Nosím ťa v sebe
v každej chvíli
aby som aspoň
niečo mal
Myslím na teba
keď tu nie si
samota sa
vo mne miesi
v útrobách
mi srdce kvíli
Bezhriešny
som sa spovedal

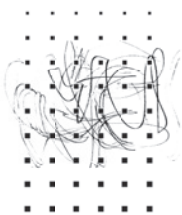

Pavol Rusko:

Mráz

Mrznú mi sliny
v ústach
mrznú kútiky
z mrazivých
tvojich objatí
nie sú úniky

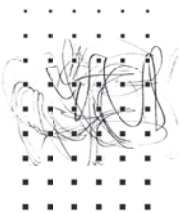

Skúšal som
hýbať perami
či to pomôže
skončíme
ako zvyčajne
nie sme na nože

To že aj ty
budeš chladná
nemám obavy
naliala si si
vývar zo mňa
do kávy

Návraty

Vraciam sa k tebe
ako obyčajne
keď sa deň končí
skoro zakaždým
chcem schúliť
svoje túžby
v tvojom lone
v nádeji
že ich nestratím
tak ako tiene
na záclone
sa vlníš
s každým objatím

Pavol Rusko:

Osud

Tvoj osud
sa ma netýka
Do rúk ti patrí
motyka

Bože môj
vypočuj môj hlas
Priskoro
moje ruky
začali sa triasť
tiež už nedovidím
na míle
Zišli by sa mi
dobré oči
prečítať správy
v mobile
alebo aspoň
návod na liekoch

Tak sa zdá
tvoj pohár
trpezlivosti
so mnou
pretiekol

Bilancia

Je koniec roka
posledný deň
Zdvihnutá ruka
hrozí mi
aby som zvážil
všetky činy
ktoré som
v starom roku
vykonal
Aby som čakal
pri obloku
tikanie hodín
ohňostroje
v ktorých svetle
to lepšie odvážim
Aby som cítil
bezprostredne
vlnovú dĺžku
dobrých vĺn
Stála si pri mne
trpezlivo
vyťahovala
z päty tŕň

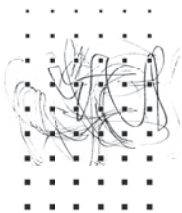

Čabiansky kalendár má v Srbsku vrstovníka

Storočnica Národného kalendára v Srbsku

Ročenka ľudového čítania je prítomná medzi nami rovnako, ako to bolo aj u našich predkov. Medzi nimi – od Domovej pokladnice a Národného kalendára, ktorý začala roku 1866 vydávať Matica slovenská – obľúbený bol najmä Tranovského kalendár od roku 1894. Po ukončení prvej svetovej vojny a vzniku nových štátov Slováci na Dolnej zemi začali vydávať svoje kalendáre. Prvý ročník Čabianskeho kalendára na rok 1920 zostavil v Békešskej Čabe Ľudovít Žigmund Szeberényi a prvý ročník Národného kalendára na rok 1920 vyšiel v Báčskom Petrovci. Oba kalendáre zotrvali až po súčasnosť.

Národný kalendár v Báčskom Petrovci začal zostavovať ihneď po založení slovenskej kníhtlačiarne petrovský evanjelický kňaz – neskoršie biskup a predseda Matice slovenskej v Juhoslávii – Samuel Štarke. Zostavoval ho na roky 1920 – 1925. Po ňom Národný kalendár pripravoval prvý riaditeľ petrovskej tlačiarne Andrej Labáth na roky 1926 – 1934. Zostavoval ho teda až do smrti. Po ňom sa ho ujal profesor petrovského gymnázia, neskoršie slovenský akademik a univerzitný profesor Andrej Sirácky. Pripravil kalendáre na roky 1935 – 1941 a tiež aj po vojne, v rokoch 1945 – 1948, keď kalendár vychádzal pod názvom Ľudový kalendár. Je zaujímavé, že vychádzanie Národného kalendára v Petrovci neznemožnila ani druhá svetová vojna, keď ho v rokoch 1943 – 1944 zostavoval Michal Labáth a redakčný výbor na roky 1942 a 1945.

Redakčný výbor pripravil do tlače i kalendáre na roky 1949 a 1952, keď sa Andrej Sirácky už vysťahoval na Slovensko. V priebehu dlhých dejín kalendár v Petrovci nevyšiel iba na roky 1950 – 1951.

Po konsolidácii a zmene názvu Národný na Ľudový kalendár dostal v súlade s dobou aj novú ideologickú náplň. Na rok 1953 ho zostavili Tibor Köning, Peter Pribiš, Andrej Fekete a Ivan Majera. V päťdesiatych rokoch sa na zostavovaní kalendárov dlho podieľal najmä Ivan Majera (1953 – 1958 s Andrejom Feketem a Michalom Husárom roku 1957). Od roku 1961 do 1969 bol hlavným a zodpovedným redaktorom a v roku 1970 zostavil kalendár spolu s Jánom Garajom, Jánom Širkom a Jurajom Turčanom.

Hlavným a zodpovedným redaktorom bol štyrikrát Samuel Miklovic (1971 – 1972, 1978 – 1979). Kalendár tiež zostavovali aj Ján Brtka (1973 – 1974), Anna Makanová (1975), Ján Kopčok (1976 – 1977, 1981 – 1984), Miroslav

Demák (1980,1991), Ján Filip (1985), Katarína Melegová (1986 – 1988), Tomáš Čelovský (1989 – 1990), Víťazoslav Hronec (1992 – 1994, 1996), Michal Ďuga (1995), Vladimír Dorča (1998 – 2000) a autor týchto riadkov (1997, 2000 – 2020).

Uvedení zostavovatelia, alebo hlavní a zodpovední redaktori, boli často i členmi redakcie Ľudového, respektíve znovu od roku 1991 Národného kalendára, až po súčasnosť. Deväťdesiaty deviaty ročník Národného kalendára na rok 2020 k jeho storočnici pripravili okrem šéfredaktora, či zostavovateľa Vladimíra Valentíka, Ján Hlaváč a Katarína Mosnáková-Bagľašová. Grafickú úpravu mal na starosti Vladimír Sudický a jazykovú úpravu Zuzana Medveďová-Koruniaková. V tomto jubilejnom ročníku sme si posvietili predovšetkým na bohatú tradíciu vydávania slovenských kalendárov a najmä storočnicu Národného kalendára (Katarína Mosnáková-Bagľašová a Vladimír Valentík). Pravdaže, nezabudli sme ani na storočnicu Čabianskeho kalendára, o ktorom máme v Slovenskom svetovom kalendári aj osobitný príspevok (Tünde Tušková). Jubileum Národného kalendára v Srbsku sa zároveň kryje aj s veľkolepým jubileom založenia Starej Pazovy a príchodu Slovákov (1770), čo poznačilo predovšetkým obálku kalendára, ale aj jeho obsahovú časť, hoci v Starej Pazove vydávajú svoju ročenku Staropazovský kalendár.

Jubilejný Národný kalendár na priestupný rok 2020 prináša ešte početné príspevky z našej minulosti a súčasnosti, ale aj príspevky venované poľnohospodárom, deťom a športu. Uzavretý je už tradičnou Kronikou nášho národného života, ktorá mapuje a zaznamenáva všetky dôležitejšie udalosti kultúrneho života slovenskej komunity v Srbsku.

V mene redakcie jubilujúceho Národného kalendára v Srbsku, ale aj v mene redakcie Slovenského svetového kalendára prajeme Čabianskemu kalendáru k jubileu dostatok síl a energie, ako aj kreatívnych impulzov v nadchádzajúcich rokoch a ročníkoch.

Vladimír Valentík,
zostavovateľ Národného kalendára
v Srbsku a Slovenského svetového kalendára

Naši hrdinovia

Tkanina súčasného spoločenstva sa v poslednej dobe išla roztrhnúť: ľudia sa uzatvárajú do seba, nemajú zdravé a živé vzťahy navzájom. Čoraz *viactí* hľadajú svoje miesto vo svete, snažia sa patriť niekam, ale je to veľká výzva pre dnešného syna človeka.

Zábavný priemysel, samozrejme nie z lásky k blížnemu, ukáže jedinú možnú cestu, na ktorej aj osamelý a zúfalý človek môže nájsť madlo. Kiná sú preplnené filmami, v ktorých hlavné postavy disponujú zázračnými, nadľudskými schopnosťami. Ich najväčšia snaha je, aby príkladne žili a účinkovali za spoločné dobro, o ktoré stále bojujú s vonkajším nepriateľom.... a často aj sami so sebou. Oni – hrdinovia modernej doby: Batman, Superman, Iron Man a ostatní. Všetci "sa narodili" v 20. storočí, ale ich popularita stále raste aj teraz.

No samozrejme, za filmovým plátnom sú hrdinovia, ba každý národ, tak aj my dolnozemskí Slováci a Čabänia máme svojich zázračných predkov. Viem, viem, my tiež máme Cyrila a Metoda, Jánosa Vitéza, Jánošíka, Štúra, Kossutha, Štefánika atď. *No kíremsípen*, teraz *ván prezradín* tajomstvo: oni v istom zmysle nie sú naši. Títo velikáni patria Maďarom aj Slovákom, *ale my tutoka* v nekonečnom a najkrajšom chotári celého sveta, teda na Čabe, sme si počas stáročí vypestovali našich miestnych, špeciálnych historických hérosov, ktorí sú len naši.

Taký náš hrdina je napríklad Ondrej L. Achim, ktorý pracoval a často svojím búrlivým temperamentom bojoval za lepší osud svojho čabianskeho národa. On je takým základným elementom tzv. "čabianskeho panteónu". Keď som sa spytoval svojej starej matere, či je slovo v našej čabianskej slovenčine na hrdinu, takto mi *odpoviedala*: *"Jesto hát! Var tan jesto NÁŠ ONDRIŠ!"* Ale takisto veľký čabiansky héros je aj rovesník tohto nášho Ondriša, aj pán farár Ľudevít Žigmund Szeberényi, s ktorým sa často dostali do konfrontácií. Samozrejme, Čabänia sa ich osobnými a politickými konfliktami nezaoberali, obidvoch mali radi a vnímali ich ako hrdinov slovenskej Čaby. Kým *Náš Ondriš* bojoval za práva, tak *Pán Oťec* za kultúrne uznanie a slovenský jazyk Čabänov.

Dedičstvo *Nášho Ondriša* je známe. *Var* ešte stále je vo viacerých čabianskych domácnostiach jeho portrét vyložený. O činnosti Szeberényiho už menej ostalo v našej spoločnej čabianskej pamäti, však on takisto aktívne pracoval v našom záujme ako Achim. Počas svojho fungovania ako správca čabianskej cirkvi vybudoval viac cirkevných škôl v čabianskom šírom chotári, kde sa vyučovala slovenčina. Bol aktívnym nakladateľom, nielen on sám písal, ale aj povzbudzoval

iných, aby sa zrodili nové diela pre radosť tých, *kerí* boli ozaj *vylačnení* na slovenské čítanie. No a v neposlednom rade, Milý čitateľ, *Pán Oťec* bol ten, ktorý po viacerých neúspešných pokusoch presne pred 100 rokmi, v roku 1920, počas rumunskej okupácie Čaby v rámci *Békéščabianskej evanjelickej cirkvi* vydal prvé číslo nášho milého Čabianskeho kalendára.

Preto ván povien, že nenačin voľiakďe ďaľeko hľiadať našich hrďinov, var tu sú s námi, iba sa málo način obzerať v našon krásnon mesťe a poton sľedovať ich príklad... tody dozaista vydržíme ešťe 300 rokov ;)

Ondriš Kiszely

O čabianskom vydaní Tranoscia

Tranoscius bol v Békešskej Čabe vydaný štyrikrát. Stalo sa tak hlavne preto, že po I. svetovej vojne bolo ťažké získať slovenské vydania, a tak vydávanie spevníka vzala do svojich rúk čabianska evanjelická cirkev. Medzi rokmi 1923 a 1942 vyšli štyri vydania.

Ukážka štyroch dolnozemských (čabianskych) vydaní

Prvé dolnozemské (čabianske) vydanie z 1923

Prvé vydanie malo 5000 exemplárov, vyšlo v roku 1923 a vydalo ho Evanjelické cirkevné kníhkupectvo. Tlačiareň nie je uvedená.[3] Písmo je gotické a rozmery spevníka sú 13 x 20,7 cm. Obsahuje 1040 + 114 piesní, titulná strana má čiernu tlač. Predslov napísal Dr. Lajos Zsigmond Szeberényi.

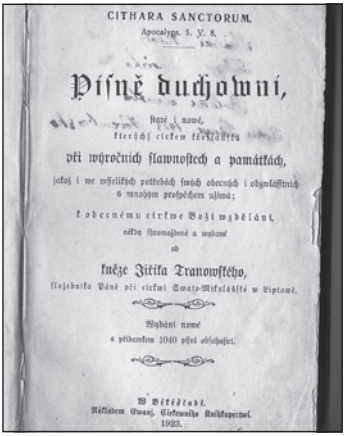
CITHARA SANCTORUM.
Apocalyps. 5. V. 8.

Písně duchowní,

staré i nowé,
kterýž cirkew křesťanská
při wýročních slawnostech a památkách,
jakož i we wšelikých potřebách swých obecných i obzwláštních
o mnohým prospěchem užívá;
k obecnému církwe Božj wydělání,
nětkrát sjednocené a wydané
od
kněze Zikíka Tranowského,
slaužebníka Páně při církwi Swatý-Mikuláště w Liptowě.

Wydání nowé
s přidáním 1040 písní obsahující.

W Békéčabě.
Nákladem Evang. Církewního Knihkupectwí.
1923.

Titulná strana prvého dolnozemského (čabianskeho) vydania Tranoscia z r. 1923 (súkromné vlastníctvo)

Úryvok z predslovu prvého vydania:

„V našich dolňozemských ev. cirkvích již dvěsto let užívá v chráme a v dome knihu túto lid nábožný a čerpal z této studnice vod živých silu k boji života. Táto kniha byla hlavným prostředkem vzdelanosti jeho a zajisté i pramenem pilnosti a vytrvanlivosti v nejtěžších okolnostěch zevnítrního života.

Toto je první vydaní milého Tranosciusa našho tu na dolní zemí v lůne té cirkve, kde jest v největším počtu rozširená kniha táto. […]

V Békéščabě 1-ho Srpňa 1923.

Dr. L. Ž. Sz.”[4]

3 Dedinszky Gy.: Cesta slovenskej litery na Čabe, 1987, 210.
4 Pisně Duchovní: 1923, 6.

Druhé dolnozemské (čabianske) vydanie z 1925

Prvé vydanie z roku 1923 bolo rýchlo rozobrané, a tak bolo potrebné spevník znovu vydať. Druhé vydanie malo 10 000 exemplárov[5] a na titulnej strane bol uvedený rok 1923. Spevníky, ktoré som našiel v Župnej knižnici a v archíve evanjelickej cirkvi, mali zhodne uvádzaný rok vydania 1923. Že ide o nové vydanie dokazuje riadok na titulnej strane: *„Druhé vydání dolňozemské"*. Zaujímavé je, že táto informácia na titulnej strane je vytlačená latinkou a nie švabachom.

Vydavateľ, rozmery spevníka, typ písma aj predslov sú totožné s prvým vydaním.

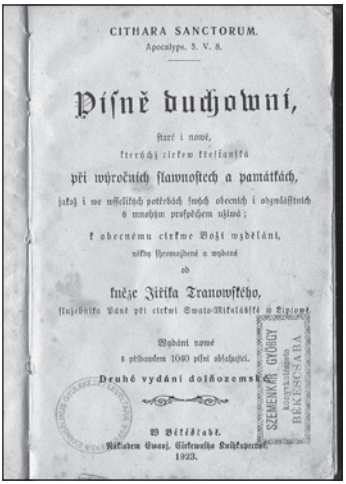
CITHARA SANCTORUM.
Apocalyps. 5. V. 8.

Písně duchowní,
staré i nowé,
kterýchž církew křesťanská
při wýročních slawnostech a památkách,
jakož i we wšeliktých potřebách swých obecních i obyčejných
s mnohým prospěchem užíwá;
k obecnému církwe Božj wydělánj,
nyní shromážděné a wydané
od
kněze Jiřího Tranowského,
služebníka Páně při církwi Swato-Mikulášské w Kyjowě.
Wydání nowé
s přidáním 1040 písní obsahující.
Druhé vydání dolňozemské.
W Békéčabě.
Nákladem Evang. Církewního Knihkupectwí.
1923.
SZEMERE GYÖRGY
BÉKÉSCSABA

Titulná strana druhého dolnozemského (čabianskeho) vydania Tranoscia z r. 1925 (v majetku Evanjelickej cirkvi v Békešskej Čabe)

Tretie dolnozemské (čabianske) vydanie z 1937

V roku 1936 uplynulo 300 rokov od prvého levočského vydania Tranoscia. Toto jubileum evanjelická cirkev v Békešskej Čabe oslávila 29. – 30. augusta a pri tejto príležitosti sa rozhodla znovu vydať tento milý a obľúbený spevník. Tak sa zrodilo tretie vydanie. Vyšlo v r. 1937 v počte 10 000 exemplárov, z čoho sa v r. 1937 – 38 predalo 9000 kusov.[6] Vydavateľom bola békéščabianska evanjelická cirkev a vytlačili ho v tlačiarni Kossuth v Békešskej Čabe.

Bol tlačený latinkou, titulná strana bola dvojfarebná (červená a čierna) a predslov napísal Dr. Gusztáv Szeberényi. Jeho rozmery boli 14 x 20 cm a obsahoval 1040 + 131 piesní, ich počet na titulnej strane nebol uvedený.

5 Dedinszky Gy.: Cesta slovenskej litery na Čabe, 1987, 211.
6 Dedinszky Gy.: Cesta slovenskej litery na Čabe, 1987, 211.

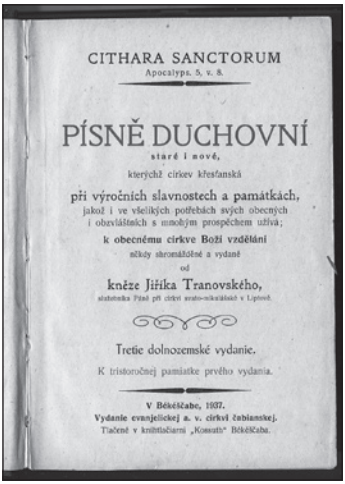

CITHARA SANCTORUM
Apocalyps. 5. v. 8.

PÍSNĚ DUCHOVNÍ
staré i nové,
kterýchž církev křesťanská
při výročních slavnostech a památkách,
jakož i ve všelikých potřebách svých obecných
i obzvláštních s mnohým prospěchem užívá;
k obecnému církve Boží vzdělání
někdy shromážděné a vydané
od
kněze Jiříka Tranovského,
ministranta Písně při církvi svato-mikulášské v Lipnově.

Třetie dolnozemské vydanie.
K tristoročnej pamiatke prvého vydania.

V Békéščabe, 1937.
Vydanie evanjelickej a. v. cirkvi čabianskej.
Tlačené v knihtlačiarni „Kossuth" Békéščaba.

Titulná strana tretieho dolnozemského (čabianskeho) vydania Tranoscia z r. 1937 (v majetku Evanjelickej cirkvi v Békešskej Čabe)

Úryvok z predslovu tretieho vydania z r. 1937:

„Povďačná čabianska evanjelická a. v. cirkev dňa 30. augusta 1936. vo svojom veľkom chráme –hosťami-zastupiteľmi súsedných ev. cirkví spolu- svätila tristoročnú pamiatku prvého vydania Tranovského kancionála.[…]

Za tristo rokov tento kancionál asi stoštyricať ráz bol vydaný. V rozličných krajinách vydaly ho spolky, nakladateľstvá a jednotlivci. Toto je prvý prípad, že ho sbor vydáva.

Čabianska cirkev je na celom svete najväčšia slovenská evanjelická cirkev. V nej sa nachodí najviac Tranosciusov.[…]

V Békéščabe, v nedeľu- Jubilate roku P. 1937.

Dr. Gustáv Szeberényi
ev. farár,
správca čabianskej ev. cirkvi"[7]

Štvrté dolnozemské (čabianske) „vreckové" vydanie z 1942

Po treťom vydaní sa uskutočnilo ešte jedno vydanie spevníka, ktoré vyšlo v r. 1942. Jeho zaujímavosťou je, že vyšlo vo vreckovom formáte, čím cirkev vyhovela požiadavkám mládeže a nárokom moderných žien, ktoré už nechceli chodiť do kostola so spevníkmi ťažkými ako tehla, ale chceli ich nosiť vo vrecku alebo v kabelke. Podľa Júliusa Dedinského to bolo prvé vreckové vydanie Tranoscia na svete. Malo 10 000 exemplárov, vydavateľom bolo Evanjelické cirkevné kníhkupectvo a latinkou ho vytlačili tlačiarne Bojár v Békešskej Čabe. Jeho rozmery boli 15 x 12,5 cm,[8] obsahoval 1041 + 131 piesní a titulná strana bola dvojfarebná (červená a čierna).

7 Pisně Duchovní: 1937, 6.
8 Dedinszky Gy.: Cesta slovenskej litery na Čabe 1987, 212.

Úryvok z predslovu štvrtého vydania:

„Ešte roku 1937., keď vyšlo III. dolnozemské vydanie, začal sa zaoberať nebohý čabiansky farár dr. Gustáv Szeberényi s tou myšlienkou, žeby dobre bolo vydať náš Tranoscius v malom, vreckovom formáte, čomu by sa zvlášte mládež tešila. Myšlienka stala sa plánom, od ktorého už viac neodstúpil, ale klesnil mu cestu i na svojej smrteľnej posteli. Keď už všetko bolo hotové, keď sa tlačenie malo už započať, vtedy sa zaľúbilo Pánu života i smrti z tejto časnosti do večnosti povolať svojho verného služebníka, dňa 1. oktobra 1941. Administráciu tohoto vydania ochotne prevzala jeho manželka: takže sa myšlienka zvečnelého stala skutočnosťou a požehnaním pre našu cirkev.

Nech bude toto vydanie venované pamiatke dra Gustáva Szeberényiho!"[9]

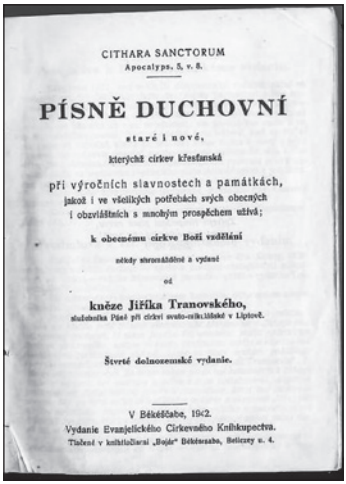

CITHARA SANCTORUM
Apocalyps. 5, v. 8.

PÍSNĚ DUCHOVNÍ
staré i nové,
kterýchž církev křesťanská
při výročních slavnostech a památkách,
jakož i ve všelikých potřebách svých obecných
i obzvláštních s mnohým prospěchem užívá;
k obecnému církve Boží vzdělání
někdy shromážděné a vydané
od
kněze Jiříka Tranovského,
služebníka Páně při církvi svato-mikulášské v Liptově.

Čtvrté dolnozemské vydanie.

V Békéčabě, 1942.
Vydanie Evanjelického Církevného Knihkupectva.
Tištěné v knihtiskárni „Bojár" Békéscsaba, Belizey u. 4.

Titulná strana štvrtého dolnozemského (čabianskeho) vydania Tranoscia z r. 1942 (súkromné vlastníctvo)

Bertalan Bertók

9 Pisně Duchovní: 1942, 5.

Príchod Lajosa Zsigmonda Szeberényiho do Békešskej Čaby

Rodinu Szeberényiovcov spájali od prvej polovice 19. storočia s Békešskou Čabou mnohé nitky. Evanjelický superintendent János Szeberényi (1780 – 1857) navštívil mesto počas kanonickej vizitácie. Jeho bratranci Lajos a Andor Szeberényiovci prišli do mesta po bojoch za slobodu v meruôsmych rokoch. Lajos bol od roku 1851 učiteľom meštianskej školy, Andor bol v rokoch 1849 – 1853 pomocným kňazom Dániela Broszmanna. Po Broszmannovej smrti cirkevný zbor zvolil za kňaza staršieho syna Jánosa Szeberényiho, Gusztáva Szeberényiho (1816 – 1890). Aj on, podobne ako jeho predchodca, zostal na tomto poste až do svojej smrti. Keď v roku 1890 skonal, békešskočabianska cirkev zvolila za kňaza jeho syna Lajosa Zsigmonda Szeberényiho (1859 – 1841), ktorý bol v tom čase farárom v Nadlaku. Mladý 31-ročný Szeberényi teda príchodom do Békešskej Čaby nadviazal na viacgeneračnú rodinnú tradíciu, niet teda divu, že post farára, ktorý sa uvoľnil po smrti jeho otca, chcel po svojom zvolení zaujať čo najskôr. O okolnostiach sťahovania sa dočítame v liste starého farára Lajosa Haana, ktorý v Békešskej Čabe spolupracoval s jeho otcom od roku 1855. V priateľskom, dôvernom liste sa nesústreďuje na cirkevné záležitosti, ale píše najmä o rodine Lajosa Zsigmonda Szeberényiho (jeho matke, manželke a deťoch).

Haan Lajosovi Zsigmondovi Szeberényimu 26. decembra 1890

Milý Priateľu, Pane!

Vaša milovaná Mama ma informovala, že Vy, napriek tomu, že Vaša milá manželka sa ešte úplne nezotavila, sa 2. januára spolu s ňou chystáte definitívne presťahovať do Čaby veriac, že v železničnej súprave bude vozeň, ktorý vás ochráni pred chladným počasím. Ja Vám, ctený Pane, opäť radím, aby ste sa so sťahovaním tak neponáhľali. Dbám o to, aby miestna cirkev bola náležite opatrená. V tomto ohľade môžete byť úplne pokojný, no chladné počasie môže veľmi poškodiť zdravie vašej milej manželky a najmenšieho dieťaťa, ktoré, ako počujem, takisto chorľavie. Ak sa však, Pane môj, svojho zámeru nevzdáte, tak buďte

taký láskavý a informujte ma o dni a hodine Vášho príchodu, aby som pomocou kurátora dal faru do poriadku, aby ste sa v nej mohli, verím, pohodlne usadiť.

Čo sa mňa týka, veru ešte stále nie som schopný slúžiť omše v kostole. Možno na jar sa môj stav zlepší, aspoň tak ma utešujú lekári. Iste ráčite vedieť, že Lajosa Szeberényiho zvolili za kňaza vo Fóthe. Na jeho miesto by som rád umiestnil svojho kaplána. Viac si o tom povieme po Vašom príchode.

Šťastný nový rok a pevné zdravie Vám všetkým praje

Váš milujúci kolega: Lajos Haan

József Demmel (VÚSM, HÚ SAV)
Preklad: Galina Sándorová

Pamätný stĺp bratov Seberíniovcov, postavené v partnerstve Čabianskej organizácie Slovákov

Michal Francisci očami svojich súčasníkov

Komlóšsky rodák Michal Francisci si už počas svojho života vyslúžil pomenovanie „národne uvedomelý Slovák, národný buditeľ", keďže okrem svojho farárskeho povolania prispieval do slovenských novín, redigoval Čabiansky kalendár (1936 – 1946), pomáhal pri redigovaní Evanjelického hlásnika a po 1945 sa stal i politikom, keď ho zvolili za prvého predsedu Antifašistického frontu Slovanov v Maďarsku.

V roku 1935 vydal spolu s Ľudovítom Žigmundom Szeberényim publikáciu pod názvom *Dolnozemskí slovenskí spisovatelia* (uverejnili ju aj v Čabianskom kalendári na rok 1936), kde je uvedený aj on. Ale keď si prečítame tam zachytenú skromnú biografiu Francisciho, nedostaneme celistvý obraz o jeho činnosti: *„Francisci Michal (1905) ev. kňaz na Čabe. Narodil sa na Komlóši z bohabojných sedliackych rodičov. Učil sa doma, na Sarvaši, v Boňháde a Šoprone. Kaplánom bol do roka na Cinkote a za 4 roky pri boku dr. Ľ. Ž. Szeberényiho na Čabe. Počnúc od roku 1934 je čabianskym farárom...."* Vymenujú jeho diela stručne, ale nezmieňujú sa napr. o tom, že už ako cinkotský kaplán písal články do slovenských novín a časopisov, ktoré boli uverejnené medziiným v Slovenskom týždenníku v Nadlaku, v Slovenskej Jednote a v Evanjelickom hlásniku (a to aj pod pseudonymom *Komlóšan*). Už v prvom roku svojho pôsobenia v Békešskej Čabe vydal v roku 1931 vlastným nákladom monografické dielo o svojom rodisku, o Slovenskom Komlóši, s názvom *Minulosť a prítomnosť našej dediny*, ktoré je vzácne aj preto, lebo je to vôbec prvé po slovensky napísané historické dielo o osade. Samostatne vydal v roku 1933 *Na každý deň jedno porekadlo* a v roku 1936 *Slovníček k Tranosciu*, taktiež prekladal rôzne diela.

Počas svojej redaktorskej činnosti venoval pozornosť ľudovým básnikom združujúcim sa okolo Čabianskeho kalendára. Ich diela nielen uverejňoval, ale ich aj povzbudzoval k ďalšej literárnej tvorbe. Táto slovenská ľudová spisba zohrala pozitívnu úlohu samotnou svojou existenciou práve vtedy, keď dolnozemská málopočetná slovenská inteligencia nemohla alebo nechcela literárne tvoriť v materinskom jazyku. Títo jednoduchí roľníci i poľnohospodárski robotníci cítili potrebu podeliť sa s čitateľmi o svoje životné pocity, skúsenosti. V roku 1995 na stránkach Ľudových novín uverejňuje Štefan Hudák článok k nedožitej 90-tke a k 15. výročiu smrti Michala Francisciho. Zmieňuje sa o tom, že sa s Franciscim stretol ako mladý 17-ročný nádejný básnik na komlóšskom trhu

a dostal od neho cenné rady, ktoré sa týkali básnickej tvorby. Hovorí svoje zážitky s ním. Ako redaktor sa snažil byť so svojimi prispievateľmi i v písomnom styku a dodáva, že aj on dostal od neho niekoľko korešpondenčných kariet, za ktoré si ho veľmi váži. Píše aj o tom, že ho 18. februára 1945 zvolili za predsedu AFS v Maďarsku. Vtedy vyšiel pod novým názvom aj Čabiansky kalendár ako *Kalendár, Ročenka, Čítanka.*

Orgán AFS *Sloboda* pri jeho jednoročnom jubileu 9. júna 1946 listuje v brožúrke napísanej tajomníkom AFS v Békešskej Čabe Jánom Gerčim, ktorý v skratke zachytil činnosť a národnú prácu Francisciho pod skromným nadpisom: *Michal Francisci, obrázok slovenského evanjelického farára z Maďarska.* Kým článok Slobody o ňom nesie názov: *„Priekopník národného povedomia v Maďarsku".* Zmieňujú sa o jeho literárnej činnosti, o jeho funkcii redaktora Čabianskeho kalendára, ale aj o tom, že sa mu ako študentovi splnil roku 1928 krásny sen, dostal sa na Slovensko, kde jeden mesiac strávil v Turčianskom Svätom Martine v Matici a dva týždne v študentskom tábore na Morave. A to v čase, keď jeho spolužiaci slovenského pôvodu radšej odchádzali do Fínska, aby neboli upodozrievaní z panslavizmu.

Jeho osobnosť vystihuje nasledovný citát z tohto článku, keď opíšu okolnosti toho, že sa v jeseni r. 1931 po slovensky sobášil so svojou manželkou: *„Ako verný príslušník svojho slovenského národa, nemohol hľadieť na to, aby sa reč slovenského ľudu okrem chrámu božieho len doma, v kuchyni a vo dvore uplatňovala a zo škôl, úradov a verejného života vytvorená a vytisnutá bola. Preto dával príklad, ako si má ctiť svoju materčinu tá dolnozemská Slovač, ktorá už dávnejšie odvykla bojovať za svoje rečové, národné a kultúrne práva."* Však pre „šírenie panslávskych ideí", ako o ňom často písali v rôznych maďarských novinách, aj trikrát ho vylúčili spomedzi kandidátov za farára v Komlóši, v Pitvaroši, ale aj v Kondoroši, nakoniec ho zvolili v Čabe, však iba za sálašského farára.

Keď roku 1937 podžupan Békešskej stolice odoprel mu vydať cestovný pas, Francisci vo svojej apelácii napísal nasledovné myšlienky:*„...nijako neviem srovnať so svojím svedomím to, aby som zaprel ten ľud, z ktorého pochádzam a zaprel ten jazyk, ktorému som sa od svojich dobrých a milých rodičov naučil. Nemôžem z toho, ale ja v idealistickom smysle slova nepokladám za statočného takého človeka, ktorý si pôvod, materinskú reč, rod, priezvisko, cirkev a vlasť zaprie a zapredá... Kto mňa pre takéto smýšľanie z vlasteneckého hľadiska za nespoľahlivého pokladá, ten ma potlačuje, prenasleduje a potlačuje aj všetok slovenský ľud v okyptenom Maďarsku."* Nie div, že na takú apeláciu mu nakoniec bol vydaný pas, a že asi nikto s takou radosťou nevítal Československú presídľovaciu komisiu ako on. Keďže

sa chcel zapojiť do práce, pýtal si od cirkevného zboru neplatenú dovolenku, ale márne, a za zanedbávanie svojich farárskych povinností ho neskôr suspendovali a na svoju apeláciu adresovanú Dištriktuálnemu predsedníctvu dostal zápornú odpoveď.

V roku 1947 sa nakoniec presídlil s celou rodinou na dnešné Slovensko, kde pôsobil na rôznych miestach. Jeho posledným miestom pôsobenia boli Horné Saliby, kde od roku 1958 do 1970 pracoval ako evanjelický farár a odišiel do dôchodku. Neskôr v roku 1980 zomrel vo Švajčiarsku. Keďže po sebe zanechal bohatú rukopisnú pozostalosť, v roku 2012 vydali jeho životný príbeh pod názvom Črepky zo života dolnozemského farára ev. a. v. Michala Francisciho.

Svoj článok by som ukončila citátom zo záveru spomínaného článku Štefana Hudáka, ktorý krásne opisuje osobnosť ev. farára Michala Francisciho, ktorý navždy ostal verný svojmu slovenskému pôvodu a dolnozemskej Slovači: *„Ten, kto bojuje za pozdvihnutie národa, aj keď padne, i naďalej žije v jeho srdci.“*

Kristína Estera Szudová

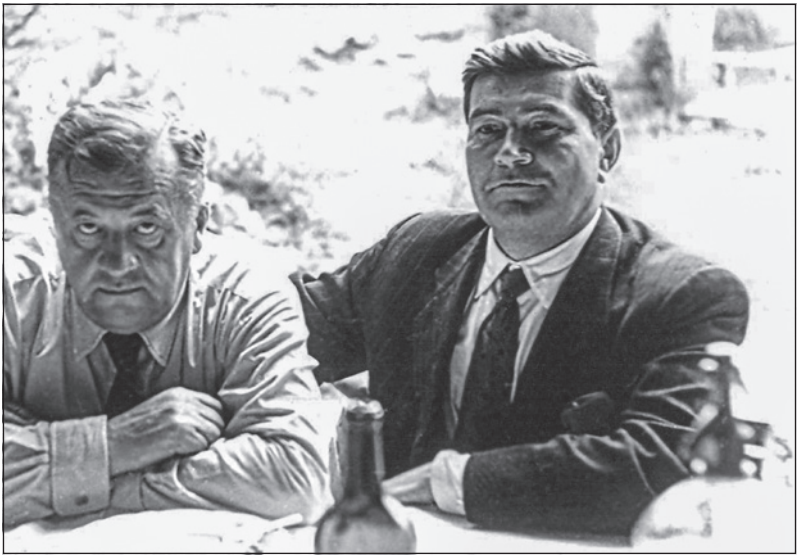

Pamätný stĺp bratov Seberíniovcov, postavené v partnerstve Čabianskej organizácie Slovákov

Dolnozemský rodák Juraj Štefánik,
nestor slovenských evanjelických kostolných organistov

Bývalý kantor a zároveň dirigent spevokolu v Evanjelickom a. v. cirkevnom zbore v Nových Sadoch pri Nitre Juraj Štefánik je jedným z najstarších doteraz žijúcich evanjelických kostolných organistov a vedúcich spevu na Slovensku.

Narodil sa 23. marca 1923 v Slovákmi osídlenej obci **Cipár** v Aradskej župe v Rumunsku. Jeho predkovia sa pred tromi storočiami hnaní žitia nevôľou vysťahovali zo Slovenska na Dolnú zem. Tam na viacerých miestach pobytu našli okrem väčšej skyvy chleba aj vytúženú náboženskú slobodu. Juraj Štefánik je desiatym pokolením dolnozemských Štefánikovcov, z ktorých sa jeden jeho priamy predok usídlil na začiatku 18. storočia v **Békešskej Čabe**. V tamojšom evanjelickom archíve v knihe „Oznámenie mŕtvych" je zápis: „ 28. 12. 1785 tu zomrel mlynár Ján Štefánik, ktorého otec bol Juraj a matka Mária. Podľa čabianskej matriky, narodil sa ako obyvateľ *sližanských* (?), v slávnej stolici Novohradskej, s poznámkou, že pri službách v mlynárstve bol 20 rokov a že so statočnou manželkou Annou žil 22 rokov a vdovcom bol 2 mesiace". Neskôr bol pokračovateľom rodu Michal Štefánik, ktorý sa narodil roku 1883 v Slovákmi obývanom **Ambróze** (Ambrózfalva), kde mal ešte ďalších jedenásť súrodencov. V roku 1910 po ženbe sa presťahoval do Cipáru (teraz Rumunsko), kde bol levitom (pomocným kňazom). Rodina levitu Michala Štefánika mala päť detí, medzi nimi **Juraja**, s ktorými sa z Cipáru roku 1941 presťahovala do **Nadlaku**. Dnes 96-ročný Juraj Štefánik si už v detstve všímal otcovo nadanie a veľmi skoro sa priučil spevu a hudbe. Už ako desaťročný vedel hrať na cimbale, stolovej citare, zobcovej flaute a heligónke. Po skončení povinnej školskej dochádzky najprv slúžil u väčšieho roľníka, neskôr pracoval v temešvárskej jazdiarni. V roku 1943 sa v Nadlaku oženil s Máriou Bujtárovou a tam sa im narodil syn Juraj. O rok neskôr narukoval k hraničiarskemu pluku. Našťastie sa o pár mesiacov vojna skončila a onedlho aj jeho povinná vojenská služba. Okrem zamestnania sa v Nadlaku zapájal do kultúrno-spoločenského života, hrával v kapele a vystupoval v súbore Zora. Kým on s rodinou zostal v Rumunsku, rodičia sa v roku 1947 prihlásili na presídlenie do Československa. Boli sklamaní, že ich umiestnili na česko-nemecké pohraničie. Juraj Štefánik s manželkou a synom nasledoval svojich rodičov až po dvoch rokoch, keď nastúpil do posledného transportu, ktorý opustil Rumunsko v auguste roku 1949 a jeho

konečnou stanicou bol **Cheb**. V tom istom roku sa im tam narodil syn Milan, a tak sa rozhodli presťahovať do pohraničného mesta **Aš** k skôr usadeným rodičom. V tomto českom meste žil väčší počet krajanov z Rumunska a Maďarska. Založili si spolok, ktorý viedla učiteľka Dovalová. Jurajov otec, Michal Štefánik, organizoval nadlackých presídlencov po cirkevno-náboženskej stránke. Ich hlavnou túžbou bolo dostať sa do kraja svojich predkov, a tak sa už v roku 1950 presídlili bližšie k Slovensku, na južnú Moravu do obce **Hevlín nad Dyjou**, ležiacej na česko-rakúskej hranici. Otec Michal a syn Juraj pracovali na štátnom poľnohospodárskom majetku a aj tam boli organizátormi kultúrno-náboženského života slovenských presídlencov z Rumunska a Bulharska. Popritom Juraj, zamestnaný ako elektroinštalatér, navštevoval v Bratislave kantorsko-katechétsky kurz, kde získal vysvedčenie laického kantora – katechétu s oprávnením vyučovať náboženstvo na plný úväzok. V roku 1951 Biskupský úrad ECAV v Bratislave ponúkol Jurajovi Štefánikovi výučbu náboženstva v **Brezovej pod Bradlom**, kde pre nedoriešenú bytovú otázku zostal iba jeden rok. V roku 1952 z rozhodnutia biskupa Jána Chabadu nastúpil na uvoľnené miesto kantora – katechétu do **Nových Sadov** pri Nitre. Do tejto obce sa neskôr z Moravy presťahovali aj jeho rodičia. V krutých päťdesiatych rokoch štát zredukoval vyučovanie náboženstva, a tak sa Juraj Štefánik vrátil k pôvodnému povolaniu elektroinštalatéra. Následne si rozšíril vzdelanie na elektrotechnickej priemyselnej škole a získal lukratívne zamestnanie v Nitre, kam sa s rodinou presťahoval. Až do odchodu do dôchodku pracoval ako technik na odborných pracoviskách Slovenskej poľnohospodárskej univerzity v Nitre. Evanjelický cirkevný zbor v Nových Sadoch ani po zrušení vyučovania náboženstva neopustil, s výnimkou menšej prestávky, doteraz je tam zborovým kantorom a dirigentom spevokolu. Využil každú cirkvou ponúknutú príležitosť, aby sa v cirkevnej hudbe mohol naďalej vzdelávať. Absolvoval niekoľko krátkodobých odborných podujatí, na ktorých prednášateľmi boli poprední slovenskí organisti, medzi nimi aj Ján Vladimír Michalko. Niekoľko rokov odchádzal medzi krajanov presídlených z Maďarska do **Nesvád**, kde pomáhal pri nácviku evanjelického cirkevného spevokolu. Počas celého života na Slovensku mu leží na srdci osud presídlených Slovákov z Dolnej zeme, vlasti predkov, a zachovanie ich národnej identity. Aktívne sa podieľal na množstve kultúrno-spoločenských a náboženských podujatí konaných v **Nitre** a v jej širšom okolí, ktoré mali za cieľ podporiť kultúrny a cirkevný život presídlených Slovákov. To platí aj pre jeho krajanov a príbuzných, ktorí žijú v Rumunsku a v Maďarsku, ktorých s rovnakým cieľom donedávna každoročne navštevoval.

Neuveriteľne vitálny a v roku 2013 stále aktívny vo svojej kantorskej a dirigentskej chrámovej službe sa Juraj Štefánik na Veľký piatok 2013 dožil matuzalemského veku – 90 rokov. Plných šesť desaťročí ako evanjelický kantor bol donedávna činný v slovenských evanjelických zboroch v Nitre, Nových Sadoch a v Nesvadoch. Okrem rodinnej oslavy si jeho významné životné jubileum pripomenuli a poďakovali sa mu 7. apríla najskôr na bohoslužbách nitrianski evanjelici, kde Juraj Štefánik viackrát v úlohe kantora zastupoval svojho syna Juraja, ktorý v nitrianskom zbore ako kantor pôsobil 34 rokov. Najvyššia pocta sa mu dostala v materskom cirkevnom zbore v Nových Sadoch, kde sa bohoslužby 14. apríla, v nedeľu Dobrého Pastiera, niesli v znamení jeho významného sviatku. Významným hosťom bol jeden z najvýznamnejších organistov a umelcov vôbec profesor Ján Vladimír Michalko, ktorý v novosadskom chráme jubilanta zastupoval v úlohe kantora a ktorý potom v príhovore vysoko vyzdvihol jeho záslužnú prácu ako nestora slovenských evanjelických kostolných organistov. Od jeho významného jubilea uplynulo šesť rokov, ešte chvíľu slúžil, ako mu zdravie doprialo, ale prišla chvíľa, keď bolo potrebné s ohľadom na pokročilý vek a tiež zdravie skončiť s aktívnou službou. Aktuálne ako 96-ročný viac ako v Nitre, svojom trvalom bydlisku, býva v rodine a je v starostlivosti bývalej nesvadskej kantorky, kde sa vo svojom matuzalemskom veku aj tam živo zaujíma o svojich dolnozemských spolurodákov a teší sa, keď sa u neho niekto zastaví alebo ho telefonicky pozdraví a spoločne si zaspomínajú na aktívne prežité roky.

Ján Jančovic

archív autora

28. decembra 2019 zomrel v Nitre najstarší slovenský evanjelický kantor-organista, dolnozemský rodák 96 ročný Juraj Štefánik - pochovaný 3. januára 2020 v Nových Sadoch pri Nitre.

Matej Rádix, zakladateľ telovýchovnej jednoty Sokol, prispel k rozvoju kultúry a športu v Nadlaku

V prvej polovici 20. storočia sa v Rumunsku naplno rozvinuli kultúrne aktivity nadlackých Slovákov, predovšetkým v spolkovej činnosti. Už na jeho samom začiatku (1904) bol založený Slovenský ľudový kruh, ktorého hlavnou náplňou bola činnosť divadelných ochotníkov, tamburášskej skupiny, knižnice s čitárňou. Nasledoval vznik Hospodárskeho spolku, Remeselníckej domoviny, roku 1924 Slovenského kultúrneho spolku s pobočkami v najpočetnejších slovenských osadách v Rumunsku. Jeho súčasťou sa stal Tenisový krúžok študujúcej mládeže Slávia. Nezávisle od uvedených spolkov založil **Matej Rádix**, ktorý bol dlho známy ako režisér ochotníckych divadiel, v roku 1927 telovýchovnú jednotu Sokol, zameranú na všestranný rozvoj telesnej kultúry. Patril medzi všestranných a zanietených národných a kultúrnych pracovníkov, pochádzajúcich z ľudových vrstiev Nadlačanov.

Matej Rádix sa narodil v roku 1882 v Nadlaku a po vychodení základnej školy sa vyučil obuvníckemu remeslu. Svojou húževnatosťou a aktivitou na kultúrno-spoločenskom poli patril v Nadlaku medzi popredných organizátorov a vedúcich činiteľov. Už v mladom veku bol vo vedení Slovenského ľudového kruhu, v ktorom bol aj knihovníkom. V roku 1927 bol zase zakladateľom telocvičnej jednoty Sokol, ďalej hercom a režisérom ochotníckeho divadla a dopisovateľom slovenských novín a časopisov. Prispieval do Národných novín, Národného hlásnika, Dolnozemského Slováka, slovenského týždenníka Naše Slovensko... Ako svedok všetkých udalostí, a tým aj kronikár diania vo svojom rodisku, na ktorom sa aj on osobne všestranne podieľal. V ostatných rokoch svojho života sa pokúsil napísať Dejiny nadlackých Slovákov. Ondrej Štefanko o tom napísal: „Matej Rádix ich napísal ku sklonku svojho života, od roku 1953 do roku 1958 historické údaje, ktoré sú vlastne prejavom snahy zaplniť 50-ročný úsek z dejín Slovákov v Nadlaku. A to 50 rokov prevratových, najbúrlivejších v živote Nadlačanov. Musíme uznať, že táto úloha Mateja Rádixa prerástla". Rukopis s dlhým názvom *Dejepis nadlackých Slovákov od roku 1903-ho do roku 1953-ho, t. j. 150-ročná pamiatka, ktorá nebola zadržaná, snáď nemal to kto previesť a či pre neprajné pomery*, ako uvádza Ondrej Štefanko v doslove ním na

vydanie pripravených dvoch dejín, a to Nadlaku a školy v Butíne, s názvom *Dve kroniky* (Nadlak 1995). Rádixovu kroniku objavil Štefankov starý otec ako rukopisné zápisy v zošite na 43 listoch. Vďaka aj za to, čo tento remeselník svojou ťažkou rukou napísal, za historicky cenné údaje o dejinách nadlackých Slovákov. Spomienkovo-historická práca Rádixa, v ktorej nachádzame nadlacké míľniky, ktoré sa iste budú dať hodnotiť, porovnávať a v budúcnosti využiť v komplexnej monografii Nadlaku, ktorá niekedy uzrie svetlo sveta, vyšla posmrtne. Matej Rádix patril medzi nadlacké osobnosti, ktoré svojimi aktivitami významne pomohli dvíhať kultúrnu úroveň a udržiavať národné povedomie svojich rodákov. Zomrel 14. septembra 1960 v Nadlaku.

Ján Jančovic

Matej Rádix

Vyznamenania a ocenenia za zásluhy pre Slovač v Maďarsku v roku 2019 späté s Békešskou Čabou a župou Békéš v chronologickom poradí

Michal Lászik
(predseda Čabianskej organizácie Slovákov, zástupca riaditeľky čabianskej slovenskej školy)
Cena Ondreja Štefanka – plaketa

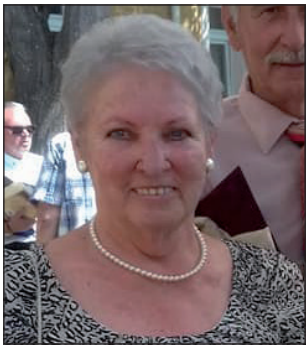

Milyó Jánosné
Diamantový diplom za pedagogickú prácu

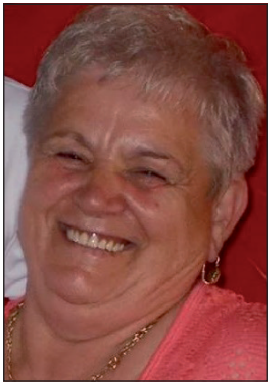

Priskin Jánosné
(predsedníčka gerendášskych Slovákov)
Za békešských Slovákov

Mayer Sándorné
(pedagogička na dôchodku)
Za čabianskych Slovákov

Frankó Anna
(pedagogička na dôchodku)
Za národnosti Békešskej župy

Dr. Illés Károlyné
(vedúca výšivkárskeho krúžku Rozmarín)
Maďarský zlatý kríž

Členovia výšivkárskeho krúžku Rozmarín *fungujúci pri ČOS-DSK pod vedením Anny Illéšovej Boťánskej z podaných 21 diel vyhrali so svojimi prácami za 9 ks kvalifikáciu remeselnícke majstrovské dielo (Mester remek) a za 12 ks remeselnícke umelecké dielo (Mives Remek)*

Členovia výšivkárskeho krúžku Tűforgatók, *fungujúci v Békéši pod vedením Rozmarínčanky Mariky Sajtiovej z podaných 9 diel vyhrali so svojimi prácami za 4 ks kvalifikáciu remeselnícke majstrovské dielo (Mester remek) a za 4 ks remeselnícke umelecké dielo (Mives Remek)*

Január

04. január	Prijímacie hodiny parlamentného hovorcu Slovákov v Maďarsku v Dome slovenskej kultúry (DSK)
07. január	Účasť čabianskych Slovákov na novoročnej recepcii Samosprávy župného mesta Békešská Čaba (Mihály Lászik)
10. január	Novoročné stretnutie partnerov Čabianskej slovenskej samosprávy v DSK
15. január	Pilotná konferencia Čabianskej organizácie Slovákov (ČOS) - Comuna $inteu ku spoločnému projektu Interreg ROHU271 v Novej Hute (RO)
19. január	Zasadnutie dramaturgického výboru Krajanskej nedele Folklórnych slávností v Detve v DSK
26. január	Slovenský bál v Medeši
	Účasť ČOS na mestských oslavách a odovzdaní cien Dni maďarskej kultúry v kultúrnom stredisku Csabagyongye (Hajnalka Krajcsovics a Lipták Jánosné)
	Slovenský bál v Slovenskom Komlóši
28. január	Zasadnutie Slovenskej samosprávy župného mesta Békešskej Čaby (SSZMBC)
	Zasadnutie Slovenskej samosprávy Békešskej župy
29. január	Zasadnutie predsedníctva ČOS v DSK
31. január	Zasadnutie čabianskeho regiónu Ústavu kultúry Slovákov v Maďarsku (ÚKSM) v DSK

Február

02. február	Účasť ČOS a miestnej slovenskej samosprávy na slávnostnom predstavení a recepcii V tieni tvojich krídiel - vzniklo pri príležitosti 300. výročia znovuzaloženia mesta Slovákmi - v Jókaiho divadle (Michal Lászik a Hajnalka Krajcsovics)
06. február	Vernisáž výstavy Evy Novákovej Zobúdzajúce sa kamene – kamenné obrazy v DSK
08. február	Prijímacie hodiny parlamentného hovorcu Slovákov v Maďarsku v Dome slovenskej kultúry (DSK) Rozpomienky na dva roky založenia citarovej skupiny Strapce v DSK
08. – 10. február	Kultúrne domy cez deň i v noci v Čabasabady
10. február	Slovenské rodinné čajové popoludnie v Kétšoproni
23. február	Volebné valné zhromaždenie Organizácie slovenskej mládeže v Maďarsku (OSMM) v DSK Fašiangová zábava organizovaná Slovákmi na Čabe v Gymnáziu Andrássy
22. – 24. február	Cesta čorvášských a gerendášských Slovákov do družobnej osady Sládkovičovo na Klobásový festival
26. február	Valné zhromaždenie a Fórum Slovenskej samosprávy Békešskej župy v Kondoroši
28. február	V rámci seriálu Výskumného ústavu Slovákov v Maďarsku (VÚSM) Z pohľadu vedy – prednáška a diskusia na tému Účasť Slovákov na oslavách pri príležitosti 300. výročia Békešskej Čaby v *DSK* - Alžbeta Uhrinová-Hornoková, PhD.

Marec

02. marec	Tradičná zabíjačka v Telekgerendáši
12. marec	Volebné valné zhromaždenie, zasadnutie predsedníctva a kontrolného výboru ČOS v Áchimovej sieni Slovenského oblastného domu
14. marec	Zasadnutie predsedníctva Únie slovenských organizácií v Maďarsku – Zväz v DSK
15. marec	Prehliadka veteránskych motoriek vo dvore DSK
21. – 23. marec	Štefankova konferencia a odovzdanie cien v Nadlaku (RO) – jedným z ocenených je náš predseda Michal Lászik
29. marec	Účasť štvorčlennej delegácie ČOS v Novej Hute (RO) na workshope u partnera projektu ROHU271, prednáška pána predsedu M. Lászik

Apríl

03. apríl Kontrolná cesta ÚSŽZ, odboru ekonomického a teritoriálno--dotačného (TEDO) v DSK, v Sarvaši

04. apríl Kontrolná cesta ÚSŽZ, odboru ekonomického a teritoriálno--dotačného (TEDO) v Slovenskom Komlóši, vo Veľkom Bánhedeši a vo VÚSM

10. apríl Vernisáž výstavy Ilony Ruzsa v DSK

13. apríl Čajové popoludnie v Telekgerendáši

Cesta mikrobusom na Konferenciu národopisných zbierok usporiadanú v Teranoch, organizátor Ústav kultúry Slovákov v Maďarsku (ÚKSM)

14. apríl Divadelné predstavenie Slovenského divadla v Maďarsku – Vertigo v Kétšoproni

16. apríl Projekt ČOS Generácie spolu – prvá akcia t. j. Veľká noc (Spevokol Orgován a druhá trieda čab. slov. školy) v Áchimovej sieni

Oslavy Dňa poézie v DSK v rámci stretnutia Klubu čabianskych pedagógov na dôchodku – program predniesli žiaci zo školy na Kazinczyho ulici

17. apríl Cesta Klubu slovenských seniorov do Segedína s návštevou redakcie Domoviny

Predveľkonočné prípravné práce so žiakmi v Telekgerendáši

18. apríl Výstava a vyhlásenie výsledkov konkurzu KOMATÁL – výšivkársky krúžok Rozmarín – tri ocenenia, a ocenenie veľkobánhedešských ženičiek

Vystúpenie Čabianskej ružičky v čab. Slovenskom oblastnom dome pre turistickú skupinu na Harruckernovej ceste (hostiteľ-SSZMBC)

Veľkonočná dielňa v Telekgerendáši

19. apríl Oživenie veľkopiatkových tradícií – umývanie sa v artézskej studni a pašie v Malom evanjelickom kostole so sprievodom Čabianskej ružičky

25. apríl Projekt ČOS Generácie spolu – druhá akcia t. j. Deň matiek (výšivkársky krúžok Rozmarín a štvrtá trieda čab. slov. školy) v DSK

26. apríl Regionálne kolo Spievanky a veršovačky usporiadané Zväzom Slovákov v Maďarsku (Zväz) v čabianskej slovenskej škole

27. apríl	Slávnostné odovzdávanie Ceny Pro Cultura Slovaca a kultúrne stretnutie dolnozemských Slovákov v Slovenskom Komlóši
27. – 28. apríl	Deň svätého Michala s otvorenou prehliadkou oblastného domu, slovenským programom a gastronómiou
28. apríl	V čabianskom oblastnom dome prednáška M. Lászika žiakom reštaurátorstva, organizátor skanzen v Sentendre (hostiteľ – SSZMBC)
30. apríl	Ukážková prezentácia varenia tradičných pirohov pre žiakov v Kétšoproni, organizátor: speváci Horenky Zasadnutie predsedníctva ČOS

Máj

07. máj Deň matiek pre Klub čabianskych pedagógov na dôchodku v DSK – program Umeleckej bázovej materskej škôlky Sedmokráska

08. máj Mimoriadna dielňa citarovej skupina Strapce v materskej škôlke Kuckó - Mackó

10. máj Workshop projektu ROHU271 na Čabe v DSK

11. máj Slovenský deň v Čabačúde – vystúpenie Horenky z Kétšoproňu

12. máj Cesta spevokolu Čabianska ružička k partnerskej spoločnosti do Derny (RO) na Slovenský deň

Oslavy 25. výročia založenia pávieho krúžku Ruža v Kondoroši s partnerskými krúžkami z Dolnej zeme

13. máj Zasadnutie SSZMBC Békešskej Čaby

15. máj Národnostné volebné informačné popoludnie v Čabačúdu

16. máj Prednáška Józsefa Demmela Listy a rozpomienky Ľudovíta Haana v DSK – v rámci seriálu VÚSM Z pohľadu vedy

17. máj Spomienková slávnosť na počesť Ondreja L. Áchima a kladenie venca pri jeho pamätnej tabuli v Gerendáši – vystúpenie spevokolu Orgován

18. máj Tradičná klobasiáda a slovenská kultúrna prehliadka v Gerendáši

23. máj Oslavy Dňa pedagógov na slovenskom poli – predstavenie Slovenského divadla Vertigo organizované SSZMBC

24. máj VIII. Celoštátna súťaž Kitesszük a szűrét v Berettyóújfalu – spracovanie motívov širíc a kožuchov – prvé miesto výšivkárskeho krúžku Rozmarín

25. máj Horenka a citarová skupina Rosička z Kétšoproňa na Dni národností v Segedíne

29. máj Projekt ČOS Generácie spolu – tretia akcia t. j. Deň detí (Klub slov. seniorov a prvá trieda čab. slov. školy) v Széchenyiho parku

31. máj Dve zastávky súťaže prvého pomoci v Dome slovenskej kultúry: Červený kríž, vodiči sanitiek a mládežnícke skupiny

Jún

01. jún	Národnostná gastronómia vo Veľkom Bánhedeši – účasť Elečanov s tanečníkmi
	50. výročie obce Kardoš so slovenským dňom
04. jún	Návšteva pána veľvyslanca SR JUDr. Pavla Hamžíka v sídle ČOS v Dome slovenskej kultúry, vo VÚSM a v škole
08. jún	Deň detí so Slovákmi v Čabasabady
	Čabiansky Klub slovenských seniorov na poznávacej ceste po okolí – Sarvaš
09. jún	Priame turíčne televízne vysielanie z Veľkého evanjelického kostola so spevokolom Orgován a Čabianskou ružičkou
11. jún	Zasadnutie predsedníctva ČOS
15. jún	Slávnosť ukončenia školského roka a rozlúčková slávnosť ôsmakov v čabianskej slovenskej škole – zlatý diplom pre Mariku Milyó
21. jún	Budapeštianski Slováci na návšteve v Čabe
22. jún	Priateľské stretnutie slovenských komunít v Kétšoproni
	Predstavenie Slovenského divadla Vertigo v rámci Čabianskeho leta na radničnom dvore
21. – 23. jún	Cesta čorvášských a gerendášských Slovákov do družobnej osady Sládkovičovo na Kultúrne dni
28. jún	Celoštátny výšivkársky konkurz a výstava Kisjankó Bori v Mezőkövesde (2. miesto pre Rozmarín)
29. jún	Vernisáž výstavy relikvií I. svetovej vojny v Áchimovej sieni čabianskeho Slovenského oblastného domu organizovaná Čabianskym kruhom zachovávania tradícií v spolupráci so SSZMBC

Júl

04. júl	Zasadnutie SSZMBC Békešskej Čaby
04. – 07. júl	XII. Pamätný šachový turnaj Ančinovcov v čabianskej slovenskej škole
6. júl	Kompletná prezentácia našej Slovače na Dni Slovákov v Maďarsku v Jači
	Harruckernova cesta v Békešskej Čabe (v Slovenskom oblastnom dome – spevokoly Orgován, členovia Čabianskej ružičky a citaristi kapely Strapce, organizátor SSZMBC)
08. – 13. júl	Slovenský tábor v Poľnom Berinčoku
11. júl	Stretnutie s prezidentkou SR Zuzanou Čaputovou a ministrom zahraničných vecí Miroslavom Lajčákom
12. – 14. júl	Vystúpenie Horenky z Kétšoproňu na Krajanskej nedeli detvianskeho folklórneho festivalu
14. – 20. júl	XXX jubilejný tábor remeselníkov ľudového umenia v Békešskej Čabe (aj náš Rozmarín – účastníci a vedúci skupín)
20. júl	III. Slovenský festival v Eleku
21. – 24. júl	Tábor slovenských tradícií organizovaný Slovenskou samosprávou Békešskej župy v Kardoši
22. júl	Miestni Slováci na Rodinnom dni v Poľnom Berinčoku
24. júl	Vystúpenie spevokolu Orgován na hlavnom námestí Békešskej Čaby v rámci Čabianskeho leta
26. júl	Vernisáž výstavy z diel týždenného XV. Čabianskeho medzinárodného umeleckého plenéru v Múzeu M. Munkácsyho (Slováci: Rita Koszorus, Štefan Baláž, Pavol Rusko)
27. júl	Dni papriky vo Veľkom Bánhedeši

August

02. – 04. august	Cesta dvoch členov ČOS na medzinárodný folklórny festival Jánošíkov dukát, organizátor Únia Festival melónov v Medeši
05. – 06. august	Svetové stretnutie Elečanov v Eleku
07. august	Zasadnutie predsedníctva ČOS
14. – 16. august	Detský tábor v Kétšoproni organizovaný miestnou slovenskou samosprávou
17. august	Deň jabĺk v Čabasabady
18. august	Slovenský gastronomický deň v Slovenskom Komlóši
19. august	Národnostný folklórny festival v Kétšoproni (aj naše spevokoly Orgován, Čabianska ružička a Slovenský klub)
19. – 21. august	Stretnutie družobných miest v Čorváši
21. august	Zasadnutie Slovenskej samosprávy Békešskej župy
22. august	Zasadnutie predsedníctva ČOS
23. – 25.august	Slovenský deň v Čorváši – odovzdanie slovenského národopisného domu
26. august	Zasadnutie kandidačného Valného zhromaždenia ČOS v Áchimovej sieni Dožinková veselica v DSK
29. august	Od pastierskej palice až po vychádzkovú palicu – vernisáž výstavy v Áchimovej sieni čabianskeho oblastného domu

September

01. september	Ordinácia nového kňaza v Medeši so spevokolom Orgován
04. september	Slávnostná recepcia Generálneho konzulátu SR v Békešskej Čabe
06. september	Premietanie autorských filmov AMA Klubu Nicolaus z Liptovského Mikuláša v DSK a v čabianskej slovenskej škole
07. september	Deň župy Békéš na hlavnom námestí Békešskej Čaby so Slovákmi
13. september	Slovenský kultúrny večierok vo Veľkom Bánhedeši
14. september	Účasť na odovzdaní obnovenej tkacej dielne a tradičných odevov Hudákovcov v Čorváši spolu s členkami výšivkárskeho krúžku
	50. maturitné stretnutie v Slovenskom oblastnom dome v Békešskej Čabe – vystúpenie spevokolu Orgován
16. september	Prezentácia publikácie Györgya Jozefa Farkasa Uhorské/maďarské pamiatky vo svete v DSK – moderátor Zoltán Lupták
21. september	Festival kukurice a Slovenský večierok Slovákov v Telekgerendáši
22. september	V čabianskom Slovenskom oblastnom dome akcia Harruckernovej cesty - SSZMBC
25. september	Verejné zasadnutie Slovenskej samosprávy župného mesta v Slovenskom oblastnom dome
	Mimoriadna dielňa pri peci s haluškami Klubu seniorov pre najvyšší stupeň čabianskej slovenskej škôlky vo dvore DSK
26. september	Vernisáž výstavy Emila Lukáča z Bratislavy v Múzeu M. Munkácsyho
28. september	Haluškový deň v Kondoroši

Október

05. október	Slovenský deň v Poľnom Berinčoku
11. október	Vyhodnotenie dohody o spolupráci dolnozemských Slovákov v roku 2019 a podpísanie dohody na rok 2020 (HU-RO-SRB) v Čabe
11. – 12. október	Seminár dolnozemských pedagógov, odovzdanie Teššedíkovej ceny, divadelné predstavenie Spišského divadla v Slovenskom oblastnom dome
12. – 13. október	Účasť na Zemiakovom festivale v rumunskej Novej Hute
18. október	Vernisáž výstavy Ruženy Oláhovej v Dome slovenskej kultúry (org. ÚKSM)
18. – 19.október	Festival Živé múzeum slovenských tradícií v Čabe
19. október	Oberačkový sprievod a ples v Eleku
24. október	Zasadnutie predsedníctva ČOS

November

08. – 09. november	Vernisáž výstavy Čabänov Slováci Slovákom v Martinskej národnej knižnici a odborná cesta Rozmarínčanov
13.november	Účasť na programe 70 SĽUK v Sarvaši v Cervinus Teatrum
15. november	Vernisáž výstavy Zoltána Bácsfalviho v Dome slovenskej kultúry
16. november	Oslavy 30. výročia OSSM v Dome slovenskej kultúry Prezentácia publikácie Slovenská kuchyňa v čabianskej slovenskej reštaurácii
18. november	Zasadnutie SSZMBC
19. november	Účasť na verejnom fóre a zasadnutí Slovenskej samosprávy Békešskej župy v Slovenskom Komlóši
21. november	Zasadnutie Vedeckej rady VÚSM v Békešskej Čabe
22. november	Zasadnutie predsedníctva ČOS
27. november	Záverečné stretnutie aktérov projektu ROHU271 v Novej Hute (RO)
29. – 30. november	Účasť na konferencii Ako ďalej Slováci usporiadanej v Mlynkoch
30. november	Slovenský deň s tradičnou slovenskou zabíjačkou v Eleku

December

06. – 08.december	Účasť na Valnom zhromaždení Únie usporiadaný v Dudinciach
07. december	Slovenský deň v Kondoroši, odovzdanie vyznamenania Za békešských Slovákov
09. december	Národnostný deň na radnici s odovzdávaním vyznamenania Za čabianskych Slovákov
13. december	Zasadnutie čabianskeho regiónu ÚKSM v DSK
16. december	Mimoriadna hodina pre žiakov slovenskej školy organizovaná Čabianskou ružičkou v DSK
18. december	Vianočné stretnutie zástupcov a vedúcich skupín ČOS v DSK
22. december	Miestna slovenská samospráva zasvieti štvrtú adventnú sviečku v obci Elek
24. december	Vystúpenie spevokolov a citaristov na mestskom adventnom programe na hlavnom námestí

NICOLAUSFILM

Členovia združenia neprofesionálnych filmárov NICOLAUSFILM už 40 rokov pôsobia a nakrúcajú svoje filmy v Liptovskom Mikuláši. Jeho členovia sa venujú širokej škále filmových žánrov. Od hraných humorných (aj minútových) filmov cez reportáže zo zaujímavých udalostí, cestopisy, horské filmy, dokumenty o zaujímavých ľuďoch a vymierajúcich remeslách, cez videoklipy až po animovanú tvorbu. Filmotéka Nicolausfilmu má už viac ako 200 filmov, za ktoré získali množstvo ocenení nielen na Slovensku, ale aj v Českej republike, Rakúsku, Nemecku, Poľsku, Chorvátsku, Luxemburgu, Francúzsku, Švajčiarsku, Rumunsku, Holandsku Macedónsku, USA, Arménsku, Tunise,... Okrem toho naše filmy videli aj v Maďarsku, Belgicku, Fínsku, Portugalsku, Rusku, Taliansku, Estónsku, Grécku, Veľkej Británii, Slovinsku, Japonsku, Južnej Kórei, na Malte,...

Okrem filmovania sa členovia Nicolausfilmu venujú aj fotografii, za ktorú tiež získali množstvo ocenení.

V prípade záujmu sa vám radi predstavíme s našou filmovou či fotografickou tvorbou a priblížime súčasný život na Slovensku, ale aj za jeho hranicami.

Kontakt:
Ján Kuska
Štúrova 38
031 01 Liptovský Mikuláš
Slovensko
Jan.kuska@gmail.com
++421 905 477 00

OBSAH

Kalendárna časť **5**

Jubilejný Čabiansky kalendár **31**

Michal Lászik: Salute lektorem, pozdrav čitateľovi! 31

Juraj Dolnozemský: Na počesť Čabianskeho kalendára k stým narodeninám 41

Tünde Tušková: O jubilejnom Čabianskom kalendári 42

Projekty roka 2019 v živote ČOS (ROHU271+Generácie spolu) **45**

ROHU 271 Problém slovenskej menšiny v rumunsko-maďarskom cezhraničnom regióne: kultúra, tradície a história bez hraníc (01. 12. 2018 – 31. 11. 2019) 45

Prednáška Benedeka Lašáka, starostu obce Sinteu (Nová Huta), leader projektu 47

Prednáška Antona Paulika, parlamentného hovorcu slovenskej národnosti v Maďarsku 57

Generácie spolu – zapojenie najmladších 62

Alžbeta Liptáková: Generácie spolu! 63

Dolnozemské slovenské inštitúcie so sídlom v Čabe **66**

Register slovenských samospráv a civilných organizácií čabianskeho regiónu **75**

Dolnozemské slovenské výchovno-vzdelávacie inštitúcie **83**

Šťastný to národ, ktorý má hojnosť dobrých škôl a dobrých kníh..... 83

Békešská Čaba (úryvok zo študentskej práce Rity Hornokovej – Mimi Mokránovej) 84

Edita Pečeňová: Niekoľko momentov z histórie 70-ročnej békeščabianskej slovenskej školy..... 86

Sarvaš (úryvok zo študentskej práce Barbory Kulíkovej) a aktuality r.2019/2020..... 93

Slovenský Komlóš (úryvok zo študentskej práce Judity Szudovej) a aktuality r.2019/2020..... 95

Zo slovenskej literatúry.....99

Slovenské Povesti sosiť 1. – Zakliata hora 100

Juraj Dolnozemský:.....108

Všetka česť roku 2020 108

Hľadám slová.....109

Spev nádeje.....109

Pavol Rusko:.....110

Nič to a Levitácia 110

Čistím si myseľ a Poklad.....111

Mráz a Návraty.....112

Osud a Bilancia 113

Zaujímavosti z Dolnej zeme 115

Vladimír Valentík: Čabiansky Kalendár má v Srbsku Vrstovníka - Storočnica Národného kalendára v Srbsku.....115

Ondriš Kiszely: Naši hrdinovia 117

Bertalan Bertók: O čabianskom vydaní Tranoscia 119

József Demmel: Príchod Lajosa Zsigmonda Szeberényiho do Békešskej Čaby *123*

Kristína Estera Szudová: Michal Francisci očami svojich súčasníkov *125*

Ján Jančovic: Dolnozemský rodák Juraj Štefánik, nestor slovenských evanjelických kostolných organistov *128*

Matej Rádix, zakladateľ telovýchovnej jednoty Sokol, prispel k rozvoju kultúry a športu v Nadlaku *131*

Vyznamenania a ocenenia za zásluhy pre Slovač v Maďarsku v roku 2019 späté s Békešskou Čabou a župou Békéš v chronologickom poradí ***133***

Kronika udalostí roku 2019 v Čabe a okolí ***136***

NivolausFilm *149*